

ERDÉLYI MAGYARSÁG

XIV. ÉVFOLYAM
2003. OKTÓBER –
DECEMBER

**Bánffy Miklós:
Hijával
találtattál**

**Adamovits
Sándor:
Kemény János
– a Mecénás**

**Csíki Sándor:
Nem elfogyni!**

**Okos Márton:
Ki löje főbe
magát?**

53

Néhány nap, és itt van karácsony, a szeretet, a megbékélés ünnepe. Elküldtük üdvözlő lapjainkat, mint évek óta tesszük: „kegyelemteljes karácsonyi ünnepeket”; „boldog karácsonyt”; „áldott békés, karácsonyt”; „jó egészséget, nyugodalmat, békét”.

Nyugodalmat? Békét?

A médiák győztes hangon tájékoztatnak, hogy honfitársaink hány **miliárd forintot** vettek fel hitelbe, karácsonyi ajándékozás céljából; az egyik napilap arról informál, hogy havazás esetén kerültenként hol lehet jelentkezni hómunkásnak, s hogy **06-14 óra között: nettó 2100; 14-22 között: 2300; 22-06 között 2500 forintot** lehet felmarkolni. Természetesen megfelelő ruházatról, cipőről a hólapátolónak kell gondoskodni. E két hírből is kitészik: két Magyarország van. Egyik része nyolc órai fizikai munkával keres annyit, mint a másik – néhány százezer emberről van szó – egy másodperc alatt.

Ha én igazi **kormánybuktató szándékú ellenzéki politikus** lennék, annyit tennék, hogy

az összes magyar családnak elküldeném az október 18-iki Sajtóre kihelyezett kormányülésem feltálatlalt menü étlapját. (Magyaros erdei gombaleves kakukkfűves vadhúsgombóccal, mandulával töltött angolna, pácolt fogasfilé, parajjal töltött borjúsült, diósholdacska tokajis mazsolával töltve.)

Ha a kormányon lévő **koalícióhoz tartozó politikus** lennék, egyet vennék komolyan: az **üvegseb programot**. Ők mondták ki, és ezt üdvözlölni kell, hogy a magyarországi pártok mindegyike „**zsákmánypárt**”, vagy ha úgy tesszük: rabló, fosztogató, siboló, sikkasztó, csaló, zsebre dolgozó párt. És ezt szó nélkül hagyja az is, aki a létminimum alatt él, az is, aki egyre lejjebb esüszik. Önhibáján kívül.

Ha én tisztességes **magyar ellenzéki és kormánypárti politikus** lennék, megtalálnám a pártpolitika fölött álló, a magyar nemzet alapvető érdekeit kifejező közös feladatokat. Néhányat említek: szociálpolitika, gyerekvállalás ösztönzése minden eszközzel, privatizáció felülvizsgálása, közép- és kisvállalkozók segítése, nemzetőrség felállítása, az elszakított nemzetrészek magyarságának támogatása bankokkal, intézményei, iskolahálózata visszaszolgáltatásának követelésével, kettős állampolgársággal, a békés revízió lehetőségét sem hagyva figyelmen kívül. Mégis azokban a kérdésekben jött létre konszenzus, amely ellentétes a nemzet érdekeivel, holott a politikai szövetségek sehol a világon nem a nemzeti érdekekről való lemondásról szólnak.

Erre van egy jól ismert szó: Hazaárulás!

Nyugodalmat? Békét? Nem fog menni!

Ellenzéki külpolitikai „szakértő” példálózik: a magyar mindig szolidaritást vállalt, egykor az amerikai függetlenségi háború, az olasz egység megvalósítása idején, ma az iraki néppel. Az amerikai partnerek elismeréssel szoltak – nyilatkozta –, hogy a parlament egyhangúan meghosszabbította a magyar szállító zászlóalj iraki megbízatását. Mézesmadzag gazdag vállalkozóknak: a 300 magyar zsoldos kiküldéséért cserébe Magyarország részt vesz az iraki újjáépítésben. Ahogy a délszláv háború idején is történt!

A esúcs: az ellenzék alkotmánymódosítással lemondó kétharmados joga egy részéről a kormány javára a NATO

csapatmozgásokról szóló döntésben. Eddig Moszkva kegyeiért versengtek, ma Washingtonéért és Brüsszeléért. Jut eszembe: az első atomcsapást Csernobillel a Szovjetunió mérte szövetségeseire. Az első magyar Irakban amerikai fegyvertől esett el.

Életveszélyes helyzetekkel nem törődve, a határon kívül élő nemzetrészeink megfogalmazták autonómia törekvéseiket, autonómia követeléseiket. A FIDESZ erre konferenciát szervez, de csak általa preferált meghívottakkal. Hasonló a pártok válasza a határon túliak részéről igényelt kettős állampolgársággal kapcsolatban. Szakértői bizottságot állítanak fel, szép komoly szakértői honoráriumokkal.

Akkor, amikor Romániában 5-15 évig terjedő börtönbüntetéssel fenyegetik a Székely Nemzeti Tanács tagjait, s a kormányzó párt annak törvényen kívül helyezéséről szónokol; amikor Szlovákiában Jan Slota kollaboránsoknak nevezi a szlovák kormánypárt tagjait akik megszavazták a Révkomáromban felállítandó magyar egyetemet; amikor Szerbia-szerte falfrókák szólják fel a magyarokat, hogy „kotródjanak Magyarországra”, amikor a futaki temető 80 sírjának meggyalázása csak egy eset a sok közül; amikor Magyarország határainak túldoldalán elég a magyar beszéd az utcai támadáshoz, akkor választott vezetőink mint a sír hallgatnak, itthon és külföldön egyaránt arról szónokolnak, az EU tagság minderre az egyetlen gyógyír.

Másfél évtizede az internacionálisizmus gyengítette a nemzeti eszme erejét. Ma a globalizáció, a NATO, az EU tagság arra jó, hogy elvonja a figyelmet a nemzet gondjairól, minimalizálja a nemzeteszme ápolását. Ma létkérdés – olyan komoly az tragikus –, mint Hamleté, hogy saját érdekeink szerint cselekedjünk. Minden normális nép ezt teszi, ezt tenné.

Nincs miért tehát esodálkozni, hogy karácsonykor. Jézus Krisztus, a Megváltó, a Szeretet Apostola születésének előestéjén nincs béke a szívemben, nincs béke csak sok magyar ember szívében. Széldség helyett a megbántott tehetetlensége és dühe emészt, s nem a letett, kicsorbult pengéjű kardok tompa hangját, hanem az éles, kifent, suhintásra készek ujjongását halljuk.

Itt lenne az ideje Ézsaiás próféciájának: „**és csinálnak fegyvereikből kapákat és lándzsáikból metszőkéseket, és nép népre kardot nem emel, és badakoztat többé nem tanul.**”

Nem! Nincs!

Most inkább Józsuéra kell hallgatni: „**Sok nép vagy te és nagy erőd van néked, nem lesz néked csak egy sors szerint való részed; Mert hegyed lesz néked. Ha erdő az, úgy irtsd ki azt, és annak szélei is a tiedd lesznek; mert kiűzöd a Kananeust, noha vas szekere van néki, s noha erős az.**”

Úgy legyen.

Ámen

dipsey Jeliko

Lesz-e magyar érdekű (kül)politika?

Tapasztalva a rendszerváltásnak álcázott módszerváltás önfeladói gyakorlatát, az azzal szembeni éles bírálatok igencsak megalapozottak, hiszen egyértelműen megállapítható, hogy az eltelt tizenhárom esztendőben üzött magyar (nemzet)politika zsákutca, az csúfosan megbukott. A fejünkre pottyant demokráciának nevezett és szervezett káosz készületlenül érte még azokat a tisztességesen gondolkodó főket is, kik morális erejük, és múltjuk alapján képesek lettek volna meghatározni egy olyan (kül)politikát, ami megfelelt volna nemzeti érdekeinknek. Az ilyenek azonban ismét pályán kívül maradtak – ismét a korábbi kirekesztettek. S hogy miért? Vagy nem szólították meg őket senki, vagy ha hallatni is tudták hangjukat, a mindenkori ellenzék és a kormánypártok részéről egyaránt nemkívánatos elemeknek számítottak, s számíthatnak még ma is, hiszen a szuverén, kritikus emberek nem jó pártkatonák. Van ugyan egy jól képzett réteg – tagjai egyaránt megtalálhatók kormánypárti és ellenzéki oldalon – amely képzését az elbukott rendszernek köszönheti. Ezeknek, miután egy idegen hatalom árnyékában lévő szolgai státuszukat elvesztették, csak egy istenük maradt – az önérvényesítés. A kontrasztelekció káderdőlőjéből kinőtt a (karrier)diplomata és politikus elsősorban a saját karrierjét, szűk, (fél)illegális érdekszövetségi szempontokat, ill. olyan kötődéseket képvisel, amire a személyiségi jogok védelme iránti álkíméletből nem illik rákérdezni. Ezeknek teljesen mindegy, hogy ki a cirkuszi idomár, milyen kéz tartja a korbácsot. Ez a réteg könnyen felismerhető. A kártékonyabbak, kiket létszámuk miatt már nem is lehet rétegnek nevezni sokkal veszélyesebbek. Ők a nemzeti kaméleonok, akik belülről akadályoznak, belül szabotálnak. Akik a kiadott parancsoknak megfelelően, vagy esetleg saját korlátoltságuk, nagyképűségük következtében végzik kártékony (akna)munkájukat. Természetesen mindig „nemzeti színben” tündökölve. Így aztán napi gyakorlattá válhat, mint ahogy vált is, hogy az ország miniszterelnökének és miniszterének döntéseit nímánd kabinetfőnökök kényük-kedvük szerint felülbírálhatják, s meg is teszik azt. Ők döntenek el még azt is, hogy a főnök aznap láthatja-e napot vagy sem. Ki kell azonban mondanunk: Nem igaz „a jó cár”, vagy „a jó király” meséje. A főnök felelős azért, ha hitvány beosztottat alkalmaz!

Álljon itt egy idézet, ami egy évvel ezelőtt hangzott el Lovas Istvántól:

A kormány népszerűsége pedig zuhan. Támogatói egyre idegesebbek: legrosszabb álmaikban sem gondolták volna, hogy Horn Gyula kormányzása a babaszobák álma ahhoz képest, amit a mostani kabinet produkál.

De ennél egy jóval nagyobb veszély fenyeget bennünket. Ez pedig az, hogy a jobboldal ismét kormányozni fog. És ez nem vicc. Az a jobboldal, amelyik 12 és fél éve nem tanult semmit. Amely illúziókból táplálkozik, a bölcsök köve tulajdonosának képzeletét folyamatosan. Amely ismét csak nem készül a kormányzásra, ami – mármint a kormányzás – időzjelbe téve, megint „váratlanul” szakad az ölébe, és azt négy évvel később ismét úgy vesztí el, hogy szinte semmit nem hagy maga után, de amit hagy, azt éppen úgy tépik ki a kezei közül, mint tette ezt a Horn-, majd még nagyobb vadsággal a Medgyessy-kormány.

A fenti megfigyelés naponta bebizonyosodik. S ha nem lesz gyökeres változás, akkor Lovas proféciájára mérget lehet venni. Ezért szükséges égetően egy hatékony személyzeti politika. Méghozzá nem csak közvetlen bel-, vagy külpolitikai vonalon, hanem az élet minden területén. Nap, mint nap láthatjuk, hogy a korábbi

kormánypárt(ok) még ma is hangadó (kül)politikai különítménye még ma is úton útfélen leszerepel. Nem elég az, hogy valaki a kezdet kezdetén részt vett a mozgalmi munkában. Nem elég, ha valaki „alapító” volt. Utalva a régi viccre, az édeskevéssé, ha a „műintézményben” lévő lányok az alapításkor még látták Lenint.

Óvakodni kell a visszaözönlőktől, a ma még mindig, vagy megint(!) meglegedetten, kéjjel dagonyázóktól.

A vezető elitet – aminek csupán egy része mondható annak a szó jó értelmében – ne a pillanatnyi, a mindenáron, a kifelé való megfelelési kényszer, hanem az ország, a nemzet érdeke vezesse! Abba kéne hagyni az elszakított területek irányában a klientúra egyoldalú támogatását. Nincs szükség a hatalomtól megrészegült kezdőkre, cselédmentalitású szervilizsek hajbókoló sisere hadára. Az erkölcsi képzés mellett égető szükség lenne tánc és illemtan órákat tartani sokaknak, hogy pl. ne fordulhasson elő olyasmi, hogy a parlamentben ülő üdvös még az ülésteremből is rágógumival rendszeresen szembekérődjön az országot.

Ugyanakkor le kell számolni azzal az ellenzéki, nem is olyan régen még kormánypárti bornírtsággal is, hogy „az én (volt) kommunistám” egy tisztességes „jó magyar ember”, de a tiéd egy hazaáruló. Jóllehet van köztük – mindkét oldalon – szép számmal ez is, az is.

Hogy a következő kormány vezető tisztségviselőiről a továbbiakban már ne lehessen ilyesmit állítani, és a címben feltett kérdésre megnyugtató választ tudjunk adni, ezért minden erővel arra kell törekedni, hogy művelt, és erkölcsileg is szilárd, nem szélkakas emberek vezessék minden szinten ezt a megcsontított, kisémmizett, kifosztott és naponta, szakmányban elárult hazát.

Magyarul: az élet minden területén kemény, megalkuvás nélküli, nemzeti érdeket szem előtt tartó személyzeti, korábbi nevén káderpolitikára van szükség. S ha ez a kifejezés a rossz emlékek miatt valakinek nem tetszik, akkor nevezhetjük azt divatosan humánpolitikának is. Nem kell feltalálni semmi újat, csak levonni a következtetést a közelmúlt tapasztalataiból. Gyökeres átalakítás kell, kíméletlenül meg kell szabadulni a kompromittált, alkalmatlan személyektől. Nincs szükség (rágógumival)kérődző szent teheneinkre. Mert különben nem lesz semmilyen magyar politika, de rövidesen magyarság sem.

Fel kell hagyni a „feleljünk meg minden áron a nyugati elvárásoknak” perverz lelki kényszerével. Politikusaink hagyják végre abba a temetők csendjére való törekvést. Vezessék végre már ezt az országot csak a magyar nemzeti érdekvényesítésnek elkötelezett, megbízható politikusok.

Befejezésül álljon itt egy idézet gróf Széchenyi Istvántól:

„Minden nemzetnek olyan kormánya van, aminőt érdemel. Ha valami oknál fogva ostoba, vagy komisz emberek ülnek egy bölcs és becsületes nép nyakára, akkor a nép azokat a silány fickókat minél hamarabb a pokol fenekére küldi. De, ha egy hitvány kormány huzamosan megmarad a helyén, akkor bizonyos, hogy a nemzetben van a hiba. Akkor az a nemzet aljas, vagy műveletlen.”

Harcoljunk ki, hogy ez az állandó cseberből vederbe és viszont helyzet megszűnjék, s két év múlva ne egy újabb „meglegcsákány váltás” következzen be csupán.

Mert ma még sok jel vészjóslóan erre mutat!

*Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
Atzél Ferenc*

Független szemle
A határainkon túli magyarok fóruma
Alapító főszerkesztő: Köteles Pál
XIV. évfolyam 53. szám
2003. október–december

Kiadja **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**
1116 Budapest, Sopron u. 64.
Levelezési cím: 2001 Szentendre, Pf. 154
Felelős kiadó: Atzél Ferenc
Felkért főszerkesztő: dr. Lipcsey Ildikó

**Az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:
2001 Szentendre, Pf. 154
Telefon/fax: 06/26/381-299
Drótposta: azerma@axelero.hu**

HU ISSN 0865-6819

Formakészítés: **CoGraf**, Budapest
Nyomdai munkálatok:
TONYO-GRÁF Nyomdai és Grafikai Stúdió
(1154 Budapest, Tompa Mihály utca 25.)
Felelős vezető: Szűcs Barnabás (Tel.: 238-0462)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG
ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.
AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK
VISELIK A FELELŐSSÉGET.
A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA
AZ ÍRÁSOK SZELLEMEÁT ÉS TARTALMÁT
NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

**A folyóirat támogatására küldött befizetésekről
– kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely
összeggel – az érvényben lévő rendelet szerint –
támogatónk a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.**

Bankszámlánk:
Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei
Fiók 11742087 – 20071776
Angol elnevezés: National Savings and
Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

SWIFT kód: OTPVHUHB

Adószámunk: 19667173-1-43

Ezen szám kiadását támogatta

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

**AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG AZ INTERNETEN:
www.cograf.hu/erma**

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK 2004
MÁRCIUSÁBAN JELENIK MEG**

TARTALOM

- Zsákmányszerzők
- Lesz e magyar éredkű (kül)politika?
- A Székely Nemzeti Tanács

VALÓSÁG MÉRLEG

- Behnye István: Európa – illúziók nélkül 4-5
- Dévavári Zoltán: Perben a pusztulással 6-7
- Krezinger István: A román alkotmány 8-9
- Magyaródy Szabolcs: A dél-tiroli eset 10-11

DOKUMENTUMOK

- Bánffy Miklós külügyminiszter parlamenti
interpellálása 1919-ben 12-14

SZÉPMÍVESSÉG

- Alföldi Géza: Ha nálunk született volna 15
- László György: Karácsony esti ének 15
- Bánffy Miklós: Meszámláltattál...,
Híjjával találtattál.... Regényrészletek 16-22

HISTÓRIA

- Solymossy Péter:
Magyar revízió svéd szemmel 23-26
- Rászlai Tibor:
„Gotthusi” épületrom Nagybányán 27-28

MŰHELY

- Balázi László: Karácsonyi gondolatok 29
- Adamovits Sándor:
Kemény János – A Mecénás 30-32
- Szász István T.: Naplójegyzet 33-34

FIGYELŐ

- Csiki Sándor: Nem elfogy! 35-36
- Okos Márton: Ki löje főbe magát? 37-38
- Lipcsey Ildikó:
Könyvek Gheorghie Gheorghiu-Dejéről 39-42

POSTABONTÁS

LAPZÁRTA

Lapszámunkat gróf Bánffy Miklós rajzai illusztrálják.
(Balázs Béla: Fából faragott királyfi – Néma táncjáték gróf
Bánffy Miklós rajzaival – Gyoma – 1917. Kner Izidor
kiadása)

Európa – illúziók nélkül

Már régóta forgatom magamban Harrach Gábor Az „uniós elvárások” illúziója című cikkét, amely a Népszabadság július 4-i számában jelent meg. A szerző sorra veszi azokat a területeket, amelyek mai napig fájóvá teszik Trianon következményeit, és óva int attól, hogy bárki is az Európai Uniótól várja a mindenkit kielégítő megoldást. Nehéz nem észrevenni még ebben a pontos és igaz írásban is azt a magyar tehetetlenséget, amely már nyolcvanhárom éve rossz megoldásokból még rosszabbakba hajszolja a magyar politikát ezen a területen (is).

A nemzetmentő, irredenta, országgyarapító politika vagy az önemész-tő, internacionalista elvtársi lapulás egyaránt nehezítette az elszakított területeken a magyarság életét, és elidegenítette egymástól az anyaország és a kívül rekedt területek magyarjait. A rendszerváltozással megfogalmazott antalli külpolitika alapelvei reményt keltettek, hogy koherens nemzetstratégián alapuló nemzetpolitika születhet. Sajnos Antall betegsége, majd korai halála, a szomszéd államok posztkommunista nacionalizmusainak ellenállása, a magyar külügyben az EU értékrendjének mély ismeretét nélkülöző felszínesség és az ország belpolitikai megosztottsága rosszul megkötött és kommunikált alapszerződésekhöz vezetett. Ezeknek nem is annyira a szövegük volt sérelmes, hanem amit előre vetítettek. Nem a konszenzuskeresés és a megegyezés jelent nemzetpolitikai kockázatot, hanem a konszenzusra kényszerítettség önkéntes vállalása és a szerződésekben torzszaként jelen lévő, állandósult kárrendező lelkület. Ez többnyire nem távlatokat nyit, hanem kijelöli, hogy kinek mihez van „joga”. A jogi normák kisebbségi kérdésekben ezen a tájon sohasem működtek, így természetes, hogy az alapszerződések értelmezése viták forrása lett (lásd a szlovák nyelvtörvényt). Az EU döntőbíróként való megidézése rossz emlékeket ébreszt, hiszen abból semmi jó sem származhat, ha egy külső „hatalom” tesz igazságot köztünk, minősít valamit „eurokonformnak” vagy nem annak. Ez így

van még akkor is, ha ennek az igazságnak most nincsenek határookra kiható következményei, de állandósítják a térség országaiban a külpolitikai kiskorúság érzését.

Magyarországnak talán egész történelme során nem volt olyan nehéz politikai feladata, mint ami most vár rá. Szembe kell néznie szuverenitása nagy részének önkéntes feladásával és az abból származó, ma még beláthatatlan konfliktusokkal. Alá kell rendelnie éppen csak átalakulóban lévő szervezetét a globalizációs erőternek, egy olyan világhatalmi erőközpont, az USA figyelembevételével, amelyre eddigi történelme során alig fordított figyelmet. Hagyományos nyugat-európai partnereihez való viszonyán kell lemérnie a szomszédos országok magyarsága érdekében folytatható politikáját, regionális együttműködési kényszer és sosem tapasztalt erejű kulturális és etnikai feloldódási tendenciák közepette. A legbaljósabb jelemény a magyarság egyre gyorsuló demográfiai kiszorulása a Kárpát-medencéből. Ezek a kérdések meg sem jelentek a politikai közbeszédben, és messze elkerülték a várt (az EU-csatlakozással kapcsolatban ügyesen elmismásolt) „társadalmi vitát”. Az EU-ban élő csajok minőségére, a bécsi cukrászdanyitás lehetőségére és a mákos guba további élvezetére redukálódott társadalmi felkészülésünk sajnos ugyanaból a lelkületből fakadt, ami ötszáz éve teszi megbízhatóan sikertelenné a magyar nemzetpolitikát. A politikai és geográfiai tér kitöltését

ugyanis a történelem kegyetlenül ahhoz köti, hogy kinek van ott – mások által is elismerhetően – keresnivalója. Erős kulturális identitással rendelkező és a jövő generációknak életet, helyet és örökséget hagyományozni kívánó nemzetek még nagyon mostoha körülmények között is biztosak lehetnek abban, hogy a vészterhes idők múltával rájuk süt a nap. Oswald Spengler *A Nyugat alkonya* című művében a nyugati népek kulturális és biológiai életerejének fogyatkozásáról vizionált. Nem tudjuk, igaza van-e, de a mai folyamatok inkább az európai történelemben eddig fő szerepet játszó népek erózióját valószínűsítik. A magyarság külső és belső problémáit a példátlan kulturális és morális válság mellett hatalmas demográfiai gyengülés súlyosbítja. Az eddig követett évszázados nemzeti túlélési technikánk csődje napnál világosabb. Európai csatlakozásunk csak egy nagyobb geopolitikai térbe helyezze saját gondjainkat, ezzel még jobban elfedve a valóságos helyzetet, és még nehezebbé téve a megoldás megtalálását.

Az „uniós elvárások illúziója” nem változtat a helyzetünkön. Az unió nem megoldás, inkább fenyegetés az identitásukban elbizonytalanodott nemzetek számára. Az a szigor, amely az uniós véleményekben megnyilvánul az etnikai különbségtétel ellen, valódi mérges góccokat idézhet elő az unióba törekvő államok között, vagy azok határain belül. Az EU maga sem tudja, hogy mit akar. A kulturális és nyelvi identitást őrző szabályok tömegét hozta, ugyanakkor rosszallja, minősíti vagy megalázó procedúrákhoz köti az ilyen alapon külön álló csoportok autonómiához, külön vízumhoz, támogatásokhoz, kettős állampolgársághoz, önálló régióhoz stb. való jogának megadását. A nemzetek igazságérzete nehezen tűri a kettős mércét, a történelem során annak alkalmazásából mindig baj származott. Ha az EU komolyan veszi az esélyegyenlőséget, akkor miért nem veszi komolyan, hogy egy tagjelölt országban egy kisebbségi magyar számára a közszolgálat semmilyen kvótát nem

biztosít és nem hajlandó elismerni? Segíti-e a magyar csatlakozás az erdélyi vagy a felvidéki magyart abban, hogy számarányához közelítő mértékben tölthessen be közfunkciókat? Segíti-e az EU „alkotmánya” a Kárpát-medence hazánkon kívüli magyarságát, hogy anyanyelvén intézhessen a közügyeket, miközben a legkisebb tagállam nyelve is az EU – úgymond – hivatalos nyelve? Miért huny szemet Verheugen úr, Jürgens úr és Max van der Stoel afelett, hogy az érintett országok törvényeiket nem teszik hozzáférhetővé azon kisebbségi polgárai anyanyelvén, akik az összlakosságuk jelentékeny hányadát adják? Megilleti-e őket az anyanyelvi oktatás a legmagasabb szintig? Számolták-e már „vizsgálataik” során, hogy Romániában vagy Szlovákiában, vagyis a tagság közelében lévő országokban hány magyar ügyvéd, bíró, ügyész esik tízezer magyar nemzetiségűre, és milyen ez az arány a többségi nemzet körében? Hány magyar van a hadsereg tiszti, főtiszti karában vagy a rendőrségnél? Hány magyar származású nagykövet, diplomata szolgálja hazáját külföldön vagy a nemzetközi szervezetekben? A tagságra való magyar felkészülést a részleteket gondosan elkerülő, a nemzetet ostobának tételező kommunikáció jellemezte. Tisztességes vitáról, kiérlelt stratégiáról, tájékoztatásról, oktatásról, közösségi és regionális felkészítésről szó sem volt.

Az EU-tagsággal járó új helyzetünk kemény határokkal fog elválasztani tőlünk mintegy félmillió magyart. Sajnos az elmúlt ötven év tematizált közéletében ezek a magyarok nem kaptak helyet, vagy ha igen, akkor jobbára csak a szavak szintjén. Most a schengeni határok megszüntetik a kishatárforgalmat, vízumra kötelezik azokat, akik csak az elmúlt években kezdtek lélekben és gazdaságilag is közelebb kerülni saját nemzetük önálló államához. Kétségbeesetten próbálnak meg mindent, hogy ne kerüljenek újra vasfüggöny mögé. Még fájóbb, ha ezt a válaszfalat nem a nagyhatalmi arrogancia, hanem saját magyar testvéreik emelik előttük, farizeus módon az EU-ra hivatkozva. Magyarország létérdeke az EU-csatlakozás, de ugyancsak létérdekekünk, hogy kapcsolataink ne szakadjanak meg határainkon kívül rekedt testvéreinkel.

Magyarország az uniós csatlakozással az uniós határain túlnyúló magyar nemzeti érdekrendszer működtetését is magával viszi, és ezt az uniós nem tilthatja meg. Minden megkötött szerződésünk, minden szavazatunk, stratégiai lépésünk ennek kell hogy megfeleljen. Ebből a nézőpontból az EU nem egységes államként fogja az érdekeit artikulálni, hanem olyan, magával is vitatkozó szervezetként, melyben egyes politikával a többséget meggyőzhetjük, hiszen más ügyekben másoknak is szükségük lehet a magyar támogatásra. A mai magyar politikai helyzet több hasonlóságot mutat a Bethlen Gábor korabeli Erdély viszonyaival. Akad-e olyan magyar politikai gondolkodó, olyan műhely vagy politikai elit, amely ki tudja

használni a kínálkozó lehetőségeket, és el tudja kerülni a ránk leselkedő veszélyeket? A választ a nagy fejedelem a belső viszonyok jó megszervezésében, a kultúra és a tudomány támogatásában, a nagyhatalmak közti útkeresésben és az erdélyi építésben találta meg. A mai Magyarország feladatai hasonlóak. Az EU „uniós polgárai” bármikor és ellenőrizetlenül jelenhetnek majd meg hazánkban. A távolabbról jött menekültek kulturális sokfélesége nagy belső feszültségekhez vezethet, amint erre számtalan nyugati példa figyelmeztet. Új, nálunk eddig ismeretlen etnoscziális feszültségek keletkezhetnek, nagy való-

színűséggel könnyedén terjesztik ki befolyásukat országunkra az „euro-bűnbándák”, és olyan nyom alá kerülhet a magyar szokásrendszer és maga az anyanyelv is, amely kiszámíthatatlan következményeket rejt magában.

Látható tehát, hogy óriási változásokhoz kellene rövid idő alatt alkalmazkodnunk, de se a kormány, se a civil szervezetek, de még a történelmi egyházak sem foglalnak tervszerűen ezekkel a sorsfordító kérdésekkel. Még a legtöbb szó a gazdaságról, a pályázatokról esik, de hát egy ország sorsát csak végtelen pillanatokban döntheti el a gazdasági helyzet. Hosszú távon sokkal meghatározóbb lehet a tulajdoni szerkezet, az pedig a jelek szerint senkit sem érdekel. Kinek állhat érdekében, hogy áron alul, az utolsó állami vállalatokat is kiárulva minden gazdasági nyomatéktól és még az önállóság illúziójától is megfossza Magyarország kormányát?

A brókerbotrány talán a legrosszabbkor rázta meg a magyar közéletet és paralizálta a kormányt, nem hagyva másra koncentrálni ezekben a nagyon fontos hónapokban. Akkor, amikor az ország sorsa talán emberöltőkre dől el, a magyar politikai elit szemlátomást csak önmagával törődik. Belső korrupciós rothadás, gazdasági és politikai sodródás, porhintés, az utolsó közös értékek privatizációnak csúfolt elárverezése, anarchikus hatalmi tendenciák, immár általános dekadencia és anómiaérzés vonszolják Magyarországot az unióba.

Kevés az időnk. Egyre kevesebb embert andalít el az „uniós elvárások illúziója”. Ha érdekeinknek alig adunk hangot, ha a nemzetpolitikai alapértékeket csak fél szívvel fogalmazzuk meg, ha földvédelmi és gazdasági intézkedéseink csak látszólagosak, akkor uniós csatlakozásunk mély társadalmi megrázkódtatásokhoz vezethet. Ma még van lehetőség változtatni, de minden perc késlekedés csak ronthat a helyzeten.

*Benyhe István
politikai szakértő
(Népszabadság)*

Perben a pusztulással

A délvidéki magyarságot konszenzus útján, a belpolitikai nézetkülönbségek félretételével lehet csak megsegíteni

Ludas puszta. Provizórium kori magyar falu Röszkétől tizenöt kilométerre délre. A hatvanas években 7000-8000 lélekkel, négy iskolával. Ma: jó, ha 1700 polgárral és egy elsőtől a negyedikig oktató iskolával, összevont tagozatokkal. Polgári ház **Szabadka** belvárosában 1990-ben: tíz magyar, három horvát, egy szerb családdal. Lakói: értelmiségiek, orvosok, írók, festők, zeneszerzők, ügyvédek, tanárok. Ma: tizenhárom szerb és egy horvát családdal. Lakói: csempészek, menekültek Boszniából, Horvátországból, Koszovóból. Általános iskola, Szabadka, 1984: három elsős magyar osztály, 105 gyerekkel. Ma: egy magyar osztály, jó, ha húsz diákkal. Napilap: Magyar Szó. 1989-ben negyvenötezer példánnyal. Ma jó, ha hétköznap 5000-6000-rel. Hetilap: Hét Nap. 1990-ben ötvenezer példányban. Ma nem éri el a nyolcezetet. Belváros: Szabadka. Kocsma kocsma mellett. Jó, ha kettőben magyarul beszélnek. Szabadkai magyar fiatalok szórakozóhelye: a várostól 25 kilométerre lévő Királyhalma, a magyar határtól három mérföldre. Okozat: évi négy-öt halálos kimenetelű autóbaleset. Népszámlálás. 1990: körülbelül 330 ezer magyar. Népszámlálás 2002-ben: 292 ezer magyar. Neve elhallgatását kérő szerb szakember: politikai érdekből húszszerrel többet tüntet fel a statisztika a valóságnál.

Perben a pusztulással.

Statisztikai adatok PhD-fokozattal rendelkezőktől, tudományos kutatóktól: tíz éven belül a magyar népesség a korfa figyelembevételével megfelelődik. Ebbe nincsenek beleszámolva az emigrációt vállalók, akiknek számát körülbelül ötvenezerre lehet becsülni. Az önkéntes és erőszakos asszimiláció számárányairól szót sem ejtve. Ijesztő jóslat: 2012, *Vajdaság*: a magyarság lélekszáma a százezetet sem éri el. Kivándorlás: az előző tíz évben felpörgött, és a rendszerváltozással sem csökkent. Értelmiség: kihalóban, eltávozóban. Árzuhanás: a kivándorlók eladják ingatlanjaikat, földjeiket, ami a magas kínálat miatt hatalmas árzuhanást idézett elő. Az ingatlanokat, földje-

ket idegenből – Boszniából, Horvátországból, Koszovóból – jöttek és spekulánsok vásárolják fel, a falvak elnéptelenednek. Az etnikai arányok évről évre biztosan változnak. Mindennek egyik oka az állampolgársági kérelem benyújtásához való követelmények teljesítése: letelepedés, ingatlan, munkavállalás, készpénz...

Perben a pusztulással.

Az utóbbi években elsősorban a tehetősebb – értelmiségi és középréteg – hagyta el a szülőföldjét. A legújabb kutatási adatok tükrében biztosan állítható: most már a lecsúszott, szegényebb elemek is a kivándorlást választják. Ennek első oka a három éve zajló privatizáció. A magyarság tőkehiánnyal küszködik. A neki megmaradást, anyagi

gyarapodást adó kis- és közepes vállalkozásokat, cégeket a tőkével bíró, messzi földről jött telepesek veszik meg. A gyanús pénzekből privatizált magáncégek előszeretettel államalkotókat alkalmaznak. Az óriáscégekben szintén eltörlődnek a magyarok számaránya. Tőke híján a magyarság még az eddig neki hagyományos gazdasági ágazatokból is kiszorul. Második ok: a magyarság szellemi leépülése. Anyagi fedezet híján a szülők nagy része hároméves szakközépiskolába írta be gyermekét. Ezen generációk elhelyezkedési lehetősége az iskola befejezése után szinte reménytelen vagy csak katasztrófálisan alacsony fizetéssel lehetséges. Ennek folyománya: az értelmiségiek nyolcvan százaléka távozott. Már a tömbben élő magyarságnál sem ritka, hogy a tantárgyak felét államnyelven oktatják, tankönyvek, megfelelő tanárok nélkül. Harmadik ok: a schengeni vasfüggöny felemelkedése, a teljes mozgásszabadság korlátozása, a vízumkényszer (a mostani átmeneti megoldás csak 2007-ig érvényes). Negyedik ok: a magyarság számarányának drasztikus zuhanása közben idő kérdése, hogy képviselői mikor szorulnak ki a politikai életből, a parlamentből. A magyar önkormányzatok elvesztése után még az a kevéske anyagi támogatás is, amit az önkormányzatok adnak a magyar kultúrára – elvesz. Ahogy munkahelyek sokasága is, amelyeket az önkormányzatok nyújtanak.

Perben a pusztulással.

Közigazgatás: a diktatúra idején a magyar jogászok, köztisztviselők nyolcvan százalékát elbocsátották. Ezek nagy része az azonnali kitelepedés mellett döntött. A rendszerváltozás után még a kötelezően előírt helyekre sem sikerül megfelelő szakképzetségű magyar nemzetiségűt találni. Agyelszívás:

évente ezer délvidéki diák kezdi meg tanulmányait a Magyar Köztársaság közép- és felsőfokú intézményeiben. Ebből tanulmányaik sikeres befejezésével a visszatérők aránya jó, ha eléri a tíz százalékot. Ennek egyik fontos oka: a diplomák elismerésének az állam által történő tudatos akadályozása, nyolc, kilenc, tíz különbözőzeti vizsga letételére való kötelezés. Megalázás: Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 2003 májusa: az ott lakók tanúskodása szerint éjjel egykor a határőrség bejelentés nélküli ellenőrzést tart, mint egy menekülttáborban. Állami erőszakszervek fellépése: a magyar falvakban felerősödőben a represszió. A magyarok sérelmére elkövetett uszítók, tettlegességig fajuló provokálók büntetlensége, védelmezése.

Perben a pusztulással.

Népességcsökkenés: a Magyar Köztársaságnak 2003-ban alig valamivel több mint tízmillió lakosa van. Szerencse a szerencsétlenségben: ez a szám még nem csökkent a bűvös tízmillió alá. Ennek oka: a határon túliak betelepődése az eltelt egy évtizedben. Anyagi támogatás: a hárommillió magyarra a mindenkori magyar kormányok – tudomásom szerint – az utóbbi években a magyar költségvetés 0,1 (!) százalékát költötték, évekig a megfelelő biztonsági elemek beépítése nélkül (a kis pénz is sok pénz, főleg ha nem jó helyre megy). Magyar állampolgárság: nem jár automatikusan sem szavazati joggal, sem nyugdíj- és betegbiztosítással, sem az államnak jelentős anyagi hátránnyal. Aki az ellenkezőjét állítja – nem mond igazat. Megszerzésének feltételei azon magyaroknak, akiknek szülei, nagyszülei azt önhibájukon kívül veszítették el (elvették tőlük), állandó magyarországi tartózkodás, megélhetés, adózás és megfelelő ingatlanral rendelkezés igazolása után lehetséges. Számos megalázással, a hivatalok által be nem tartott határidőkkel, újabb és újabb hiánypótlással jó esetben három-négy éven belül. Ennek folyománya: a fentiekben már említett szülőföld végleges elhagyása és feladása, az ingatlanárak zuhanása, az etnikai arányok megváltozása. A folyomány folyománya: a magyar élettér (kérem

nem keverni a Lebensraum fogalmával!) további szűkülése, amely már sok helyen vészesen közelít a trianoni határokhöz. Áttelepülés okai: kisebbségi sors minden keserve, bánata, megaláztatása, fájdalom, az anyagi és szellemi leépülés, a kirekesztettség, bezártság érzése, a reménytelen jövő biztos tudata, az állami erőszakszervek demokratikus országokban elképzelhetetlen fellépése.

Perben a pusztulással.

A magyar állampolgárság kérésének valódi oka: a lét- és jogbiztonság (jogbiztonság, igen, hiszen uniós állampolgárokat még a balkáni országokban sem mernek nyílt eszközökkel megfélemlíteni, zaklatni), ingázó – kétlaki – életmód megteremtése a szülőföld végleges elhagyása, feladása nélkül.

Perben a pusztulással.

Az illúzió vége: Szerbia, Románia 2007-re nem lesz az EU tagja, Ukrajna pedig jó, ha ötven év múlva. Kétmillió magyar (egy egész Budapest) leírása. Zsivkovics múltkori felemás kijelentésének szándékosan rossz tolmácsolása a közvélemény felé (olvassuk el figyelemmel: abban szó sincs végleges és

teljes elutasításról), az index.hu-n az ezzel foglalkozó topicok, illetve a sajtóorgánumok, közéleti személyek kijelentései, ahol az önhibájukon kívül szenvedők sorskérdéseiről úgy írnak, nyilatkoznak, ahogyan a levágandó barmokról sem szokás.

Perben a pusztulással.

Konklúzió: az eltelt tíz évben kialakított magyar nemzetpolitika megbukott. Tudatos önpusztítás, a német modell gyakorlati átvétele magyar fűszerezéssel. Kemény szavak, tudom. De számít a humánus? Döntsük el végre jobb- és baloldalon: mást mondunk, és mást cselekszünk, vagy végre kimondjuk az igazságot: a fő és egyetlen cél, alternatíva: a maradék kilencvenháromezer négyzetkilométer belakása, megtartása. Ha valóban a határon túli magyarság megmaradása, felvirágoztatása a cél, akkor egy sokkal, de sokkal átgondoltabb, alapjaiban teljesen más *nemzeti stratégiára van szükség, amelynek három legfontosabb pillére a kettős állampolgárság intézménye, a magyar tőke kihelyezése a Kárpát-medencébe és az önálló magyar iskolahálózatok felépítése, kiépítése.*

A hajó süllyed, percek múlva eltűnik a mélyben, talán még nem késő, talán még van remény. De nem így, nem ezen a módon, teli acsarkodással, szivárványszerű illúziókkal, a belpolitikának szánt fogyasztással. Hanem csakis a nemzeti konszenzus útján, a belpolitikai nézetkülönbségek félretételével. Ami most folyik a határon túli magyarsággal (ezerkilencszázevennyolctól napjainkig) – fájdalom –, nem más, mint tudatos nemzeti önpusztítás. És akkor még egy szót sem ejtettünk a szerb, a román, az ukrán és a szlovák állam a fentebb soroltakban való részességéről (mert bizony nincs ez másképpen a többi országban sem), kötelességeiről, ami ennél az írásnál jóval, de jóval több lapot tenne ki. Kutya kötelesség, amire a mai napig füttyülnek.

Perben a pusztulással.

Déavári Zoltán
(Magyar Nemzet)
a szerző délvidéki író

A ROMÁN ALKOTMÁNYMÓDOSÍTÁS és az erdélyi magyarság

Románia szavazásra jogosult lakosságának 55,7 százaléka jelent meg az urnák előtt a 2003. október 18-19-i népszavazás alkalmával. A megjelentek 89,7 százaléka szavazott igennel a Románia Alkotmányának módosításáról szóló, a Hivatalos Közlöny 2003. szeptember 22-i 669. számában közzétett törvényre.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség vezetése nagy erőket mozgósítva kampányolt a részvétel, valamint az „igen” szavazatok mellett. Csatlakozott az RMDSZ vezetéséhez a történelmi egyházak egy része is. Voltak olyan egyházi vezetők (például Tökés László püspök), akik az erdélyi magyarság szempontjából nem tekintették elfogadhatónak az alkotmánymódosítást. Távolmaradásra, illetve „nem” szavazatra szólították fel híveiket. Ha elvontakoztatunk a népszavazást megelőző nyilatkozatháborútól, a részvétel, illetve az „igen” szavazatok fontosságát az RMDSZ vezetése számára a legjobban az illusztrálja, hogy Szilágyi Zsolt Bihar megyei és Pécsi Ferenc Szatmár megyei képviselőktől a szövetség frakciója megvonta a bizalmat. A kegyvesztettség oka: lelkiismeret szerinti szavazásra buzdítottak. Más volt a véleményük, mint Markó Bélának. Aki pedig önálló vélemény megfogalmazására vemedik kíméletlenül a politikai élet periferiáján találja magát. Számtalan korábbi példa illusztrálja, hogy a szervezeti demokrácia markóbélai, borbélylászói vagy frundagyörgyi értelmezésében nincs helye eltérő véleményeknek.

De miért volt ennyire fontos az RMDSZ vezetésének az alkotmánymódosítás megerősítése népszavazással? A választ Markó Béla szövetségi elnök 2003. október 22-i sajtóértekezletének anyagában találjuk meg: „A referendumot a magyarság szavazatai nélkül nem lehetett volna sikerre vinni: a romániai magyarság felismerte a népszavazás történelmi fontosságát és egyszerűen az alkotmánymódosítás mellett tette le voksát az RMDSZ kérésére válaszolva, annak ellenére, hogy a magyarok között is voltak, akik a nemmel való szavazásra buzdítottak – szögezte le Markó Béla. – Mostantól jogi garancia biztosítja például az anyanyelvhasználatot a közigazgatásban, a dekon-

centrált intézményekkel való kapcsolat-tartásban és az igazságszolgáltatásban. Annak köszönhetően, hogy Románia polgárai megszavazták az alkotmánymódosító törvényt, alapvetően jobbá válik az ország Alaptörvénye...”

Markó szerint tehát „a romániai magyarság felismerte a népszavazás történelmi fontosságát”! Nem szeretném minősíteni ezt a kijelentést, de felteszem a kérdést: az „igen” szavazók közül hányan olvasták el a törvénytervezetet? Hányan tudták, pontosan mire szavaznak? Alappal feltételezhető, akik elmentek szavazni és „igennel” szavaztak, külső ráhatásra, rábeszélésre tettek. Mert elhitették velük – Markó szavaival élve – a „népszavazás történelmi fontosságát”, a „jogi garanciát”, stb.

Ami jó az országnak az jó az erdélyi magyarságnak is?

Rendkívül nehéz erre a kérdésre indulatok nélkül válaszolni. Különösen, ha emlékezetünkbe idézzük az RMDSZ 1996-2000 közötti kormányzati szerepvállalásának „hozadékát”, illetve a népszavazást megelőző politikai felhangokat. Az erdélyi magyarság felismerte a román társadalom fejlődésének szükségességét de semmi olyat nem kapott cserében, ami létét hosszú távon biztosítani hivatott. Megteremtette például Románia euroatlanti integrációjának nemzetközi politikai alapfeltételeit, miközben a Székelyföld gyors léptekkel „szórványosodik”, drámai ütemben fogy Erdélyben a magyarság, nő a kivándorlás, stb. Az RMDSZ pedig úgy tesz mintha nem az erdélyi magyarság érdekképviseleti szerve, hanem a romániai neokommunista pártok egyike lenne. Politikussai egyfelől hirdetik az apró lépések rendkívül kényelmes politikáját, másfelől pedig kíméletlenül lecsapnak min-

denkire, akinek történetesen más a véleménye.

Az erdélyi magyarság különös helyzete miatt külön kell választani az Alkotmány azon módosításait, amelyek a Román Európai Unió és NATO-s csatlakozását szolgálják azoktól, amelyek az erdélyi magyarság helyzetét hivatottak javítani. A részletezés igénye nélkül – talán megbocsátható sommázással – kijelenthető, hogy a módosított Alkotmány valóban eurokonform. Megteremtí az euroatlanti integráció jogi alapjait, ezzel megfelelően szolgálja Románia Európai Unió, valamint NATO-s csatlakozását. Ebből a szempontból a „történelmi” jelző túlzott ugyan, de még elfogadható. Más a helyzet, ha az alkotmánymódosító törvényt az erdélyi magyarság fennmaradása, gyarapodása, töretlen fejlődése szempontjából vizsgáljuk. A módosított Alkotmány nemhogy semmi pozitívot, semmi újat nem hozott az erdélyi magyarság számára, hanem ellenkezőleg, bizonyos rendelkezései (amelyekre a későbbiekben utalunk) még a Ceausescu-féle Alkotmányhoz viszonyítottnak is hátrányosabbak.

Vitathatatlan, hogy az alkotmányos rendelkezések jóhiszemű (betűje és szelleme szerinti) alkalmazása általában jelenthet előnyt az erdélyi magyaroknak. Csakhogy 1918. december 1. (Gyulafehérvár) óta az élet bebizonyította, Romániában még az Alkotmánynak is kettős olvasata van. Van egy olvasat, amely az állampolgároknak és van egy, amely a nagyvilágnak, Európának szól. Az egyik olvasat maga a lepel, amely elfedi a nagyvilág elől a román nemzeti homogenizációs törekvéseket. Romániában sajnos ma is aktuálisak Montesquieu jogfilozófus szavai: „nem az a fontos, milyen a törvény, hanem hogyan alkalmazzák”.

Mit tartalmaz, illetve mit nem tartalmaz az alkotmánymódosító törvény, illetve a módosított román Alkotmány?

Kimaradt az új Alkotmányból

Az új (módosított) román Alkotmány is adós maradt az 1918. december 1-ei Gyulafehérvári Nemzetgyűlés Kiáltványában tett ígéretek alaptörvénybe iktatásával. A román nép – saját állítása szerint – 1918. december 1-jén Gyulafehérvárott gyakorolta jogát az önrendelkezésre. Ugyanezt a jogot viszont – kettős mérce szerint – a mai napig elvitatja az erdélyi magyarságtól.

Elutasítja az erdélyi magyarság kollektív jogait annak ellenére, hogy 1990. január 6-án a Nemzeti Megmentési Tanács Nyilatkozata leszögezte: „*garantálja a nemzeti kisebbségek egyéni és kollektív jogainak és szabadságjogainak elismerését és szavatolását az ország új alkotmányában*” (1991-ben gyakorlatilag a kollektív jogok elutasítása miatt szavazott az erdélyi magyarság az új – vagyis a 2003. október 18-19-ei referendummal módosított – alkotmány ellen). A kollektív jogok alkotmányos elismerése tekintetében 1991 óta nem változott semmi. Pontosabban, valami kétségtelenül változott: maga az RMDSZ! Egyébként mivel lehetne magyarázni: ami elfogadhatatlan volt az erdélyi magyarság számára 1991-ben, elfogadhatóvá vált 2003-ban?

Benmaradt az új Alkotmányban: Románia nemzetállam

Románia nemzetállami önmeghatározása alaptörvény szintjén nem új keletű. Az 1923. március 28-ai Alkotmány 1.§-a szerint „*A Román Királyság egységes és oszthatatlan nemzetállam*”. Lényegében ezt a rendelkezést vette át az 1938. február 27-i, végül az 1991. november 21-i Alkotmány is.

Rendkívül nehéz „*történelminek*” minősíteni azt az alkotmánymódosító törvényt, amely meghagyja az Alkotmány 1. § (1) bekezdésében a nemzetállam fikcióját. Ezzel alaptörvényi szinten tagadja az etnikai és nemzeti közösségeknek még a létét is, amiből értelemszerűen következik, hogy nem ismeri el a kétmilliósi erdélyi magyarságot államalkotó tényezőnek.

Románia nemzetállami minősítése – tekintettel napjaink Romániájának nemzeti-etnikai összetételére – semmi más, mint a jogalkotó vágyait, kívánságait fejezi ki. Alkotmányos „*municiót*” biztosít a román nemzeti homogenizációhoz, a kisebbségek erőszakos asszimilációjához. Egyébként hogyan lehetne a 22,5 milliósi Romániát nemzetállamnak minősíteni miközben az állam területén él kb. 2 millió (népszámlálási adatok szerint 1,7 millió) magyar, kb. 250.000 más nemzetiség (szerb, horvát, szlovák, ruszin, ukrán, szász, sváb, stb.) A cigányságot nem is említettem, amelynek a lélekszámát egyesek 3,5-4 millióra teszik (nem áll módomban kommentálni ezt a számot, de Király Károly neves erdélyi politikus 3-3,5 milliósi cigányságról beszél; Cioaba, a romániai cigányvajda a saját felméréseik alapján 4-4,5 milliónyi romániai cigányt emleget).

A Román Alkotmány 1. § (1) bekezdése azon túlmenően, hogy önmagában fikció, ellentmondásos is: Az 1. § (1) bekezdése szerint „*Románia szuverén,*

független, egységes és oszthatatlan nemzetállam.” A 4. § (1) bekezdés szerint „*Az állam alapja a román nép egysége és állampolgárainak szolidaritása*”. A 4. § (2) bekezdés ezzel szemben úgy rendelkezik, hogy „*Románia közös és oszthatatlan hazája minden állampolgárnak fajra, nemzetiségre, etnikai származásra, nyelvre, vallásra, nemre, véleményre, politikai hovatartozásra, vagyonna vagy társadalmi származásra tekintet nélkül.*” Az idézetekből az következik, ha igaz az 1. § (1) bekezdés, illetve a 4. § (1) bekezdés, jelenlegi formájában szükségtelen a 4. § (2) bekezdése. Ha pedig ebben a szövegezésben szükséges a 4. § (2) bekezdése, akkor fikció az 1. § (1) bekezdése.

Az anyanyelv használata az igazságszolgáltatásban

Az anyanyelvhasználat alkotmányos, illetve alacsonyabb rangú jogszabályi szabályozásának vizsgálatakor a Regionális vagy Kisebbségi nyelvek Európai Chartájának előírásaihoz kell viszonyítani. Markó szerint azonban „*mostantól jogi garancia biztosítja például az anyanyelvhasználatot... az igazságszolgáltatásban.*” Ezzel szemben lássuk a tényeket! A módosított Alkotmány 127. § (2) bekezdése szerint „*a nemzeti kisebbségekhez tartozó román állampolgároknak joguk van anyanyelvüket használni a bíróságok előtt, az alaptörvény feltételei között.*” A (3) bekezdés úgy rendelkezik, hogy „*a (2) bekezdésben előírt jog gyakorlási módját, ideértve a tolmácsos vagy fordítóhoz folyamodást is, oly módon kell megállapítani, hogy ne akadályozza a megfelelő igazságszolgáltatást, és ne járjon pótlólagos költséggel az érdekeltek számára.*”

Az anyanyelv használatával az igazságszolgáltatásban az idézett joghelyek szerint elsősorban az a gond, hogy **alkotmányos szinten ad lehetőséget az alaptörvény megkerülésére.** Számátalan olyan körülményre lehet majd hivatkozni, amely úgymond akadályozza a „*megfelelő igazságszolgáltatást*” (például: nincs „*kéznél*” tolmács a bűnüldöző szerveknél, a bíróságoknál és nyomozhatóságnál, alkalmazása hosszabb időt vesz igénybe, vagy költségekkel jár)

Az 1965. augusztus 21-i Ceaușescu korabeli kommunista alkotmány 109. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „*Románia Szocialista Köztársaságban a bírósági eljárás román nyelven folyik biztosítva a más nemzetiségű lakosság által lakott területi-közigazgatási egységekben ezen más nemzetiségű lakosság anyanyelvének használatát*”. A Ceaușescu-i alkotmány, bármennyire meglepő a jelenleginél előnyösebb volt

a magyarság számára, mert nem kötötte feltételhez az anyanyelv használatát. Mi még emlékszünk rá, hogyan tiporták lábbal alkotmányos jogainkat. Ezért semmi garancia nincs arra, hogy az erdélyi magyarság korlátozás nélkül gyakorolhatja az Alkotmányban előírt jogait.

Az anyanyelvű oktatás

A hatályos román Alkotmány 32.§ (3) bekezdése szerint „*biztosított a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek joga anyanyelvük elsajátításához, illetve joga, hogy ezen a nyelven tanuljanak; ezen jogok gyakorlásának módját törvény állapítja meg*”. Az anyanyelvű oktatás lehetőségét – saját tanintézményekben is – előírta többek között az 1948. április 13-i Alkotmány 24. § (1) bekezdése, az 1951. szeptember 24-i Alkotmány 82. §-a, az 1965. augusztus 21-i Alkotmány 22. §-a, illetve az Oktatásról szóló 1978. évi 28. törvény (itt is ki kell emelni: az más kérdés, hogyan alkalmazták!)

Az alkotmánymódosítás – mint látható – nem hozott lényeges változást az anyanyelvű oktatás területén se. Az erdélyi magyar tanulók még a magyar tannyelvű iskolákban is több tantárgyat román nyelven kénytelenek tanulni (pl. földrajz, történelem). Annak ellenére, hogy az erdélyi magyar tanulók – az Alkotmány szerint – saját anyanyelvű tanintézetben is tanulhatnak, a román hatalom a mai napig adós a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem visszaadásával.

A magyar nyelvű egyetem létrehozásának körülményeit ismerve meg kell említeni, hogy nem elegendő a saját tannyelvű felsőoktatási intézmény létrehozásának lehetőségét alaptörvényben szabályozni. Arra is szükség van, hogy a román állam fedezze ennek költségeit, mert a magyar nemzetiségű lakosság épp olyan adófizető polgára Romániának, mint a román. Egy közel kétmilliósi nemzeti közösség pedig joggal tarthat igényt az állam által finanszírozott saját felsőfokú oktatási intézményre.

* * *

A román Alkotmánymódosító törvényt az erdélyi magyarság szempontjából történelminek minősíteni enyhén szólva túlzás volt. Úgy tűnik, hogy az RMDSZ vezetése vehemens kampánya során ismét félrevezette az erdélyi magyar nemzeti közösséget. Az erdélyi magyarság ismét ütlevelet adott Romániának az Európába vezető úthoz, de cserében nem kapott semmit. Ez pedig nem hiba, hanem bűn!

Kreczinger István

A DÉL-TIROLI ESET

Az első világháború előtt Dél-Tirol Ausztria része volt. A mai, Olaszországhoz került tartomány Észak- és Dél-Tirolból, valamint a főként olaszok által lakott Trentinóból áll. Az első kettőben túlnyomóan német anyanyelvűek élnek. De mint határ a német és olasz kultúrák között Tirol mindig egy érintkezési pont volt a kettő között.

1900-ban a mostani Dél-Tirolban 88% német nyelvű lakosság élt, 4% ladin, és 4% olasz. A francia forradalom után Európán végigsöprő nacionalista hullám miatt Olaszország Trentinót az egyesült Itália részévé akarta tenni. 1860-tól ez a terület vita tárgya volt, földrajztudósok és történészek vitáztak a terület hovatartozásáról.

Az 1915. ápr. 26-i titkos londoni egyezményben Anglia és Franciaország Olaszországnak ígért a Habsburg királyságból egy területet jutalmul, azért hogy az a háborúban a szövetséges hatalmakhoz állt. Ennek alapján Woodrow Wilson 14 pontjával ellentétben, mely önrendelkezést ígért, az egész Dél-Tirolt Olaszországhoz csatolta a Saint Germain-i 1919-es béke diktátumban.

A dél-tiroliaknak jövőjüket az olasz királyságon belül kellett felépíteni. Röviddel ezután 1922-ben a fasiszták kerültek hatalomra és a kormány Mussolini vezetésével elnyomta a németiség jelenlétét, kulturális, gazdasági és politikai befolyását. Olasz lett az egyedüli hivatalos nyelv Dél-Tirolban, és a hivatalnokokat, akik nem tudtak olaszul elbocsátották. A tanítás nyelve olasz lett, a helységek neveit olaszra változtatták át. Még a keresztnéveket is le kellett fordítani olaszra.

Mussolini asszimilációs politikája mégis kudarcot vallott. Igyekezete, hogy a kisebbséget beolvassza az olaszországba, pont az ellenkezőjét váltotta ki. A nyomás, amit a dél-tiroliakra gyakoroltak inkább szétválasztást mint beilleszkedést eredményezett.

Egy másik kísérlet céljuk elérésére az volt, hogy Dél-Tirolban olasz gyáriparkot telepítettek, kihasználva a terület hidroelektrikus szolgáltatásait, és egyben a dél-olasz lakosság északi bevándorlását erőltették. A nagy olasz bevándorlási hullám megváltoztatta a német-ladin és olasz nyelvű lakosság arányát. Az olasz lakosság száma 8.000-ról

81.000-e emelkedett 1939-ben, más szóval 4%-ról 24%-ra. Mindennek ellenére Mussolininek el kellett fogadnia, hogy 220.000 német nyelvű és 10.000 ladin nyelvű lakost nem tud olaszra varázsolni.

A németekkel való szövetség után Mussolini és Hitler olyan megoldásban egyeztek meg, mely során nemzeti tisztogatás egyéni választáson alapult. A dél-tiroliaknak választaniok kellett, hogy németek lesznek (ebben az esetben kivándorlás lett volna a megoldás) vagy olaszok lesznek (ebben az esetben sorsuk a beolvadás lett volna).

A dél-tiroliak 86%-a az emigrációt választotta, de valójában nagyon kevesen emigráltak, mert a második világháború megakadályozta a megvalósítást.

1943-ban Dél-Tirolt a német hadsereg megszállta a dél-tiroliak általános jóváhagyásával, akik örültek, hogy megszabadultak az olasz „liberatoroktól”.

A következő két évi dél-tiroli együttműködés a németekkel gátat emelt egy előnyös megfontolásnak, hogy Dél-Tirolt az 1945-1946-os béke tárgyalás ismét Ausztriához csatolja.

A szövetségesek nem fogadták el sem Ausztria, sem Dél-Tirol javaslatát a párizsi békekonferencián 1946-ban, de kötelezték Ausztriát és Olaszországot, hogy egyezzenek meg politikailag, mely Dél-Tirol önállóságát jelentené.

A két külügyminiszter: De Gaspari olasz és Gruber Ausztria részéről megegyeztek – amit párizsi egyezménynek neveztek – egyenlő jogokat biztosítva a dél-tiroli német és olasz polgároknak.

Az egyezmény szövege nagyon bizonytalan volt, de több problémát is okozott mint amennyit megoldott.

A hivatalos angol szövegben például előfordul a következő szó: PARIFICATION (pacifikál = egyenlővé tesz, egyenlősít). Az egyezmény első pontja parification-t garantált a

német és olasz nyelv hivatalos használatában. Ez komoly küzdelmet okozott a szöveg értelmezésénél. A következő évben Olaszország megszavazta az erre vonatkozó törvényt, de a gyakori észak és dél-tiroli nyilatkozatok azt hangoztatták, hogy az egyezmény csak időleges, és a végleges cél önrendelkezés kell hogy legyen. Az egyezmény korlátozott autonómiát eredményezett, amit Olaszország is akadozva alkalmazott. A Rómában készített *Önállósági Státusz* szándékosan volt úgy tervezve, hogy az biztosítsa a dél-tiroli kulturális, gazdasági és szociális fejlődés olasz kézben való összpontosítását. Ezt az olaszok úgy érték el, hogy Dél-Tirolt és Trentinot egy területbe sorolták: Trentino-Alto-Adige névvel és olasz többséggel. Ezzel az olaszok megszüntették az egyezmény szellemét.

Az olasz vélemény szerint a párizsi egyezmény lényegében megvalósult. Minden törvényhozó jognak az áthelyezése volt a fő feladatuk a tartományi kormányba, amit a tiroliak fontosnak tartottak ebben a régióban. A dél-tiroli elit már 1945-ben, kevéssel a háború után megegyezett a Dél Tiroli Nép Párttal (Südtyroler Volkspartei – SVP). Három hónapra az alapítás után az SVP tagsága elérte az 50.000 tagot. A párt kezdeti célja az volt, hogy minél több tagot szerezzenek, ezáltal súlyuk legyen az olasz kormánnyal való tárgyalás alkalmával.

Igy az SVP elnyerte a tárgyalási monopóliumot. Az első olaszországi országgyűlési választás 1948-ban elismerte az SVP jogosultságát, mint a német és ladin nyelvű képviselők hangját Dél-Tirolban. A párt 60%-os eredményt ért el a helyi választásokon ami a nemzeti szavazatok nyolcvan százalékát jelentette.

1955-től, miután az osztrák állam-szerződést aláírták és Ausztria visszakapta önállóságát, nagyobb szerepet vállalt a dél-tiroliak támogatásában, hogy egy nagyobb fokú önállóságot érjenek el. A bilaterális tárgyalások (Olaszország nem tárgyal hivatalosan Ausztriával) hiábavalónak bizonyultak. Olaszország Dél-Tirolt kizárólag belpolitikai ügynek tekintette. Félő volt, hogy a tárgyalások visszautasítása az SVP-vel és Ausztriával, és az 1959-es lakásprogram nagyobb olasz bevándorlást eredményez, az további veszélyt okoz.

Az olasz uralom szimbólumai eleni első bombatámadás 1956-ban történt. Az olasz reakció a további elnyomás volt. A helyzet kritikussá vált. A történeteket látván, az osztrák minisztertanács elhatározta 1960 júniusában, hogy a dél-tiroli ügyet az Egyesült Nemzetek elé viszi. Ez a helyzet nemzetközivé tételét eredményezte. 1960 okt. 31-én az ENSZ elfogadott egy határozatot a dél-tiroli ügyben, mely megerősítette, hogy a párizsi szerződés kötelezte Olaszországot, hogy autonómiát létesítsen a dél-tiroli lakosság részére, és hogy Ausztriának joga legyen beleszólni az ügybe.

Azonban minden olasz-osztrák tárgyalás megghiúsult az olaszok meg nem alkuvó álláspontja miatt. Ennek az lett az eredménye, hogy a dél-tiroliak egy sorozat látványos bombatámadást indítottak meg. Ezek a támadások elsősorban a bozeni elektromos távvezeték oszlopok ellen irányultak, de halálos áldozatokkal is jártak. Az elektromos szolgáltatásnak 80%-a szűnt meg helyileg, de ez az ország többi részét is érintette, mert az olasz áram több mint 10%-át a Tiroli-Alpok adta.

Az olasz kormány végre felismerte, hogy komoly problémával áll szemben ebben a határmenti provinciában. Az olasz válasz az volt, hogy 15.000 katonát és rendőrt küldtek a provinciába, házkutatás, letartóztatások és megfélemlítés céljából.

Olasz rendőrök rendszeres kínzásainak hírére, mely két gyanúsított halálát is okozta, megerősödött a külföldi nyomás az olasz kormányra. Dél-Tirol a nemzetközi hírszolgálat központjába került. A tiroli terrorizmust megbosszulván, az olasz jobboldali csoportok támadásokat kezdtek Dél-Tirolban és Ausztriában, ami a helyzetet ismét súlyosabbá tette.

Hat héttel az első bombatámadás után az olasz belügyminisztérium elkészítette az első megbékélési javaslatot, miszerint egy parlamenti bizottság vizsgálja meg a problémát, és tájékoztassa a kormányt javaslataival és annak a kivitelezésével. Ez a bizottság 11 olaszból, 7 dél-tiroliból, és egy ladinból álljon. Ez később a Tizenkilencek Bizottsága nevére kapta. Ez volt az első alkalom, hogy az olaszok tárgyaltak a dél-tiroli delegátusokkal. Ugyanakkor a nemzetközi nyomás nőtt. Az Európa Tanács Politikai Bizottsága elhatározta 1961 szeptemberében, hogy egy albizottságot hoz létre Dél-Tirolal kapcsolatban. Olaszország nemzetközi megfigyelés alatt állott.

Róma azonban még mindig elutasított minden engedményt a kisebbség részére, és ellenállt az Autonóm Státusz felállításának.

Ausztria ismét az ENSZ elé vitte a dél-tiroli problémát. 1961 nov. 18-án a 32 nemzeti küldött megerősítette az előző évi határozatot. Olaszország engedett. Következésképpen a Tizenkilencek Bizottsága az olasz-osztrák tárgyalás központjába került.

1964-ben a bizottság elkészült jelentésével. Úgynevezett „csomagokat” ajánlva (Packets), melynek az alapja az volt, hogy az autonómia törvényt változtassák meg a dél-tiroliak előnyére, miközben a Trentino-Alto-Adige vidékét megtartják. A következőkben az SVP intenzívebben vett részt az olasz-osztrák tárgyalásokon, ahol azt tárgyalták meg: miként valószínűsíthető a javaslatokat.

A kiegyezés 1969-ben történt, amikor is a javaslatokat az SVP kis többséggel elfogadta az 1969 nov. 29-i kongresszuson. Ezt követően azt az olasz és osztrák kormány is ratifikálta.

A Tervezet 137 pontból állt, amit e szerint valószínűsített meg. Az új Autonómia Törvény 1972. január 20-án lépett életbe. (Autonomous Province of Bozen 1998.)

Ez az új megegyezés messzire ment az önrendelkezésben, miáltal nagyszámú dél-tiroli követelés nyert kielégítést. Kezdetben a tervezet két évre tervezte a megvalósítást. Ez azonban túl rövid időnek bizonyult, figyelembe véve a pontok sokaságát és bonyolultságát. A dél-tiroliak beleegyeztek a határidő meghosszabbításába. Ez azonban ismét a politikai légkör romlását eredményezte, ami további késedelmet okozott. Az ola-

szoknak, akik Dél-Tirolban laktak, fel kellett adniuk előző kiváltságaikat és most, hogy ők kerültek kisebbségbe, szavazataikat a neofasiszta és anti-autonomista pártra adták.

Az „olasz lassúság” a dél-tiroli részen gondot okozott. A római kormány meghátrálása miatt a teljes önkormányzati reformok foganatosítása késsedelmet szenvedett. Ez okot adott néhány németnek, akik még mindég az Ausztriával való egyesülést óhajtották, hogy egy sorozat robbantást kövessenek el 1980 végéig. Az utolsó megvalósítandó szabályzatot 1988-ban adták ki, beleértve a legfontosabbakat, amelyek oly hosszú időn át vitathatóak voltak: a nyelvek egyenlősége a bíróságokon és a rendőrségen.

Az 1990-es évek növekvő érdeklődést mutattak olasz részről, hogy végre az ügy befejezést nyerjen. Nyílt kérdéseket gyorsan intéztek el, sokszor kompromisszum által. 1992-ben az utolsó pont is elintézését nyert.

Az osztrák kormány jelentést tett az ENSZ főtítkárnak az ügy befejezésével kapcsolatban, amit 1982. jún. 11-én elfogadtak hivatalosan is. Ausztria azonban rámutatott, hogy pozíciója nem változott meg; Dél-Tirol védelme nem szűnt meg és az *International Court of Justice*-hez (Nemzetközi Döntőbíróság) fog folyamodni komoly szerződészegés esetében.

Ez a történet tanulságként szolgálhat olyan nemzeti kisebbségek számára, amelyek még ma is küzdelmet folytatnak az elnyomó többségi „nemzetállam” eltökélt megsemmisítési aknamunkája ellen.

Különösen ki kell emelnünk Ausztria szerepét ebben a hosszú konfliktusban. Kormányuk még akkor is keményen küzdött Dél-Tirol autonómiájáért, amikor szociáldemokrata kormány vezette az országot.

Nyilván messze áll tőlem, hogy vérontásra buzdítsak bárkit is. Ezzel csak veszteni tudnánk. Viszont ez kitűnő példa, hogy mi történhet akkor, ha a nép és a személyes boldogulást, gazdagodást nem kereső vezetői, valamint az anyaország kormánya egyet akarnak. Minden ettől eltérő magatartás és tevékenység a nemzetárlás határát súrolja, még akkor is, ha a cselekedeteket a nagyhatalmak haragjától tartó félelem vagy a mindenáron való megbékélési akarat sugallja.

Ausztria nem hagyta magát!

*Magyaródy Szabolcs
(Budapest – Hamilton)*

* Aki többet akar tudni a témáról, csak ennyit írjon be internetes keresőjébe: SOUTH TYROL.

Bánffy Miklós Trianon kérdéséről

Egy rutén képviselő a trianoni békeszerződés ellen és a területi autonómiáért

KUTKAFALVY MIKLÓS nemzetgyűlési képviselőnek, a magyar–rutén párt elnökének a Nemzetgyűlés 1921. évi július hó 18-iki ülésén elmondott interpellációja a magyar–cseh tárgyalások ügyében és gróf **BÁNFFY MIKLÓS** külügyminiszter válasza.

Kutkafalvy Miklós képviseelő interpellációja

Tisztelt nemzetgyűlés! A következő sürgős interpellációt vagyok bátor az igen t. külügyminiszter úrhoz intézni (olvassa):

„Hajlandó-e a külügyminiszter úr a Nemzetgyűlést tájékoztatni a cseh kormánnyal folyamatban lévő tárgyalásokról?”

Interpellációmnak és a sürgőségeknek indokolásául vagyok bátor előadni, hogy a külföldön, nyilván Benes cseh külügyminiszternek kijelentései alapján, el van terjedve, hogy Budapest és Prága között a megegyezés teljes. Erről a megegyezésről a magyar nemzet eddigelé mit sem tud. A nemzet a trianoni úgynevezett békeszerződésnek a győző hatalmak általi ratifikálása lesújtó hatása alatt áll. Valami fatalizmussal, a földi igazságszótásba vetett hittel reméltük, hogy az utolsó pillanatban a győztes nagyhatalmak kormányai közül valamelyikben felébred a lelkiismeret és a világ legigazságtalanabb és legkegyetlenebb békéjének érvényre emelése elé gátat fog vetni. Biztattak bennünket minden oldalról, és mi ezekben a biztatásokban hittünk is.

Meg kellett azonban győződ-nünk arról, hogy az entente hatalmainak, az entente-kormányoknak jóakarató ígéreteiben csalódtunk; arról kellett meggyőződnünk, hogy a győztes hatalmak kormányai között még a könyörületes jóakarót is

hiába keressük. A békeszerződésnek a francia szenátusban történt ratifikálásakor Briand francia miniszterelnök úr nyíltan megmondta, hogy Románia, Jugoszlávia, Csehország és Magyarország közötti választásában a francia nemzet már régen választott és ez a választás nem esett Magyarország javára. Leplezetlenül kijelentette, hogy a győzők Magyarország eleven húsába akartak belevágni, így jött létre a trianoni békeszerződés. Mi ezt az őszinte nyíltságot köszönettel vesszük, mert így most bizony tudhatjuk azt, hol kell a példátlan igazságtalanságok megszüntetéséhez a segítséget keresnünk. Tisztán láthatjuk azt, hogy a magyar nemzet és Szent István birodalmának elnyomott, leigázott és nyomorúságba taszított népei csak azok társaságában támadhatnak fel, csak azok segítségével remélhetik szabadságukat, akiknek társaságában elbuktak. Nem adjuk fel azonban a reményt, hogy a győztes hatalmak kormányai végül is be fogják látni, hogy Magyarország életképes és erőssé tétele Közép-Európa békéjének egyedüli biztos alapja. Azonban sok várakozni való időnk már nincs, hiszen a népek gyötrelmeinek, a szenvedésnek is vannak határai.

Úgy látszik, hogy a trianoni békeszerződés ratifikációs-vitáinál az angol és a francia parlamentek kisebbségei vették észre azt, hogy az igazság és a méltányosság érdekében, a tartós európai béke megteremtése céljából és saját érdekeik szolgálása céljából is az okos, reális, bosszútól mentes politika követel-

ményei szerint Magyarország és az elnyomott népek mellett kell síkra szállniok. Köszönettel és hálával adózunk ezért nekik és azt hiszem, a t. Nemzetgyűlés érzelmeinek adok kifejezést akkor, amidőn e helyről különös köszönetet tolmácsolok de Monzie, de la Marseil és Francois Albert szenátoroknak, (éljenzés.) azért a bátor síkraszállásért, amelyet a szenátusi ratifikálás körül tanúsítottak.

Ilyen helyzetben találják Magyarországot és Szent István birodalma elnyomott népeit azok a véd- és dacsövetségi szerződések, amelyek a román és a jugoszláv, a jugoszláv és a cseh és a román és a cseh kormányok egymás között kötöttek. Ezek a szerződések azonban éppen bizonyítékai annak, hogy a trianoni békeszerződést ideig-óráig is csak nyers erőszakkal lehet fenntartani és egyrészt elismerése ez a gyengeségnek. De az igazság majd utat tör magának és eget kér, s ha bosszúért nem is kiált, de érvényesülését, az ezeréves múltnak respektálását, Szent István birodalma népei egymásra utaltságának elismerését kiköveteli. Éppen ezért mi a területi integritásról nem mondhatunk le. (Helyeslés.)

A trianoni békeszerződés végrehajtásának kérdése közelről érdeklí a rutén népet. Ugyanis ez a nép soha, semmiféle formában nem nyilatkozott amellett, hogy Magyarországtól elszakadni kívánna, sőt amint azt legutóbbi felszólalásomban bátor voltam bebizonyítani, négyszeri megnyilatkozásakor éppen annak adta bizonyítékát, hogy Magyarországtól nem kíván elszakadni, hanem vele további államközösségben kíván élni. És a rutén nép szabad megnyilatkozása a legkutatásabb cáfolata annak a hamis beállításnak, hogy Magyarországot azért kellett volna feldarabolni, mert saját népei lázadtak fel ellene. Ugyanis ennyire zsugorodott össze a trianoni békeszerződés kegyetlenségének komoly indoklása és ez sem

felel meg a valóságnak. A szerződés végrehajtása azért érdeklő különösen közelről a magyarországi rutén népet, mert ez a terület nem osztatlan része Cseh-Szlovákiának, hanem csak mint autonóm egységnek unióra lépése ismerttetett el. A szövetséges hatalmak a kísérőlevélben megadják a jogot és módot arra, hogy ez a nép autonómiájának felhasználásával akaratát nyilvánosságra hozhassa, amit a rutén nép az állami hozzátartozás kérdésében való megnyilatkozás jogának is tekint.

Lord Curson angol külügyminiszter úr a trianoni békének angol felsőházi ratifikálásakor azt mondta, hogy a magyarországi rutén népet azért kellett Magyarországtól elszakítani és az új cseh-szlovák állam védőszárnya alá helyezni, mert a magyar kormány a rutén népet kegyetlenül elnyomta, aminek cáfolatát ismételtelen voltam bátor a t. Nemzetgyűlés előtt előadni és bebizonyítani. Az angol külügyminiszter úr különösen hangsúlyozta, hogy a magyarországi rutén népnek önálló kormánya, autonóm országgyűlése, tartománygyűlése van, így tehát ez a nép a békeszerződés intézkedésével meg lehet elégedve. Mint a rutén párt elnöke, bátor vagyok kérdezni az angol külügyminiszter urat, honnan és kitől merítette ő ezen tudomását, amelyet ilyen határozott formában állít? Mert a békeszerződés szerint ugyan így kellene annak lenni, azonban a valóságban éppen az ellenkezője van meg, ugyanis a rutén népnek sem autonóm tartománygyűlése, sem kormánya nincs, hanem ellenkezőleg, a rutén néppel szemben is a legkegyetlenebb, legkíméletlenebb elnyomó politikát folytatja a cseh kormány és éppen olyan politikát folytat ezzel a néppel szemben, mint hogyha a rutén nép által lakott terület a cseh-szlovák államnak osztatlan és egységes része volna.

Ezen okok miatt különösen érdeklő a magyarországi rutén népet az a tárgyalás is, amelyet a magyar kormány és a cseh kormány folytat. Ez a tárgyalás tudvalevőleg Bruckban kezdődött, Marienbadban folytatódott. A tárgyalás teljes anyagáról, a részleges vagy az egészben való megállapodásokról azonban sem a magyar nemzetnek, sem pedig a rutén népnek egyáltalán semmiféle tudomása nincs. Mi

csak annyit tudunk, hogy Csehország ipari állam és ipari produktumainak piaca nagyrészen Magyarország, és Magyarországon keresztül a Balkán volt. Miután ezt a piacot ez idő szerint nélkülözi, üvegipara például ami virágzó volt, nagymértékben pang, ugyancsak egykor virágzó vasipara annyira pang, hogy nagyolvasztóinak 50%-a kialudt. Pénzügyi nehézségei vannak, faiparának nincs meg a kellő piaca. Élelmiszerekben behozatalra szorul, amit legközelebről és legolcsóbban Magyarországból szerezhet be. Gyáripara, kereskedelme szintén válságos helyzetbe jutott.

Mindezen okoknál fogva, szerény nézetem az, hogy a magyar kormány nem köthet Csehországgal gazdasági egyezményt és igazi békés állapotokat nem létesíthet területi engedmények nélkül. (Helyeslés.)

A cseh nép és Csehország jelenlegi köztársasági elnöke és külügyminisztere voltak azok, kik nagyban hozzájárultak Magyarország földarabolásához, s ahhoz, hogy a rutén nép ilyen nyomorba taszított. Most itt volna az alkalom, hogy ezeket a hibákat, ezeket a bűnöket, legalább részben, a folyamatban lévő gazdasági tárgyalás alkalmával exempliáljuk. Ha ez nem fog megtörténni, akkor legalább én, a magam részéről, nem leszek abban a helyzetben, hogy területi engedmények nélkül cseh-magyar gazdasági egyezményt tudomásul vevő nemzetgyűlési határozathoz hozzájáruljak. (Helyeslés.)

Mindezek alapján ismételtelen kérdem a külügyminiszter urat, hajlandó-e a Nemzetgyűlést a folyamatban lévő cseh-magyar tárgyalásokról tájékoztatni.

Elnök: az interpelláció kiadatik a külügyminiszter úrnak. A külügyminiszter urat illeti a szó.

Gr. Bánffy Miklós külügyminiszter válasza

T. Nemzetgyűlés! Engedjék meg, hogy a hozzám intézett interpellációra azonnal megadjam a választ. (Halljuk! Halljuk!)

A trianoni béke ratifikációja befejezett tény.

Azok a közlések, amelyeket a nagykövetek tanácsa hozzánk juttatott, a határmegállapító bizottságok szervezésére nézve, megfelelnek nemcsak a békeszerződésnek, hanem a Millerad-féle kísérőlevél rendelkezésének is, melynek érvényesítéséhez a magyar kormány rendületlenül ragaszkodik. (Helyeslés.)

A magyar kormány midőn mindig hangsúlyozza, hogy vállalt kötelezettségeinek lelkiismeretesen eleget tesz, természetesen egy pillanatra sem tekinthet el azoktól a csekély jogoktól, melyek hazánknek a reánk nézve oly súlyos békeműben biztosítottak. (Helyeslés.)

Az előzetes intézkedéseket, melyek ma folyamatban vannak, e szempontból tehát bizonyos megnyugvással vehetjük tudomásul.

Mondom, jelenleg a határmegállapító-bizottságok munkájának előkészítésével foglalkozunk. Kötelességemnek fogom tartani a Nemzetgyűlést tájékoztatni, midőn az előkészítés a befejezés előtt áll. (Helyeslés.)

Attérek most az interpelláló képviselő úr által a marienbadi találkozásra vonatkozólag hozzám intézett kérdésre. (Halljuk! Halljuk!) A marienbadi találkozás természetes folyamánya annak a politikának, melyet a magyar kormány céltudatosan követ már huzamosabb idő óta, s melynek fő célja a háború által teremtett visszás állapotok megoldása, úgy életérdekeink megvédése, valamint a békés fejlődés biztosítása, ami nemcsak a mi érdekünk, de általános európai érdek is.

Elejétől kezdve tisztában voltunk azon nehézségekkel, amelyekkel a mai súlyos helyzetünkben e kényes feladat megoldása jár, de nem riadtunk vissza az elibénk tornyosuló akadályoktól, midőn arról volt szó, hogy történelmi hivatásunknak megfelelően Közép-Európa konszolidációját előmozdítsuk.

A marienbadi találkozás folytatása a Bruckban megindított tárgyalásnak, melyet elődöm, Gratz őexcellenciája kezdett meg. E tárgyaláson négy bizottságra bízta az előzetes munkát: jogi és politikaira – ez egy bizottság – és pénzügyire, melynek Prágában; gazdasági és forgalmira, melyek Budapesten gyűltek össze. E bizottsá-

gok előzetes munkája szükségessé tette a marienbadi találkozást, melyen alkalmam nyílt a cseh-szlovák külügyminiszter úrral megbeszélni mindazokat a kérdéseket, melyek a bizottságok anyagát képezték és amelyek részben a trianoni béke végrehajtására normális gazdasági viszony létesítésére és azokra a nemzeti érzésünket mélyen érintő körülményekre vonatkoznak, melyek a tőlünk elszakadt véreink sorsát meghatározzák.

A jogi természetű kérdések tárgyalásánál a magyar és cseh-szlovák delegátusok eddig csak a kiadatás és egyéb bűnügyi jogsegély, a polgári jogsegély, a gondnokság és az okiratok felülhitelesítése kérdésében állapodtak meg egymással.

A gazdasági szakbizottság eddig egy rövid lejárátú kereskedelmi egyezményben állapodott meg, mely még a két kormány ratifikációjára szorul, s melynek értelmében cseh szén és kocsz szállítása ellenében

bizonyos mennyiségű élelmiszert nyújt Magyarország. Szélesebb és hosszabb érvényű gazdasági szerződésre egyelőre nem tértünk át. (Helyeslés.)

A többi kérdésekben a szakbizottságok magyar és cseh-szlovák tagjai nehezebben találják meg egymás felé a közeledést. Biztosan remélem azonban, hogy a további tárgyalások folyamán az ellentétek el fognak simulni, amikor is sikerülni fog a saktárgyalásokat reális alapon befejezni. Hogy e cél elérhető legyen, a cseh-szlovák tárgyalóknak fenntartás nélkül el kell fogadniuk azt a megingathatatlan felfogásunkat, hogy a trianoni béke által reánk rótt súlyos terheket maximálisnak tekinthetjük csak és oly ajánlatokat, melyek ezek súlyosbítására törekednének, nem fogadhatunk el. (Élénk helyeslés. Felkiáltások: még az hiányzik!) Azt hiszem, hogy a t. Nemzetgyűlés helyesli ezen álláspontomat (Úgy van! Úgy van!), és magáévá teszi azt az álta-

lam felállított vezérelvet is, hogy az összes, a szakbizottságokban tárgyalt kérdések egy egységes csoportot képeznek, amelyből egyes kérdéseket kiszakítani nem lehet. (Helyeslés.)

Egyes cseh lapokban az utóbbi időkben ismételten azzal a felfogással találkozunk, hogy a marienbadi beszélgetés és a budapesti és prágai tárgyalások letompították a kis entente-nek Magyarország ellen irányuló életét.

Örömmel és megnyugvással olvassuk azt és nincs okunk kételkedni a felfogás őszinteségében, bár teljes tudatában vagyunk annak is, hogy a cseh-szlovák közvélemény orgánumai közül még sokan nem használják velünk szemben azt a hangot, amelyet, azt hiszem, joggal elvárhatnánk. A magunk részéről biztosíthatjuk cseh-szlovák szomszédainkat, hogy őszinte jóakarattal és minden hátsó gondolat nélkül mentünk bele a tárgyalásokba és határozottan feltett szándékunk azokat mindkét félre nézve kielégítő módon befejezésre is juttatni.

Nem politikai taktikázás céljából mentem el Marienbadba, nem azért tárgyaltunk Budapesten és Prágában, hogy célunk hintsünk Európa szemébe; célunk oly viszony létesítése, mely megkönnyíti mindkettőnknek az egymás mellett való megélhetést. E cél elérését egyáltalában nem tartom kizártnak, ha őszintén elismerjük egymásra utaltságunkat és ennek kapcsán megteremtjük azt a barátságosabb politikai légkört, melynek jótékony befolyása alatt biztos alapon megállapodásra juthatunk. Kérem, méltóztassék válaszat tudomásul venni. (Élénk helyeslés.)

Elnök: Az interpelláló képviselő urat illeti a szó.

Kutkafalvy Miklós: T. Nemzetgyűlés! Abban a reményben, hogy a magyar kormány úgy a hártarmegállapító-bizottságok működésénél, mint a cseh tárgyalásoknál a Millerand-féle kísérőlevél rendelkezéseit igyekszik minden tekintetben érvényre emelni, a külügyminiszter úr válaszat köszönettel és megnyugvással tudomásul veszem.

Alföldi Géza: Ha nálunk született volna

Népszámlálás volt Betlehemben, –
így szól a Karácsony története –,
s akkor született meg egy roskadt istállóban
az Úr egy Fia, Mária gyermeke.

Nem volt, ki szállást adjon nékik.
Barmok lehelték rá a meleget.
Nem volt egy pólyája, egyetlen takarója.
Meséli a monda... Mert: ott született!

De ha Cegléden, vagy Kecskeméten,
a Hortobágyon született volna,
az első Karácsony igaz történetéről
így szólna ma a bibliai monda:

Rozál épp az udvart seperte,
János meg a jószágnak almozott,
A kis Péterke az öreg kandúrral játszott.
A puli... az meg hátul kalandozott.

Akkor ért a ház elé József.
Jó tejszagot lehelt a méla csönd.
Mária fáradtan alig vonszolta magát,
S a kerítésen át József beköszönt.

Rozál fogadta hangos szóval.
– Mi szél sodorta erre kenteket? –
– Törvénybe mennék. De beteg lett az asszony,
s pihenni kéne, mert ránksteledett.

Kerestünk fődélt a korcsmában,
de szállást a bérlője nem adott.
Hej pedig az asszony utolsóban van már.
De hiába! Nincs pénz, mert szegény vagyok!

Egy istálló is elég lenne,
csak tető legyen már a fejünk felett... –
Rozál a seprűjét a falnak támasztotta.
Bodri a kiskapuig settenkedett.

– Takarodsz vissza, beste lelke!
Kerüljenek csak kietek bentébb!
Talán egy ágy az csak akad majd még a háznál...
Hogy elfáradt, szegény, eszem a lelkét! –

Szélesre tárta a kiskaput,
Mária arca mint viasz: sápadt,
– Ne ugass már, Bodri! ... Hát nem látod, hogy vendég?!
Eredj csak, Péterke, s szólj az apádnak!

Jöjjön csak, lelkem, segítek én...
Támaszkodjék rám! ... Óvatost lépjen! ...
Úgy-úgy, lelkem! ... Kend meg csukja be csak a kaput!
De siessen, oszt maga is segítjen! ... –

János is sebtében előkerült,
kemény keze még a villát fogja.
– Utasok... Nincsen szállásuk... S beteg az asszony...
Behívtam őket! ... – Már mért ne tetted volna?! –

László György: Karácsonyesti ének

Elbújnak a hegyek,
megnőnek a hegyek,
szél-abroszok havakat szórnak,
karácsonykor az ablakszemek
kántától felragyognak.

Kigyúlnak a szemek,
megnyílnak a szemek,
pásztorok járnak a tájat,
karácsonykor az örömmüzenet
gyermekhanganon messzire szállhat.

Ilyenkor hazamegyek
hírhozó kislelkesek,
bölcsek jönnek, keleti vének,
karácsonykor a gyertyák felett
átragyog egy angyali ének.

Mindenek, mindenek
jó hírről zengenek
reggelig az utcákat járom,
karácsonykor tán jobb is lesznek
s e ráadást világgá tárom.

– Az asszonynak vess tiszta ágyat.
Az ember meg a lócán elhalhat.
És valami enni is akad tán a háznál...
Péter, egy kis borért, fiam, szaladj csak! –

A Bodri is odasündörgött.
Péter a butykossal máris kocog.
S ameddig az asszony megvetette az ágyat,
János kolbászt s egy köcsög tejet hozott.

Máriát már fájdalom rázta,
A párnák között csöndesen feküdt.
S amíg az asszony terít, megnyugodva látta,
hogy János a szobába éppen befűt.

A kemencében lángolt a tűz,
Rozál az ágnál csendesen állt ott,
És lelkükre a tiszta ágy friss párna-szaga.
mint a békesség, szelíden leszállott...

Mint az égen holdfény ragyogott.
Házra, tájra ezüst hímport hintett,
S még nem volt éjfél, mikor a meleg szobában,
ím megszületett a régen várt kised.

A szomszédságból akadt bölcső.
Nagy Andráséktól csipkés kis paplan.
S négy-öt asszony zsi bongott a szomszéd szobában
a kis teknő körül szép koralakban.

– Jaj, de szép fiú! ... Nézd csak, apjuk! –
Ujjongott Rozál, míg óva mosta...
Ímgyen született meg az isteni Gyermeke...
már hogyha nálunk születhetett volna!

Aki meghallotta a föld üzenetét

RÉSZLETEK GRÓF BÁNFFY MIKLÓS ERDÉLYI TÖRTÉNETÉBŐL*

130 éve született a „Nagyúr” – eképp nevezte drámájában Attilát –, a politikus, író, grafikus, rendező, diszlettervező gróf Bánffy Miklós. Arisztokraként élete szolgálat volt: országgyűlési képviselő, 1906-1910 között Kolozs megye főispánja, 1912-től a budapesti Nemzeti Színház és a Magyar Operaház intendánsa. Bartók Béla két színpadi művének bemutatása neki volt köszönhető. 1921-22 között a Csonka-Magyarország külügyminisztere. S ekkor meghallotta a szülőföld, Erdély üzenetét. Hogy 1926-ban hazatérhessen, lemondott az aktív politizálásról. De nem az irodalomról és a közéletéről! Az *Erdélyi történet* trilógia, drámák, novellák szerzője, az Erdélyi Helikon főszerkesztője, 1939-1940 között a Magyar Népközösség elnöke, 1943-ban Kállay miniszterelnök titkos megbízottjaként a közös magyar-román kiugrásról tárgyal Romániában. Erdély, Magyarország megmentését és kilépését a háborúból fontosabbnak tartja a politikai hovatartozásnál. 1945-46-ban, újból Romániában, újból íróként megpróbál maradni, végül neki is, az író-arisztokratának az emigráció maradt, Magyarországra. Mint Márai Sándornak, az író-polgárnak, a szabad világba, Nyugat-Európába.

Megszámláltattál...

Május hava mozgalmasan indult. Társadalmilag a tavaszi löversenyzés miatt, mellyel kapcsolatban újabb báli szezon nyílik meg és politikában is, mert ismét összehívták a képviselőházat. Nap-nap után gyűlés a fölrirati vita tárgyában, melyet a többségre jutott ellenzék arra használt fel, hogy a bukott Tisza-rendszert megbélyegezze.

Forró, harcias hanglat, melynek éle Bécs ellen irányult, még mindig győzelmes önbizalom a tömegben, csak a vezérek kezdtek aggódni a hosszú kormánykrízis miatt, de tehetetlen álltak a hazafias szolamok által följazott közvéleménnyel szemben. Egy-egy főember próbált más utakra térni, ami persze borzasztó fölzúdulást váltott ki. Így a szünet alatt Polónyi nyilatkozata bécsi lapokban, mely a katonai vívmányokat mellékesnek mondja. Tanácskoztak, hogy kizárják a pártból. Megtenni nem merték. e feszültség származott ezekből és gyanakodás a 67-esek és 48-asok között és kisebb csoportok között is, melyek folyton egymást figyelték, árulást szimatolván. Ilyen volt a helyzet, midőn Abády Bálint a fővárosba érkezett.

Naponta a parlamentben ült. A fölrirati javaslatot tárgyalták. Hallgatta azt a sok gyűlölködő szószaporitást, ami az első két délelőttön át folyt, azt a sok sovinszta frázist, mellyel egymásra licitáltak a szónokok. Hatásuk alatt mindig a támadott Tiszának, az öreg királynak adott igazat a lelkében és amennyire az ellenzéki álláspont felé hajtott az, amit Bécs titkos terveiről Slawata mondott neki, annyira a másik szemponthoz hajlott, midőn ezeket hallgatta.

Formailag is nagyon középszerű szónoklatok. Egyedül Boros Zsigmond, a marosvásárhelyi ügyvéd vált ki a többi közül. Ő volt a felirati javaslat előadója. Igen szép főrmái voltak, nyugodt, tárgyilagos, nagyon kötött okfejtés, szabatos mondatok, majdnem irodalmian csengők, melyeket azon a bűgő orgonahangján adott elő az előadói emelvény magasságából és az egész megjelenése, szépen ápolt ásóforma szakállja, magas homloka, kevés, de harmonikus karmozgása hozzájárult a hatáshoz. Az álláspontja pedig a legszélsőbb ellenállás. Önálló vámterület, önálló bank, magyar vezényszó a hadseregben, szóval mindaz, amivel a választáson korteskedtek. Igen nagy sikere volt persze. Mikor szünet lévén, lejött a pódiumról, még a Tisza-párton is akadt egy-kettő, aki megtapsolta.

A Ház képe ugyanaz, mint télen, amikor elsőben összegyűlt Csak a hangulat változott. A diadalmas ellenzék padsoraiban már nincs az a bizakodó parolázás, vállveregetés és győzelmes tréfa. Epésebbek, haragosabbak. Már csoportokra oszlanak. Barra és Ugron a legzoltánabb Zoltánokkal ül együtt, ők a legharciasabbak; Kossuth Ferenc köre államférfiúi nyugalmat próbál; az elnöké választott Justh Gyula emberei radikálisabbak és gyanakodólag nézik úgy a Kossuth gárdáját, mint Apponyiékat, kiket ál-48-asnak tartanak, pedig itt is van egy-kettő, kik népszerűség kedvéért megpróbálkoznak zaftos közbekiáltással túltenni a régi szélső baliakon.

Az egykori Nemzeti párt, Apponyi követői a félkör közepéig terjednek, hol az első sorokba Alkotmány-párt ékelődik közük, Andrassy csoportja, csupa finom, előkelő ember. Wuelfenstein közöttük. pepita ruhát visel. Az embernek a szeme káprázik, ha ránéz. De Wuelfenstein komoly, ahogy törvényhozóhoz illik. Hátrább, fönnebb a Bánffy Dezső emberei és pártonkívüliek néhányan. Itt van Abády helye is. Majdnem már a karzati pillérnél.

Jó hely, majdnem közepén. Kitűnően lát, hall mindent innen; talál is a természetéhez, mely túlzott kritikai hajlamosságával távortartotta a többitől.

Rajta túl a bukott Tisza Szabadelvű pártja, mely azonban elég számos még, mögöttük a negyven horvát. Ezek delegátusok, válogatott emberek, kiket a zágrábi parlament küld ki; együttesen foglalnak állást és egymás között horvátul beszélnek. Miben sem vesznek részt, mert ők csak deklarációkkal élnek és csak közös természetű ügyeknél vannak jelen, mint például a fölrirat.

Előttük és a szabadelvűek által körülvéve a nemzetiségi képviselők, mint elkülönült sziget. Teljes számmal vannak, tizenegyen. Szótlan, mozdulatlan várna. a vita során közülük is felszólal majd valaki. Külön javaslatuk lesz. Most csak nyugodtan ülnek, idegenül, fagyosan. Ott van Mihályi Tivadar, a nemzetiségi klub elnöke, óriási fekete szakállával, körülötte Maniu, Vlád, Vajda Sándor, mindazok, kik későbbben szerepet játsztak, és az öreg Timisán Aurél, kinek nagy fehér bajusza mellett mindig valami humoros mosoly ül. – Szakasztott olyan, mint a Milóth papa! – gondolta Bálint, mikor meglátta.

* (Kolozsvar, Erdélyi Szépmíves Céh, 1934-37-40)

Ezeken alul és tovább a jobboldali bejáróig az eddigi kormánypárt. Némák. Kedvetlenek. Ők is teljes számmal. Csupán a párbajban megölt öreg Keglevich széke üres. Ott az első saroknál. Az ő hatalmas alakja hiányzik a képből. Az első padsor előtt néhány miniszter, Tisza a kormányfői helyen. Néha előhajlik a pultra és jegyez. Különben mozdulatlan. Odatúl pedig folyik a sok szó, a sok nagyhangú beszéd és mikor a szabadelvű párt hivatalos szónoka, Nagy Ferenc végigtaglalja a javaslatot, nagyban kiáltoznak és háborognak.

Elég érdektelen ez a két első ülésnap. A harmadik már izgatóbb. Ekkor beszélt Mihályi Tivadar. Ez volt a nemzetiségieknek első felszólalása az újabb időkben, mióta kiléptek a passzivitásból. Csoportja közepén állt föl, a többiek hozzászorultak, mintha védelmezni akarnák. Szabatosan, kitűnő magyarsággal beszél. A többség feliratát nem fogadja el; mást, önállót terjeszt be, melyben a választójog reformja, új kerületi beosztás és a nemzetiségi törvény végrehajtását kéri, mely utóbbit eddig ők sosem fogadták el. Erdély autonómiáját, ami pedig a szebeni pártprogram egyik sarkalatos pontja, meg sem említi. Mérsékelt mondatokat használ. Mikor kiejti, hogy ők is tagjai a politikai magyar nemzetnek, megtapsolják. Két évi katonai szolgálatot javasol és az önálló vámterületről óvatosan nyilatkozik. A beszédje semmi izgalmat sem vált ki. Sokan benn sem voltak, hanem a folyosón várták, hogy végezzon Mihályi, mert aztán lesz a hadd-el-hadd, mikor Tisza fog fölállni. Erre mindenki besereglett. Hogyne! Hiszen ő ellene kell harcolni, csatázni, küzdeni, véruket ontani az utolsó csöppig, – e szavak majd minden szónoklatban előfordulnak – mindhalálig és holtomiglan! Ő az igazi ellenség, őt kell letiporni, még most is ő az ellenfél, bár kisebbségben van és már januárban lemondott.

Mikor föláll, óriási zsvaj. Kossuth Ferenc hátrafordul; csitítgat. Szeretné, ha a pártja méltóságosabban viselkedne, európaiban, kormányképesebben. De csak lassanként ül el a zaj. Végre Tisza elkezdheti.

– Mint lemondásban lévő miniszterelnök, nincs jogom a képviselőház tárgyalásait irányítani... – mondja.

– Úgy van! Takarodjék! Pusztuljon! – ordítják túlhan össze-vissza, ő pedig áll merev szikárságában. Szélesvállú sötét alakja keményen magaslik ki a bársonyszék piros öbléből, egyik keze a csípője mögött, akár vívásnál, a másik néha határozott rövid mozdulattal hangsúlyozza a szavát, néha kinyújtott mutatóujjal kilövell és leszögez egy ada-

Gróf Bánffy Miklós
(1873, Kolozsvár – 1950, Budapest)

tot. Egyedül áll ott. Hiába van mögötte még mindig tekintélyes tábor. Mégis úgy hat, hogy magában van mindenkivel szemben. Egészen egyedül. A szava meggondolt és szigorú. Kissé száraz is volna, ha nem érezné az ember a meggyőződés erejét, ami mintha belülről fűtené a tárgyilagosan alkotott mondatait. Nem a fölírat egész tartalmáról beszél, – ezt már megtette az ő nevében a párt hivatalos szónoka – hanem egyedül az önálló vámterületről. Közgazdaságról szól csak. Az ország mezőgazdasági kiviteléről. A nemzetközi árakról és a vámközösségen belüliekről, búza-, liszt-, vágómarha-árakról. Arról az óriási magyar érdekről, melyet számunkra az osztrák tartományok piaca képvisel. – A parasztságot uszítja ellenünk! – kiabálják feléje, ő pedig folytatja hosszú okfejtését, számokat idéz, táblákat és érveket. Több mint egy óráig beszél, az ő férfias, meggondolt, de mindig kissé támadó hangján, mitsem törődve a folytonos közbeszólásokkal. Mikor végül visszaül a karosszékebe, óriási láрма. Egy duzzadtarcú honfi feléje ordítja: – Bukott miniszterelnök ilyen szemtelenül ne viselkedjék! – Ez még Justhnak is sok. Elnöki megrovásban részesíti a közbeszólót. Nem nagy sikerrel. Hárman-négyen fölugrálnak a 48-as padokból: – Magunkévá tesszük! Mi is! Mi is! – és olyan zaj támad, hogy az elnök fölfüggeszti az ülést.

Kiözönlött mindenki a széles folyosóra. Minthogy Tisza és hívei rögtön eltávoztak, a koalíció képviselői széjjeloszlottak a tanácsterem mindhárom oldalán. Összeverődtek, itt négyen-ötven, máshol tizen-húszan egy-egy vezérlő ember köré annak fontossága szerint,

kinek szavát hallgatták, jövődöléseit vagy bírálatát, hogy elkapjanak egy-egy mondatot, amit majd idézni lehet akár a kávéházban, akár a pártkörben, vagy mint saját ítéletüket lehet tovább adni. És ez igen hasznos, mert ez növeli a tekintélyüket a jámbor polgárok szemében.

A Mihályi felszólalásáról senki se beszélt, annál többet a Tiszээрól. Föl voltak háborodva. – A nemzet kívánságai ellen intrikál! – Az osztrákot uszítja ellenünk! – A horvátok állásfoglalása, kik az ő javaslatuk ellen fordultak, az is csalódás; csalódás, mert a lapjaik már napok óta hirdették, hogy velük szavaznak biztosan. – Itt valami titkos dolog történt, utolsó percben, a legutolsó pillanatban! – magyarázták egymásnak, mert ők politikai naivitásukban el nem képzelhették, hogy bárki is ne tartana ő velük, az ő jó szándékukkal, és aki teszi, az csak gonoszságból, rosszindulatból cselekszik. Hogy a népeket az érdekük vezérli, hogy ez érdekek megértése, összefogása, harmonizálása ad bármely kormányzatnak nyugalmat és erőt, arról fogalmuk sem volt. Ők csak ellenséget láttak minden ellenmondóban. Ekkor fogamzott meg az az indulat, mely később, mikor uralomra jutottak, a horvát uralkodó pártot, Khuen-Héderváry hosszú bánságának művét, letörte és a Dráván túl a szerb koalíciót juttatta uralomra a budapesti kormány rövidlátó akaratából.

Azt a hangulatot, mely a legutóbbi események hatása alatt kialakult, dr. Boros Zsigmond összegezte legkifejezőbben:

– Be kell látnunk – magyarázta szép körmondatban a körülötte álló kollégáknak – hogy a mi fölíratunknak, mely ellen Tisza, a horvátok és a nemzetiségiek összefognak – a trón előtt objektív és jóakaró meghallgatásra kilitása nincs! Ez a baj. Csakis ez. Ezek rontották el. A király engedett volna máskülönben... ez bizonyos! Megkaptuk volna a vezényszót, hiszen a király nagyon vágyik a hadsereg növelésére! Ez a passziója. Csak ezek rontották el.

Bálint pár percig hallgatta, aztán szomorúan elfordult onnan. Most meglátta ott tovább, az úgynevezett fogadóterem sötét benyilójában, a román képviselőket és közöttük Timisánt. Odament hozzá és üdvözölte. Timisán gúnyosan kedélyes volt, mint a múltkoriban a vonaton, a többiek, kiknek bemutatkozott, kissé szertartásosan fagyosak. Bálint érezte, hogy megfigyeli, szimatolják, gyanakodnak is. Ő, kapcsolatban a Tisza előadásával, gazdasági témát pendített meg, annak vonatkozásait Erdélyre. Gondolta: ez közös érdek, itt találkozhatnak; de csak udvariasan válaszolgattak, nem pedig

érdemben. Vagy negyedóráig beszélgett velük, amíg megszólalt a behívó csöngetés.

Mikor visszatért a helyére, Wuelffenstein mellett haladt el. Ez megszólította:

– Te azokkal az oláhokkal beszéltél? Hogy tehetsz te ilyet? Ezt az ember nem teszi! Az én magyar vérem fölforr, ha csak látom őket!

Abádynek kissé megduzzadtak az erek a homlokán:

– Én azt teszem, amit jónak látok. Van ez ellen valami kifogásod?

– Ó kérlek! Ó dehogy! Én csak magamról... – válaszolt Frédi és hamarosan becsúszott a padjába, kissé kettégörnyedve és a pepitakabátja mintha széjjelömlene a vörösposztós pulton, mely a széksorokat választotta el egymástól.

*

Később a kaszinóban, a következő gyűlések rendén mindig ugyanazt az okfejtést variálta mindenki, amit Boros Zsigmond olyan szabatosan foglalt össze. Másról alig esett szó. A külföldi események, orosz forradalom, a krétai kérdés mind kényesebb bonyodalmai, Vilmos császár maroccai kirándulása, de mi több, a német Flotten-program, mely akkor látott először napvilágot, nem érdekelt senkit. Közlebb fekvő tünetek sem: annak az osztrák képviselőnek beszéde Salzburgban, ki a magyarországi germánokat aposztrofálta és az a szakszerű könyvecske sem, mely anonim jelent akkor meg Bécsben, és amiben pontos számokkal összehasonlította a szerző a Monarchia fogyatékos hadikészültségét a többi országok hatalmas erejével. Apponyi gyönyörű beszédét tárgyalták és annak a gondolatnak az esélyeit, melyet Bánffy Dezső vetett föl, miszerint a vezényszó helyet magyar ezrednyelvet követeljenek inkább.

És híjjával találtattál...

Május eleje. Ragyogó tavasz van. Egyetlen felhő sincsen sehol.

Az égbolt kéksége, mint óriási üvegkupola borítja be a hegy-völgyes tájat. Délben, a körösői hegyek kopár tetői mögött vonuló havasok sötét hullámvonalától, a Vlegyásza hármassátorain át el délnyugatnak a Gyalu-Mare-i görbülésekig, – ott a sebesvári szoros záró-hegyei ugornak elő tölgykoszorúza kúppokkal, – aztán nyugat felé folytatódik és észak-nyugatnak magasodva a Mészeg-hegylánc, elnyúlva messzi, elpárasodva a távolságban, majd leszállva az Almás völgybe lejtő sok hegyháton – gerinc-gerinc mögött – és aztán északon

a gorbóvidéki dombok kopasz agyagoldalai és lombos bükkösei, míg végül kelet felé lezárul a kör a Részeghegy gombaforma furcsa kúpjában. A láthatár alján mindenütt halvány ragyogás, mely fölfelé lassankint mind kékebb és kékebb lesz és a lélek sóvárog fölszállani abba a mélységes, tiszta azúrkékségbe, mely olyan végtelenül nagy, olyan szüzen tiszta, akárha viharfelhő soha át nem járna rajta. És mintha az egész kép halk rezgésben volna, mintha lüktetne minden, a tavasz teljesülésének vágyó várásában.

Azon a széles fönnsíkon, honnan ez a kép kitarul és melynek vizei egyfelől az Almás patakába, másfelől a Körösbe sietnek, közepén egy kis dúcos rétnak, mely lankásan lopózik be a környező fák ágsátora alá, itt áll Abády Bálint Winkler Gézával, az újonnan szerződött erdőmérnökkel, kissé lenne Zutor András Mézes, az uradalmi alerdész néhány emberrel várakozik, kikkél vörös-fehér hosszú lécek, tárcsák, mérőszalag és a hosszúlábú látszó. A háromszögelési munka eszközei ezek.

A mérnök magyaráz. Ő már nagyjában bejárta mindezt egyszer, hogy megtanulja. Innen indulna a főnyiladék, – mondja – az egész erdőbirtok végéig, az Uzdy-féle erdőtől keleten, át a nyugaton fekvő községi erdőkig; határtól határig. Kétfelől ötven holdanként az egyes vágások nyiladékai futnának északnak és délnek. A térképen mutogatja és érvel és kérdez, mert most kell határozni: számbavegyék-e az oldalvölgyek hajlásait és ezek elválasztó élein vigyék-e a vágásvonalakat, – így szabálytalan alakú táblák keletkeznek – vagy tekintet nélkül a terepre, nyílegyenes léniakkal szeljük át az erdőt, ami persze azzal jár, hogy a vágottak újra erdősítésénél különböző talajviszonyokkal kell majd számolni. Ez mérnöki könnyebb munka, a másik nehezebb, de erdészeti szempontból tán az első volna hasznosabb...

Abády hallgatja az érvelést. Kisé erőltetnie kell magát az odafigyelésre. Fontos ügy ez, döntő az egész munkálat jövőjére. Az esze hát ott van. Csak a szeme nincs ott.

A szeme máshol van, nem a térképen, hanem ott két sudár tölgyfa között elnéz messzire, hol véletlenül ifjú lomboknak össze nem záruló csipkehálóján két vajszerű függőleges sáv tündöklük át. Almáskó várának romja ez. Annak a toronynak épen maradt két fala. Innen csak kicsi két sáv, de érezni, hogy szörnyű magasak lehetnek. Úgy állnak ott, mint két fölkiáltójel, eléggé távol innen, mégis világosan, majdnem követelőően. Mögöttük az ég, körülöttük, alattuk az erdő sokszoros hullámszája. Akárcsak pici ablak nyílna, csak akkorka rés, hogy éppen átvilágítson rajta az a két falóriás, messze távolságból, talán messze múltból...

Bálint ellép onnan. Egyetlen lépést tesz és az erdő összézárul, a várrom képe eltűnt. És most már zavartalan tárgyal a mérnökkel.

*

Délutánig bejárták a fontos pontokat, aztán visszatértek arra az oldalos tisztásra, hol már föl volt húzva Abády sátra ügyesen. Itt vertek tanyát, bár ez nemhogy központi hely, de a birtoknak majdnem már a keleti szélén van, néhány száz méterre az Uzdy-féle hártágerinctől, mert hogy csak itt van igazán jó víz, amire pedig igen kényes a kalotaszegi ember.

A nap már eltűnt a Királyhágó mögött. Mégis világos az ég, amelyen lassú fellegek indultak el északnyugat felől, olyan magosságban, hogy ők még ragyognak a teljes napfényben.

Az erdőszemélyzet rendezkedéssel foglalkozik, fával, tűzzel, ágykészítéssel. A mérnök a jegyzeteivel.

Bálint elindult az erdőbe egyedül. Valami vadcsapáson indult, valami nyomdék.

*

Most, hogy így egyedül volt, egészen egyedül, lassan ment maga elé és gondolatai visszatértek legutóbbi pesti tartózkodására, a parlamentre és arra a heves vitára, mely néhány napja záródott csak le.

Az Apponyi-féle iskolatörvényt tárgyalták, mely egyrésztől lényeges anyagi segítséget rendel a nemzetiségi népiszkolák számára, és így az állam súlyos terhet vállal magára, de ennek ellenszolgáltatásaképpen az államnyelv fokozottabb tanítását követeli és fegyelmi jogot a tanszemélyzet fölött. Ez a javaslat lényegesen változást jelentett az addigi rendszerrel szemben. Lényegest az egyházi önkormányzat szempontjából, minthogy felfüggesztési jogot ad közvetlenül a tanfelügyelőnek abban az esetben, ha a magyar nyelvtanítás eredményességét nem találja kielégítőnek. Eddig csak az egyházi hatóságokon keresztül lehetett ilyet szorgalmazni.

Magában a törvény előkészítésében is szakított Apponyi a múlttal, mert idáig ilyen természetű intézkedést a nemzetiségi törvények nem a rendelkezései, de a szelleme szerint az érdekelt egyházakkal való előzetes tárgyalás előzte volna meg, és ha nem is kifejezett, de hallgatólagos beleegyezésükkel jött volna létre.

Már március elején bizonyos volt, hogy a népiszkolai javaslat erős ellenállással találkozhat a nemzetiségi részéről. A parlamenti csoportjuk kimondta, hogy most ők veszik igénybe a mai kormányalkotó pártok eddigi eszközét, az obstrukciót. A román egyházak fejei pedig tiltakozó emlékiratot nyújtottak át Apponyinak azzal a kéréssel, hogy azt a királyhoz juttassa.

Ebből is nyilvánvalóvá lett, hogy a vitában a román kérdés fog előtérbe kerülni, annál inkább, mivel a 25 tagú nemzetiségi csoportban más népcsoport csak három mandátummal volt képviselve.

Április 4-én, Polit, mint a csoport elnöke benyújtja határozati javaslatát, de utána már csupán román képviselők szerepelnek hosszú-hosszú beszédekkel. Ehhez a módszerhez fordultak, mert a technikai obstrukcióhoz, ahhoz a kitűnő akadályozó eszközhöz, melynél csupa névszerinti szavazással meg lehet állítani a parlament munkáját, a számuk mégsem elegendő. Végtelen beszédek tartottak hát, három-négy óra hosszat, sok cikkek és régi felszólalások olvasásával, miket a többségi képviselők elég egykedvűen és unatkozva hallgattak.

Csak néha-néha kiáltott közbe valahonnan valaki egy-egy zafos mondat, ahogy már megszokták régebbi időkben, amikor még az „átkos Bécs” számára voltak ezek címezve. Fölélénkülték valamennyire, midőn egyik napon rájöttek a „Tudósító”-ból, hogy előző délelőtt Vaida egy magyargyalázó verset olvasott föl nekik, amit az érdeklenség közepette senki sem hallott, még a gyorsírók sem.

Komolyabb fordulatot a vitának azonban nem az adott, hanem Bethlen István interpellációja, melyet hatalmas beszéddel indokolt meg. Ez volt az első nagy felszólalása, mert eddig inkább csak a bizottságokban dolgozott, de mindenki tudta, hogy főembere a függetlenségi párt Apponyit követő szárnyának.

Meghallgatására tehát besereglett mindenki és minden padot elleptek a törvényhozók. A beszéd kemény volt és támadó. A román nemzetiségi kérdés egész anyagát felölelte. Óriási hatást tett és ettől fogva a vita már általánosabb politikai szint ölt. Vádak emelkednek irredentáról és bukaresti kapcsolatokról, a nemzetiségek fokozott térfoglalásáról és a román képviselők ettől fogva inkább védekeznek, mintsem támadnak.

Abády úgy vélte, hogy kötelessége felszólalni. Tudta, hogy újat tud mondani, érdekesebb, ismeretlenebb. Pár napig készült, rendezte az anyagát és föliratkozott.

Meglehetősen üres terem előtt beszélt. Talán azért is, mert ismeretlen ember és pártonkívüli. A pártszervezet ugyanis mindig gondoskodott, hogy a saját gárdája benn legyen, helyesléssel és tapssal biztatva szónokát. Az olyan képviselőt azonban, aki sehová sem tartozik, azt bizony csak az a néhány buzgó ember hallgatja meg, aki elvből mindenkit végighallgat, és persze a szakminiszterek, kiknek a javaslata fekszik a Ház előtt.

Így ház Abády beszéde alatt alig tízen ültek a padokban, és va-

lóban csupán a nemzetiségiek figyelték a szavát.

Az ő soraik legszélén az öreg Timisán Aurél, ugyanaz, aki a Memorandum-pör idején védőügyvéd volt.

Bálint arról a céltudatos agrárpolitikáról beszélt, melyet a román bankok főintézetük, az „Unione”, vezérlete alatt folytattak a saját népük körében, főleg a havasiak és a mezőségek között.

Egy-egy bizalmas emberük olcsó kölcsönt kap a banktól; ezt a pénzt kihelyezi a román parasztságban közvetítők útján. A pénz így szörnyen megdrágul, míg a kölcsönvevőhöz jut. Valóban uzsorakamatot fizet a gazda, aki igénybe veszi.

Tudok esetet – mondotta – ahol 2-300%-ra emelkedik, de a szokványos 25-30%. Persze, hogy az adós nem győzi. Mikor pedig már a kamatos-kamatokkal akkora összegre nő a tartozása, hogy egyáltalán fizetéseképtelen, akkor végrehajtják. Így kerül a földje ama megbízottak kezébe és a paraszt legfönnebb mint zsellér marad a telkén. Ebből pedig az általános emberi sérelmek mellett, politikai kár és vesztély is származik. Azok a hatóságok, amelyek a dologban eljárnak, a magyar jegyző, a magyar végrehajtó, a magyar bíróság. Az a szerencsétlen román parasztember ezeket látja magával szemben, ezek hajtják végre rajta azt a romlást, amelyek ő igazságtalanságnak érez. Azok védik meg vele szemben az ellenfelét, az uzsorást. Lehet-e tehát csodálkozni azon, ha ilyen körülmények között könnyen elhiszi, hogy ezek az ő ellenségei? Lehet-e csodálni, ha az eladósodott kisbirtokos vagy már zsellérré vált gazda mindenre vezényelhető, amit kívánnak tőle azok, akiktől a pusztaság függ? És a rendszer általános minálunk a szegényebb vidékeken. Céltudatos rendszer, mely egyrésztől függőségbe juttat széles tömegeket, másrésztől pedig román-közép- és nagybirtokosságot épít ki...

A Ház unatkozó egykedvűségében Bálint úgy érezte, hogy mindez, amit ő most elmond, hiábavaló és érdektelen, azt is érezte, hogy rosszul ad elő, szárazon és egyhangúan. Csupán a román képviselők hallgatták, de adataira vállalat vonogattak, jelezni akarván, hogy mindez képzelődés és valótlan.

Egyedül a vén Timisán húzódtok kissé közelebb. Tenyerével kagylót csinálva a füléhez, minden szóra figyelt és bozontos szemöldöke alul gyanakodva kísérték a szemei Bálint mondatait. Bizonyára azt leste, vajon megemlíti-e Abády az ő nevét. Hiszen azt, hogy a román bankpolitikának ez célja és rendszere, hogy ők ezt tudatosan vezetik így, azt ő mondta volt el neki, midőn Bálint fölkereste vagy másfél éve, segítségét kérve egy ugyanilyen uzsoraügyben.

Abády nem hivatkozott az öreg néptribunusra. Ez nagy széccs lett

volna talán, de nem tette. Csak általánosságban beszélt és a forrását nem nevezte meg.

Timisán érdeklődése is megszűnt, midőn a szónok elhagyva a helyzet változását, annak orvoslására tért át. A hitelszövetkezetek terjesztését jelölte ellenszerűl. Szövetkezetet alakítani mindenfelé; abban bevonni a lakosságot, bármilyen nyelvű és vallású is, esetleg apróbb központokat alakítani három-négy község számára, oktatókat és tanult hivatalnokokat küldeni számukra, nagyobb hitelt és jogsegélyt is olyan akció szolgálatára, mely konvertálna az uzsora kamataiban vergődők tartozását.

Itt már lendületesebben beszélt. Talált egy-két színesebb mondatot, mert most az ő mindig mindenkin segíteni akaró szándéka adott szárnyat szavainak. Mégis mikor befejezte, alig hangzott el pár helyeslés és az elnök már szólította is a következő szónokot.

Bálint összeszedve jegyzeteit kifelé indult. A folyosó sarkánál Timisán jött vele szemben.

– Gratulálok a szűzbeszédhez, gróf úr! – mondotta széles parolázás közben, aztán vaskos, ősz bajusza hamiskás mosolyra húzódtott:

– Űgy-e, emlékszik, mit mondtam akkor, midőn látogatásával megtisztelt? Hát nem volt igazam? Most láthatja: a magyarok mással vannak elfoglalva, az efféle nem érdekli őket!

Megfordult. Indult. Mégis hátra szólt:

– Azért mégis kedves volt, hogy ki nem adott engem. Köszönöm!

És az öreg az ő lomha járásával visszatért a terembe.

*

Homoródfürdőn a kongresszus reggel tízkor nyílt meg. Az elnöklést szolgálati idejük sorrendjében Maros-Torda, Csík, Udvarhely és Háromszék alispánjaira bízták, a kormány ebben is hangsúlyozni kívánván, mennyire támogatja a megyék autonómiáját, mely a Fejérváry minisztériuma, a „darabontok” idején a koalíciós pártok oldalára állt. Ezek ültek hát az elnökség asztalánál, amit a nagyterem hosszú belső oldalán helyeztek.

Ez a terem a fürdőidény alatt olyan „Kursalon”-féle faépület, a külső oldala csupa ablak. A rövid oldalán pár lépcsős emelvény, ahol a cigány szokott muzsikálni, de ami, ha valamely vándortársulat jön, hát színpadként is szolgál. Most a terem teli székekkel, hová az ideutazott képviselők, vármegyei előkelőségek, ügyvédek, főemberek ültek, öntudatlan is rangsor szerint helyezkedve, az elnöki asztal előtt pedig széles tér, hová küldöttségek járulhatnak a kongresszus elé. Jöttek is ilyenek, de nem valami sok, mert a székelő minden

kalandossága mellett reális nép és őszi munka idején nem igen akarózik eljönni a szántás-vetés mellől. Így hát harisnyás alig volt. Ezek kikanyarítván szép üdvözlő beszédet, a hátsó sarokba vultak és inkább gyanakodva hallgatták, mit végeznek az „urak”.

Számosan csak a szénégetők jöttek el.

Nem ünnepegni jöttek, hanem panaszait eloladni. Résztvenni a tanácskozáson. Nem is járultak az elnöki asztal elé, hanem fölmentek arra az emelvényre, ott baloldalt és végigülték a legfelső széksort. Voltak vagy tizenhatan.

Nagyon komoly, majdnem komor emberek. Nagyon egyformák is. Tán az a kemény munka az erdőn, az az éjjelnappal meg nem szűnő figyelem, amittől az égetés sorsa függ, az hasonlították őket össze. Mind egyformán öltözve, fekete gúnyában, csizmában. Nagyon sötét arcú férfiak, bőruk minden porúsában a szénpor beszűrődött és apró pontcskákka szórta be a homlokot, orcát, kezüket.

Némán ülnek ott sorban. Várnak. Az előkelőségek négyzetében a kölcsönös méltatások folytak. A miniszter kiküldöttjét köszönti az elnök, az alispánok a képviselőket, és mindezek viszonozzák a bökökat és gyönyörű jövőndöt vázolnak kissé bizonytalan vonalakban bár, de nagyon lelkesen. Majd a tárgysorozat megállapítása következik és a miniszteri programponozatok.

Bálint széltől ülve a jegyzeteit tanulmányozta. Be akarta terjeszteni a javaslatát a kiscgazda-hitbizományok létesítéséről. Az amerikai és a német idevonatkozó irodalom nyomán megvilágítani. Ahogy így munka közben föltekintett, a szénégetők között ismerős arcot pillantott meg.

Igen! – valóban ő az: Jópál András! – Az a fiatal matematikus, aki itt Erdélyben megoldotta a repülés problémáját a Wright-testvérek és Santos-Dumont-nal egyidőben, sőt talán előttük, de lemaradt a bemutatásától. Lemaradt, mivel nem volt pénze a modellhez, motorhoz. Gyanakvó természete miatt is, hiszen akadt volna, aki megsegíti. Maga Bálint is fölajánlotta neki ezt. De Jópál azt hitte, hogy csak kikémleni akarják a titkát. – Igen! Bizonyosan ő az. Az a kopaszra nyírott széles koponya, dúcos homlok, azok a szúrós pici szemek. Nincs még egy ilyen arc a világon. – Dehát, hogy kerül ez az ember a szénégetők közé? Pedig velük van, sőt a vezérüknek látszik. Középen ül és az ő kezében van a panaszirásuk.

De a teremben megindult a vita a miniszteri javaslatok alapján. Tenyészállatok kiosztása, tájfajok létesítése.

Mindenki egyetértett ezzel, mégis vitatkozás támadt a kormány előadója és néhány helybeli nagyság között. Darányi részéről a simmenthali fajtát kínálták föl, a helybeliekből az egyik a

pinzgau marha mellett szónokolt, a másik a Riska-tehén pártján. Mindketten jól tudták, hogy hiába beszélnek, mert a földművelési minisztérium ezt már tanulmányozta, erre rendezkedett be, a Felvidéken már sok éves tapasztalatai is vannak és végre is nemcsak az ajándéklónak, de az ajándékmarhának „se nézz a szájába”. Mégis sok szót szaporítottak, mert ilyen nagy közösség előtt bizonyítani akarták, hogy ők szakemberek. Ugyanúgy volt az apamének ügyénél, a baromfiaknál és a sertésekénél. Utóbbinál még szilágymegyei szakértő is közbelépett, aki csak azért utazott ide a Székelyföldre, hogy a barisdiznó mellett törjön lándzsát, amelyről pedig ismeretes, hogy ötéves koráig nő és soha meg nem hízik, de a Szilágyságban akkor még nagyon pártolták. „Nincsen párja a barisnak!” hirdette a szónok fanatikus hangon. Mindezek azonban lefolytak. Mindenben persze a minisztérium programját fogadták el. Nem is haragudott ezért senki, még a vitázók sem, hiszen ismeretes, hogy az egész ügyet Darányi kezdeményezte, ő fogja lefolytatni, jól is van, ahogy csinálja, az egész kongresszus pedig csak arra való, hogy onnan a nagyközönség előtt kihirdessék, itt most valami történni fog. Azért is, hogy sokan hiessék, mondassák, hogy az ő tanácsuk döntötte el azt, ami nélkülük amúgy is megtörténni volna.

A délelőtt elmúlt ezekkel. Az ülést felfüggesztették. A terem kiürült.

Abády megvárta Jópál Andrást. Itt lépkedett a társai között.

Bálint hozzá ment.

– Örülök, hogy önt itt látom – mondotta és célzást tett, mennyire váratlan a szénégetők között találkozni vele.

Jópál megállt. Halvány mosoly világította meg korompetyes arcát.

– Én is az vagyok, most már két éve. Közöttük élek, velük dolgozom. Nagyon jó emberek.

– Dehát nem kár, hogy az ön nagy képességeivel, tudásával így eltemetkeznek? Hiszen, ha a repülőgép princípiuma meg is van oldva nagyjából és a világban nem az ön nevéhez, hanem másokéhoz fűződik, praxisban mégis kezdetleges az és ott, vagy akár más téren, rengeteg földadat kínálkozik.

– Bolondság az mind! – felelt Jópál. – Mire való? Hiúság az mind! Jó az erős testi munka, egyszerű és jó emberek között. Csak ez ér valamit. Künn lenni az erdőn, fát vágni, aprítani, fölépíteni a millért, tudni, meddig ég benne a bakszén, mikor kell levegőt adni, vagy lefojtani. Örízni, figyelni, szakadatlan. Sok gondosság kell ehhez, tudás és erő. És szép is: a szabad természetben élni, természetes életet...

Így beszélt Jópál. Mennyire más most, mint midőn Abády utolszor találkozott vele a ludasi tetőn pár hónappal

a Santos-Dumont első repülése után. Most az arcán valóban megnyugvós van és derült béke.

– Ebédeljünk együtt valahol, – ajánlotta Bálint – a bankettet én szívesen elhagyom.

A matematikusból lett szénégető megrázta a fejét.

– Köszönöm, nem hagyhatom el a barátaimat. Én már hozzájuk tartozom. – és köszönt és elment a társaival, kik eddig pár lépésnyire várokoztak reá.

Abády a nagyvendéglő felé indult. Jó darabocska út. Mentében a Jópál sorsán gondokozott el.

Nem is egyéni az. Magyar sors. Magyar vétek. Mennyien vannak a hozzá hasonló! Tömérdek tehetség, akik első rugaszkodással a világ legnagyobbjai közé sorakoznak, de ha abbahagyják, lemondanak mindenről, éppen olyan könnyen, ahogy odajutottak. – Az érvényesülésért nem küzdenek, ez nem érdekli őket, vagy csak rövid ideig. Az első nehézségnél abbahagyják, mintha nem is a külső sikerért harcoltak volna, inkább csak maguknak akarnák bizonyítani, hogy ők is tudják, ha nekifognának. – A sok név közül találokra ezek ötlöttek Bálint eszébe. – Az első ilyen és a legkiválóbb Bolyai János. Huszonegy éves korában a legnagyobbat adja és azután nem is próbálkozik semmivel. Teleki Samu, az Afrikautazó, az utolsó nagy felfedezője e világrész járatlan vidékeinek, és aki még az útját sem írja meg, Absolon Miklós, aki Lhasszában jár, de csak humoros történeteket mesél róla, Szinyei-Merse Pál, aki az első plainairista festő a világon, de lemond a festésről és tizenöt évig még ecsethez sem nyúl. Laczók Tamás, akinek Algierban tér nyílik világraszólót alkotni, de ott hagy mindent, hazajön és idehaza rongy vicinális vonatokat trasziroz...

Van valami nirvánás lemondási hajlam mindenki, valami keleties nembánomság a hírnév és a siker iránt, amellyel eldobják maguktól mindazt, amiért éveket küzdöttek, és maguk lépnek le a Parnassusról valami kis sértődöttség vagy csalódás ürügye alatt, néha anélkül is, hogy bár okot keresnének, vagy adnának. – Tán a magyar virtusnak a másik oldala ez. Virtus meg bizonyítani: ezt is tudnám én! – És ennyi elég is, több nem is kell és majdnem virtus odacsapni mindazt, amiért virtuskodott. Valóban nemzeti ősjellem, Toldi Miklós, aki pár hónap alatt legyőz mindenkit rettegett baj között, aztán fogja magát, hazamegy a kúriájába és öreg koráig ki sem bújik onnan.

*

A délutáni ülésen a telepítés ügye jött szóba. A kormány ebbeli szándékát jelentették be, persze csak általánosságban, hiszen a kérdésnek számos pénzügyi, magánjogi és más oldala van, amit

gyűlésben tárgyalni valóban nem lehet.

E nyilatkozat adott alkalmat arra Abádynak, hogy a homestead-re vonatkozó indítványát megtegye.

Azzal kezdte, hogyha a telepítéstől számbavehető eredményt várunk, akkor annak nagyszabásúnak kell lennie. A saját földjén a székelység nem fér el és ennek megvilágítására a kisbirtok elaprózásának és a születések és a kivándorlás statisztikáját mutatta be. A helyzet máris az, hogy a törpebirtok alig tarthatja el a családot. További elaprózás ellen egyetlen intézkedés védeheti meg: a kisgazda-hitbizomány. Itt rámutatott külföldi példákra: az amerikai államok és Kanada otthonvédelmi, homestead-törvényeire, hol egyetlen várományos örökli a bejegyzett birtokot. Itt is statisztikai számok következtek és ismertetése az ottani jogviszonyoknak, valamint annak az irodalomnak, mely Európa szerte e kérdés körül kivirult, különösen Lorenz von Stein tollából. Ez az intézmény a magyar jogtörténelemben nem ismeretlen, – mondotta – hiszen a régi törvény megyénként megállapította a jobbágyföld minimumát, a negyed-telket, melyet továbbosztani megtiltott; a Székelyföldön pedig az ősi jog szerint csupán a fiúk osztoztak az ingatlan vagyonban, míg a lányok ebből a hagyatékából nem részesedtek. – Törvényt kell tehát hozni, mely lehetővé teszi, hogy kisgazda önkéntesen hitbizományt létesítsen, és azt, ha be van iktatva, meg kell védeni minden anyagi veszély ellen. – A többi gyermek jövőjét pedig úgy véli biztosítandónak: ismerje az állam kötelességének, hogy telepítés útján földhöz juttatja.

Ez volt, amit Bálint elmondott. Valami jogi szemináriumban, mint előadást, mint doktori értekezés alakjában, szakemberek számára, tán értékkel bírt volna. Itt a kongresszuson, ahol alig volt ember, akinek fogalma lett volna, hogy hol van Kanada, vagy ki az a Lorenz von Stein, bizony csak érdeklenséggel találkozhatott. Ezt ő maga is érezte beszéd közben és annál rosszabbul mondta, annyira hatott reá az az unalom, ami feléje áradt.

Csakis egy ember figyelt reá, a nagy Barra Sámuel. Alighogy Abády leült, már föl is állt.

Hatalmas hangja végigsivított a termen.

– Megbotránkoztató, – kiáltotta – hogy ilyen szörnyű indítvánnyal merészkedik előhozakodni valaki, itt a népszeptséges templomban. Hogy a székely jobban szeresse az egyik gyermekét, mint a másikat, hogy válasszon belőlük; egyiket megtartsa és kitaszítsa a többit! – és elérzékenyült az apai szeretet magasztosságán, a testvérek összetartásán, az árvák és özvegyek sorsán. Majd kiragadott Abády beszédjéből egy mondatot. A negyed-jobbágy telekről szóló törvény-

idézetet odafordította: hogy hát jobbágyosra akarná taszítani Lélbánya képviselője a székelyt! A középkort akar-ná visszahozni a mai liberális századunkba, a robotot, talán a botozást is! „Nem, ezt soha! És még a középkort is hiába hozná, hiszen akkor is szabad volt a szabad székely, nem tudták leigázni soha a poklok minden hadai, sem a Basibozuk, sem a sátáni Caraffa!”

Caraffának ugyan semmi dolga sem volt Erdéllyel és a Basibozuk török csendőrt jelent, de jól hangzottak ezek a nevek és ahogy Barra beleüvöltötte a közönségbe, hatalmas éljenzés és taps zúgott föl és számosan hozzásiettek parolázni, gratulálni, ünnepelni a hazafias szónoklatáért.

Bálint keserűen ült a helyén. Válaszolni kéne, helyreigazítani. De lemondott róla. Mindek is? – Nincs itt senki, aki számára beszélni érdemes. Lám a miniszter küldötte is csak a legszükségesebbet mondja és Bethlen, ki pedig értelmi szerzője volt a mozgalomnak, egyszer sem szólalt föl. – Mégis habozott kissé. Azonban már más szónok jelentkezett.

Jópál állott föl a baloldali emelvény közepén.

Kellemes hangja volt. Rövid mondatokat ejtett. A szénégetők súlyos helyzetét írta le. Pontosan. Nyugodtan. Komolyan. Fanatikus erő fűtötte szavait, mégis roppant tárgyilagos maradt. Kívánta, hogy tőlük közvetlen vásárolják a faszenet. Ők szervezve vannak, mégsem fordulnak sem az állami, sem magángyárak hozzájuk, így ők potom árakért kénytelenek odaadni a kész árut a közvetítőknek, akik háromszor annyit kapnak érte, mint azok, akik termelték és akiknek ez az egyedüli megélhetésük.

Bálint figyelemmel hallgatta. A Jópál előadásában semmi sem jelezte tudományos múltját, ha nem tudott volna róla, azt hihetné, hogy jóféle munkás csak, aki ott az erdőn cseperegett föl; jól ismeri a szénégetés minden csínját-bínját, de egyéb semmit.

Mikor befejezte, lejött lassan a közepre és tisztelettel tette az elnöki asztalra a memorandumát; aztán visszament a társaihoz.

Mi lett volna, ha Jópál az ő segítségét akkoriban vissza nem utasítja? – Talán most Párizsban vagy Londonban lenne valami hatalmas vállalat főnökeként, középpontjában a világ bámulatának, vezér a tudomány és a nagyipar élén, – gondolta Bálint, miközben Jópál az egyik miniszteri ember kérdéseire adott még pár fölvilágosítást, aztán elhallgatott és visszaült a fekete emberek közé, akik mozdulatlanul sorakoztak ott az emelvényen mereven, egyformán. Valóban volt valami belső komoly méltóság ezekben a néma sötét férfiakban és Jópál nem különbözött tőlük, csak egyik volt a tizenhat közül.

*

Éppen másodikat harangoztak, midőn Abádyné és fia az északnyugati bástyát megkerülve, leindultak a kastély dombján. Mindig így volt, mindig ezt várták be templombamenéskor. Így mentek le régen is, mikor Bálint még kisfiú volt, minden vasárnap reggel, később is terecianista korában, ha itthon volt vakációra és még később diplomata éve alatt, ha szabadságát idehaza töltötte Dénestornyan.

Ez a zárandoklás a templomba régi tradíció Rózsa grófné számára is; szüleivel mindenkor ezen az ösvényen ment le istentiszteletre, midőn még kis várkisasszonynak érezte magát – egyedüli gyermek az óriási kastélyban, – majd a férjével és özvegységében egyedül és ahogy sok-sok nemzedék sétált le ő előtte is ezen az egy nyomon. Attól kopott ki az a néhány lépcsőfok, ami a kavicsos utat itt-ott megszakítja, hiszen ez nem vezet sehova máshová, mint a cinterem falának pici és mindig zárt ajtajához, aminek kulcsát mindenkor magukkal viszik.

Kocsin soh'sem mentek, bármilyen idő volt is. Igaz, nagy kerülőt kéne tenni, fönn a patkóforma istállóudvarból kihajtani át a major felé és vissza kanyarodni a falun, hogy a cinterem kapujáig jussanak, hol három rokokó kőangyal állingál és csavarodó pózban tartja egyik a tizparancsolatot, másik az Abády-cimert, míg a harmadik hosszú harsonára támaszkodik, várva, hogy végítéletkor majd megfújja.

Abádyné vasárnap amúgy sem fogatott be soha, mert figyelt arra, hogy cselédjei templomba járhassanak.

Bálint egy pillanatra megállott a keskeny várkert szélén.

Szeretett lenézni innen. A domboldalt sűrű ifjú fenyves borítja, a rései között mégis kilát az ember, föl a Keresztesmező gazdag síkságán, amit legtúl elzár a tordai hasadék függélyes szakítása és mögötte kéklő hullámmással a Járai havasok, míg itt a közelben a templom homloka villan át a fák között, rajta túl pedig sűrű szilfák és hársak között cserépfödél vöröslök, a „kúria” födele, ahol az ő nagyapja, Abády Péter lakott.

Talán éppen ez az emlék állította meg itt mindenkor.

Fiúcska korában itt szökött le gyakran hozzá. Akkor még alacsonyok voltak ezek a fenyők. Sűrű ágazatok között tört át „Börharisnyát” játszva; a cinterem falát megmászta, mert ezt fellegvárnak nevezte ki, meg a túlsót is, a kúria-kert kőfalát is és gyakran bizony kiszakadt nadrággal, lyukas harisnyával és szörnyű maszatosan állított be a nagyapjához. Ha rágondol, majdnem látni véli, ahogy ott ül a görögoszlopos tornácon, feléje fordul simára borotvált

arca és reámosolyog hegyesre pomádézott pici bajusza alól...

Az öreg úr halála után az anyja Ázbej uramat szállásolta el oda a kúriába. Bálint pedig mindeddig kikerülte, hogy oda belépjen. Félt viszontlátni a házat, a szobákat. Ki tudja, miként lakja az az Ázbej, micsoda csiricsári módon füstötték ki a szobákat. Még ez a gondolat is fájdalmas!

És sietve lép ki az anyja után, mert az már kissé lehaladt előtte.

Egészen fehér a templom kívülről, belülről. A falai mindenütt meszelve, a százados padok deszkája fehér a sok sűrűlástól és a nagy mézskölapokkal borított padló. Az orgona világosszürkére van mázolja, de a színét is, aranyos cikornyait is elnyeli a mindenfelől beömlő fény, ilyen a baldachin és a kőfaragású szószék fölött; és bár a mennyezet kockákra van osztva és minden táblája virággal, vagy emblémával füstve, a kortól egészen halvány ez mind, csak ha nagyon nézi az ember, akkor látja csak, hogy egyiken tulipánok, másikon szegfűk bomlanak széjjel, itt szarvas lépdel „hűvös patakra”, ott pelikán táplálja a csibéit a maga vérével.

A férfiak jórésze is fehér abában és az ingük úgy ragyog, mint a hó. Ellenében a sok fehérséggel, az első padbeliek sötétek: itt a honoratiorok ülnek: a gazdatiszt, az ispán és a falubeli iparosok, meg a szövetkezeti pénztáros. A nők oldalán több tarkaság van ugyan, némely menyecske tarka fejkendővel, de ott is uralkodik a fekete, mert az asszonyok első három padjában csak idős nők sorakoznak, akik mind koromszín kendőbe vannak bepólyálva.

Fekete még a szoltáros tábla, mely a kórus gárgyáján az énekszámokat hirdeti.

De mindennél feketébb a pap. Hosszú orrával, akár egy öreg varjú, a szószék szegélypárnáján könyököl, maga köré vonva a bőséges palástját. Közvetlen alatta háttal támaszkodik a főfalnak Abádyék padja. Ez is fehérre súrolt öreg fenyőfa, de a könyvtartó pulpituson végig világoszöld bársony, ugyanaz, mint a szószék párnáján. Itt is énekeskönyv és biblia. Itt ülnek Bálint és az anyja. Előttük a templom közepén abban a majdnem szabályos négyszögben, melyet a legelső férőpad és oldalt a lányoké, meg velük szemben az Abády-féle alkot és lejáró néhány lépcsőfok a szószék oldalán, ott áll szabadon az Úrasztala.

Ma meg van terítve. Más vasárnapokon csupán egyetlen himzett takaró van rajta. De ma Úrvacsora lesz, Újkenyér vasárnapja lévén. Meg van terítve borral és kenyérral és a dénes-tornyai egyház klenódiumaival, amit mind még elföd az a régi brokáttakaró, melyen át alig rajzolódna a reáhelezett tárgyak.

*

Az orgona halkán gurgulázik. Vége az első zsolnárnak.

A lányok mostanig a templombejáró előtt gyülekeztek. Most libasorban tipegnek be, sietve kopognak a sarkaik – topp-topp-topp – a kőpadlón, sietve is lökdösik egymást könyökkel be a padokba, és mikor már mind a helyükön állanak, hirtelen előreborulnak arra a könyvtartó deszkára, mely minden pad sor elé emelkedik. Pár percig így maradnak. Aztán leülnek. Keszkenő a kezükben. Egyik-másiknál kis rozmarin-bokrétácska, amit olykor szagolgat módosan.

Ez a rend volt mindig. Íratlan szabály, hogy elsőben a férfiak lépnek be; aztán csoportosan a presbiterek. Utánuk az asszonyok vonulnak be és csoportosan a legények, kik az orgona kórusára mennek föl.

Ha ezek már helyükön vannak, akkor szabad csak a lányoknak bejönni.

Úgy szól az orgona; a kántor intónál és fölzeng a második ének, nemcsak a kórusról, ahol egymáshoz szorulva az egyházi dalárda énekl, de itt lenn, az alsó gyülekezetből is.

– Elég bárdolatlan hangok bizony, – gondolta Bálint – némelykor félre is csúszik valamelyik. De hittet énekelnek és buzgón. Az őskeresztények énekelhetek így...

*

A fohász végeztével és miután a pap felolvasta a bibliabeli idézetet, mint az egyházi beszédje alapigéjét, belefog a prédikációba.

Régies beszédű, régi ember ő. A szavak első szótagát hosszan elhúzza; amit mond, azt is Bálint már néhányszor hallotta, a hívek még többször, de tán jó ez így, mert így jobban megértik, megszívlelik, mintha váratlanul valami egészen újat mondana nekik. A példázat is mindig ugyanaz, amit ilyenkor használnak: a búzaszemről szól, ami jó földbe vettetik...

A nap ragyogóan süt a templomba. Apró porszemek táncolnak sugárkévekben, kik itt fölgyútanak egy-egy szint a lányok tarka keszkenőjén, ott ezüsttel szórják be egyik öreg gazda derecső haját, másiknak rezes pofacsontját lángoltatják vörössé és tündöklő párával töltik be a levegőt.

A vakítóan fehér falakat mintha kövér tejfő borítaná.

Néhol, mert sok századon át megújították, hogy tiszta legyen és ragyogó – a meszelés három ujjnyi vastag és eltompít minden keményet, a boltívek éleit, a sarkokat is és az oszlopfejek kiugró szögletét.

Bálint tán soha ilyen szépnek nem látta ezt az ódon templomot.

Újra végigszemlélte, ahogy annyiszor. Túlfelől három félkörös ív az or-

gonaerkélyből indul; kétszer letámaszkodnak két tömzsi bizáncias oszlopra, míg a lányok padja fölött, ott szemközt vele a végső beleül abba a kőpárkányba a szentély kapuzása, a Porta triumphalis mellett. A szószék mögött nyílik ez. Úgy áll ez ma is, mint egykor, midőn persze katolikus templomnak építették a XII. században. Írás nem maradt róla, de kora kétségtelen.

Egyike azoknak a nem három-, de kéthajós, – egy fő- és egy mellékhajóból álló templomoknak, ami jellemző III. Béla idejére és ami csak minálunk fordul elő. Az apszis diadalkapuja akkori, az oszlopok és a boltozásuk. – Azóta sok minden történt vele. A tatárjáráskor alighanem leégett, azért csak egy része maradt meg a faragott kő külső falának, a többi jórészt lebontották, tán, mert megghasadt a tűztől, azért is rakhatták be a régi főajtót és újat nyitottak mellette. Ez már korai gót, ahogy a támpillérek is köröskörül.

Aztán újra múltak el századok, jött a reformáció, melynél az egyházi beszéd az istentisztelet gerince.

A szószék itt a fontos. Azonban nem teheték az oltár helyére, hiszen onnan a gyülekezet fele sem hallaná a szót; előrehozták hát és a portale pilléreihez támasztották. Kőfaragású cikornyái már a késő renaissance idomái.

És újra változott az ízlés. A baldachin fölött és az orgona már rokokó. Így nőtt, fejlődött, alakult át a templom, megtartva sok régit a legősibb korból, hozzáidomulva más-más idők szükségéhez és szépség-fogalmához, – nőtt, változott, akár valami organikus lény. Valódi társa a dénes-tornyai várkastélynak ott fölött a dombon, amely ugyanolyan régi és ilyen sokféle, mert ez is követte a mindenkori korszellemet.

Itt is, ahogy odafönn minden, az Abádyak történetét meséli. A szószék peremén hosszú fölírás: „Tsináltatá az Úristen ditsőségére L. B. Abádi György Statuum Praes. Anno 1690.” – A baldachinon és a szószéken címerük 1740. évszámmal és „C. D. A.” csavaros keretben a főlovászmester Abády Dénes monogramja – míg a falak mentén vékony rációkban a halotti jelentéseik, duplapajzsban az asszonyoké, egyedül a férfiaké, hol vörös mezzőben a Tomaj-nemzettség arany griffmadara ágaskodik széjjelvetett szárnyakkal. Mindenik alá oda van írva az a méltóság, amit betöltött.

A családi paddal szemközt egymás fölül van függesztve a Bálint apjái és nagyapjái.

Ismét elolvasta a neveiket, ahogy mindenkor, ha itt volt és a gondolatai elszálltak gyermekkori múltba.

Magyar revízió svéd szemmel

SOLYMOSSY PÉTER DOKTORI DISSZERTÁCIÓJÁNAK ÖSSZEFOGLALÁSA

Disszertációm tárgya a Svéd Országos Levéltár külügyminisztériumi anyagában található svéd diplomáciai jelentések vizsgálata és feldolgozása. Ezt különösen azért éreztem fontosnak, mert Vadász Sándor professzoron kívül magyar részről eddig még senki sem tett kísérletet ezen elsődleges források tanulmányozására, amelyek így nívumot jelentenek a magyar történettudomány számára.

Disszertációm célja a svéd diplomatáknak a magyar revízióra vonatkozó nézeteinek a bemutatása. Ez viszont elválaszthatatlan az általános magyar külpolitikát illető svéd értékelésektől, hiszen a két világháború közötti Magyarország elsődleges és hivatalosan is hirdett külpolitikai célja a trianoni békeszerződés békés revíziójára irányult.

Mivel Magyarországon ezzel a kérdéssel tárgyilagosan nagyon sokáig nem lehetett foglalkozni, de a határon túli magyarok helyzete a szomszédos országokban még ma sem tekinthető kielégítően megoldottnak az európai (értsd nyugat-európai) normáknak megfelelően, ebből kifolyólag csábítóan tűnt a korabeli, magyar szemszögből eddig ismeretlen svéd vélemények, és ezen belül is a szolgálattevő és a helyszínen lévő svéd diplomaták véleményeinek a vizsgálata ebben a kérdésben. Azért a svéd diplomatáké, mert Svédország tradicionális semlegessége lehetővé tette számára a második világháborúból való kimaradást, amit nem utolsósorban szakképzett és rátermett diplomatáinak, valamint a pragmatikus svéd külpolitika irányítóinak köszönhetett.

A két világháború között Svédország az úgynevezett „aktív semlegességi politika” gyakorlatát követte, amely azt jelentette, hogy a Népszövetségben következetesen fellépett a kisállamok érdekeinek és jogainak védelmében, ezek szószólójaként tevékenykedett a nagyhatalmi törekvésekkel szemben. Diplomatai szakképzett és semlegesként vettek részt a nemzetközi feszültségek megoldásában, és ekkor kezdett kialakulni a pártatlan svéd diplomácia képe. Így magam is feltételeztem, hogy ha valakik is tárgyilagosan és pártatlanul képesek szemlélni, vizsgálni és állást foglalni a magyar revíziós törekvések fölöttébb vitatott kérdésében, akkor azok a svéd diplomaták lehetnek. Ezt a feltételezést megerősítette az a körülmény is, hogy a Svédországnak nem volt különösen nagy gazdasá-

gi, politika vagy egyéb érdekeltsége a közép-kelet-európai térségben, amely bármilyen formában is részrehajlásra ösztönözte volna diplomáciai képviselőit.

Disszertációm a magyar revíziós politika 1938 és 194 között elért különböző eredményeinek a vizsgálatára osztottam fel, ehhez azonban feltétlenül szükséges volt a hagyományos svéd semlegességi politika bemutatása, valamint a revíziós politikát kiváltó tényező, azaz a trianoni békeszerződés svéd szemszögből való elemzése, a megfelelő magyar és nemzetközi kevésbé ismert szakirodalmi forrásokkal kiegészítve.

A trianoni békeszerződés és előzményei

Ebben a fejezetben elsősorban Axel Fleischl, budapesti svéd konzul jelentéseivel, valamint Oscar Ewerlöf bécsi, Albert Ehrensward párizsi és Haus von Essen berlini svéd követek beszámolóival ismerkedhetünk meg. Mindegyikük, de különösen Fleischl jól látta, hogy a háború előtt és alatt az volt Magyarország számára a legfontosabb kérdés, meg tudja-e oldani a nemzetiségi problémákat és ezáltal a háború befejezése után meg tudja-e őrizni területi integritását. Fleischl részletesen leírja a nemzetiségi kérdés problematikáját és kifejlődését. Beszámol arról, hogy a nemzetiségekkel folytatott tárgyalásoknak csak egy célja lehet: „nagyfokú autonómiát kell biztosítani románoknak, szerbeknek, szlovákoknak, ruténoknak és a dél-magyarországi németeknek, mert Wilson ezt fogja követelni.” Ugyanakkor Fleischl meg-

értette, hogy a nemzetiségi vezetők már túlléptek a kulturális autonómia követelésén, és hogy a kiegyezésre irányuló magyar törekvések a nagy ellenállásba ütköztek és „rendkívül nehezek, mert a nemzetiségek vezetői prágai agitáció alatt állnak és túl merész követeléseket támasztanak”.

Nagyon fontos megállapítása még, hogy a szlovákság nem volt egységes a csehekkel való unió kérdésében: „A [hazai – értsd nem emigráns] szlovákok ugyan széles alapokon nyugvó jogokat és autonómiát követelnek, de sehol nem hallatszottak [olyan] komoly hangok, amelyek arra jutottak, hogy a szlovákok egyetértettek volna abban, hogy együttműködjenek a csehekkel; ezzel ellentétben...”. Végeredményképpen a svéd diplomaták aláírták Bethlen István 1933. évi angliai körútján tett kijelentéseit, miszerint: „Csak két nép, a horvát és a román fejezte ki spontán szándékát [hogy önként elszakadjon Magyarországtól]. (...) A szlovákok, a rutének és Dél-Magyarország Szerbiának ítélt lakosai soha nem jelentették ki magukat Magyarország ellen; az ő átsatolásuk egyszerűen egy olyan katonai megszállás eredménye, amit egy későbbi időpontban szentesített a trianoni békeszerződés.”

Ez utóbbiról szólva, a svéd diplomaták – Fleischl és a párizsi svéd követéségi titkár, báró Erik Gyllenstierna – megállapítják ennek különösen szigorú jellegét: „Magyarország egész lakossága lehetetlennek tartotta az élet továbbvitelét a megcsonkított határok között, és abban bizakodott, hogy az elszakított területeken [élő] szlovákok, németek és magyarok rövid időn belül közösen fogják lerázni magukról alaposan meggyűlölt új uraik, a csehek, a románok és a szerbek igáját, és István koronájának nagy múltú birodalmában ismét egyesülnek.” Gyllenstierna megállapítja, hogy nem az örendelkezéssel szóló wilsoni elveket alkalmazták a Trianonban. Fleischl aláhúzza, hogy a magyar kormány csak kényszer alatt írta alá a békeszerződést, mivel a csehek vezette kisanantant nyílt katonai le-rohanással fenyegette Magyarországot.

Ebben a fejezetben forrásanyagot merítettem még a békeszerződés ratifikációs vitáját rögzítő brit parlamenti naplóból, a „Parliamentary Debates” című füzetekből. Ugyanakkor megnyugtatóan támaszkodhattam Ormos

Mária és Romsics Ignác munkáira, valamint Szarka László kutatásaira.

Az első bécsi döntés

Elemzésem a továbbiakban elsősorban Torsten Ulf Undén, budapesti svéd követ jelentéseit veszi figyelembe, hiszen ő 14 éven keresztül – 1928 és 1942 között – képviselte hazáját Budapesten (és Belgrádban is). Ő a térség igazi szakértőjévé képezte magát, és befolyása Stockholmban is jelentős volt, hiszen öccse Bo Östen Undén 1924-26-ban, majd 1945-62-ben külügyminiszter volt mint a nemzetközi jog neves szakértője. De ugyanakkor természetesen felhasználom Folke Malmar – szintén a nemzetközi jog elismert tudósa – előbb prágai, majd belgrádi, valamint a berlini, párizsi, varsói, helsinki, bukaresti svéd diplomaták beszámolóit is.

Egyöntetű volt az a véleményünk, hogy – miután Csehszlovákia semmit nem tett azért, hogy konstruktívan megoldja a nemzeti kisebbségei problémáit, és a müncheni egyezmény logikus következménye volt ennek az intranzigens cseh magatartásnak – Magyarország teljes joggal követelhetette az etnikai határig menő területi revíziót.

Különösen aláhúzták azt a tényt, hogy a magyar vezetés kizárólag békés eszközökkel hajtotta megvalósítani célját. Megértették, hogy a revízióra okot szolgáltató trianoni békeszerződés – „a mulatókastélybeli béke” – alapjaiban elhibázott és különösen igazságtalan volt Magyarországgal szemben, és hogy a minta-demokráciaként beállított Csehszlovákia – értsd alatta a cseh vezetés [Benes] – öntelt és elbizakodott, a nemzetiségeket elnyomó magatartása teljes mértékben jogossá tették a nemzetiségek elszakadási óhaját. Ezt – miként a svéd diplomaták megállapítják – el kellett ismerniük a nyugati nagyhatalmak vezetőinek is. Történelmi kitekintéseiken ez vezetett a müncheni egyezményhez.

Hangsúlyozták, hogy a további revízió megvalósítása érdekében Magyarország nem cselekedhetett úgy, mint Lengyelország, amikor az egyszerűen bevonult az általa óhajtott Teschen-vidékre. Sajnálatosnak tartják, de megértik Franciaország és Nagy-Britannia távolmaradását a bécsi döntésben való részvételtől. Itt más forrásokra hivatkozva megállapíthattam, hogy tulajdonképpen ők is elismerték a döntés helyességét, csak az éppen Kánya Kálmán helyébe lépő Csáky István külügyminiszter téves helyzetfelismerése következtében maradt el ennek írásban való megerősítésének a kikérése, ami a későbbi eseményeket tekintve nagyon sajnálatosnak bizonyult.

Undén és Malmar megállapították, hogy a bécsi döntés meghozatala során

Olaszország erőteljesebben támogatta Magyarországot, mint a náci Németország, amely még mindig neheztelt a magyar vezetőkre az 1938 augusztusi kielői tárgyalások sikertelensége miatt. München után Hitlernek már nem volt fontos Magyarország, s így a magyar revízió sem. Ez tehát közvetett bizonyíték arra, hogy teljesen légből kapott volt annak hirdetése, hogy Magyarország „Hitler ajándékként kapta vissza” a Felvidék magyar lakosságú területeit.

Magát a bécsi döntést a svéd diplomaták teljes mértékben igazságosnak, s mértékét is majdnem teljesen annak tartották, miként Undén üdvözlése kifejti: „végre egy új korszak hajnala pillantható meg [Magyarország] történelmében”. Csehszlovákiáról szóló ítéletével is egyetérthetünk: „Az valószínűleg nem vonható kétségbe, hogy a most végrehajtott határrevíziót úgy kell tekinteni, mint egy fontos lépést a nyugodtabb viszonyok megteremtésére Közép-Európában (...) Hogy az a konjunktúra-tünemény, amit Csehszlovákiának neveztek, életképtelennek fog bizonyulni, arról ugye Közép-Európában megegyeztek a vélemények.”

Munkám során – miként e fejezetben is – sokat támaszkodtam a méltatlanul sokáig mellőzött C. A. Macartney alapvető könyvére: „A History of Hungary, 1929-1945.” Fontos forrás még Diószegi István, Ránki György és Rónai András művei.

Kárpátalja visszavétele

Itt Undén megállapítását tekinthetjük kiinduló pontnak: „[Cseh-Szlovákia a bécsi döntés után] a három tagállam [Bohemia, Slovensko, Kárpát-Ukrajna] közötti ellentétek és földrajzilag szerencsétlen alakzata miatt (...) egy politikai torzszülöttnek volt tekinthető.” Undén és Malmar [és Chamberlain brit miniszterelnök] szerint ez életképtelennek bizonyult. Határozott megértést tanúsítanak azon magyar kívánság iránt, hogy ez a gazdaságilag inkább csak terhet jelentő terület is visszatérjen Magyarországhoz. Ez csak az első bécsi döntés kiegészítését jelentené, amelyben Magyarország csak az Ungvár és Munkács vonaláig terjedő területet kapta vissza, de nem érte el a közös lengyel-magyar határt, melynek jelentőségét ugyancsak megértették. Varsói kollégájukkal együtt kiemelik Lengyelország erős érdekelttségét a terület Magyarországhoz való tartozásában. Aláhúzzák, hogy ezt a célt Olaszország is támogatta. Einar Hennings párizsi követ szerint ez a megoldás nem volt ellenére Franciaországnak sem. Az ország rész magyar

birtokba vételekor talán ezért nem tiltakozott sem Franciaország, sem Nagy-Britannia. Nézetem szerint a nyugati hatalmak ezen magatartása tulajdonképpen hallgatólagos elismerésnek tekinthető. Kurt-Allan Belfrage bukaresti követségi titkár ugyanakkor azonban beszámol Románia ellenvéleményéről, sőt mi több a terület egy részére benyújtott igényéről is.

Arvin Richert berlini és Joen Lagesberg varsói követek is hangsúlyozták, hogy a terület hovatarozása Hitler akaratán múlott, aki sokáig ellemezte ennek Magyarország által való birtokba vételét, kiszemelve azt a „Drang nach Ukraine” terve bázisául.

Undén, Malmar, Lagesberg, Richert és Juhlin-Dannfelt berlini katonai attasé mind egyetértettek abban, hogy a szlovák separatizmus megerősödése kínálta fel Hitlernek a megfelelő alkalmat az ország megszállására.

A legfontosabbnak minősíthető kérdést: vajon Hitler jóváhagyásával vagy éppen az akaratával szemben, egy önálló saját akció keretében került sor Kárpátalja magyar katonai megszállására? – nem sikerült tisztázniuk a kutakodó svéd diplomatáknak Horthy Miklós és a magyar kormány szándékos ködösítése miatt. Erre egyértelműen Juhász Gyula és Tilkovszky Loránt munkássága derített fényt. Fontos forrásnak bizonyult még Ivan Kamenev.

A második bécsi döntés

Valamennyi a térségben szolgáló svéd diplomata egyetértett Malmar megállapításával: „Siebenbürgerre [Erdélyre] való igényét Magyarország mindig teljes erővel fogja fenntartani...”. Azonban Malmar mutat rá arra az újszerűként hangzó körülményre, miszerint: „Magyarország annál inkább könnyebben tudja hangoztatni ezt a [revíziós] igényét, mivel tudja, hogy ez az igény támogatásra talál a semleges világ rokonszenve által.”

Forrásaim abban is megegyeznek, hogy a megfelelő alkalom 1940 nyarán, Románia bekerítésekor következett be, amikor a ultimátummal követelte Besszarabiát és Észak-Bukovinát, majd a Molotov-Ribbentrop paktum szellemében gyorsan megszállta ezen területeket. Románia viszonylag hamar megegyezett Bulgáriával Dél-Dobruzsza átadásáról, viszont hallani sem akart bármiféle területi engedményekre Erdély esetében. Malmar leírása szerint a román politika „sohasem követ egy egyenes vonalat”, de Erdély esetében mindig is következetes maradt.

Undén részletesen beszámol a sikertelen turnu-severini tárgyalásokról, miközben Richert átfogóan elemzi a Németország kegyeiért folytatott ro-

mán-magyar versenyfutást. Reinhold Reuterswärd, bukaresti attasé kiemeli a „liberális” Magyarország ellen folytatott román kampány fasisztoid jellegét.

A svéd diplomaták egymást kiegészítő és átfedő jelentéseiből kiderül, hogy elsősorban Románia kérte a döntőbírárság összehívását, majd a magyar katonai fenyegetés hatására Olaszország is támogatta azt. Teleki Pálnak ugyan nem volt célja a döntőbírárság útján való rendezés, de Magyarország aligha lett volna képes egyedül visszaszerezni Erdélyt. Taktikája viszont kiválóan működött, miszerint akkor kell megszorítani Németországot, amikor az Nyugaton volt elfoglalva. Ez utóbbinak minden érdeke ahhoz fűződött, hogy ne boruljon lángba a Balkán, mivel ezt nyersanyag-, olaj- és gabonáraktárának tekintette. Hans Beck-Friis, római svéd követ is megerősíti azt a felfogást, hogy Hitler a magyar katonai fenyegetés hatására volt kénytelen összehívni a döntőbírárságot.

Ennek elhatározásánál nem utolsó szempont volt annak megakadályozása, hogy a Szovjetunió tovább növelje balkáni befolyását, amely törekvésekről Geoffrey Roberts-nak a svéd diplomaták véleményével megegyező munkája nyújt bővebb tájékoztatást.

Magát a döntést elemezve Undén a tényeknek megfelelően kiemeli, mennyire nehéz egy vegyesen lakott területet egyszerűen kettévágni, melyből következően egyik fél sem volt elégedett a kihirdetett eredménnyel. Mivel a háború kitörése után a svéd diplomaták és Undén is már sokkal óvatosabban fogalmaztak, Tofik Iszlámov és C. a. Macartney segítségével próbáltam választ keresni ezen döntés megítélésére. Így arra jutottam, hogy az adott körülményekhez képest ez a lehető legpragmatikusabb megoldás volt, melyet egyik fél sem tekintett véglegesnek. Iszlámov szerint: „a zezugos határvonal kijelölésénél igyekeztek figyelembe venni az etnikai szempontokat”: Macartney ítélete: „Az sem igaz, hogy a vonalat szándékosan úgy húzták meg, hogy egyik oldal se legyen elégedett, és így könnyebb legyen a németeknek egymás ellen kijátszani őket.”

Elemzésem a döntés brit elutasításának a körülményeivel és érveivel zárul.

A Délvidék megszállása

Ez a fejezet Teleki Pál brit orientációs politikájának egyre nagyobb nehézségeit, végül összeomlását mutatja be a svéd diplomaták és az erre vonatkozó szakirodalom segítségével.

A háromhatalmi egyezmény megkötésével, majd az ehhez való csatlakozással Magyarország külpolitikai mozgásterére egyre inkább beszűkült. Nagy-

Lapzártakor érkezett...

KIHÍVÁSOK ÉS TAPASZTALATOK – KONFERENCIA AZ AUTONÓMIÁKRÓL

December 4-5-én Budapesten, a Gellért szálló Gobelintermében rendeztek konferenciát az európai autonómiákról a Kisebbségekért Pro Minoritate Alapítvány és a Budapest Analyses.

A Kihívások és tapasztalatok alcímet viselő konferencia meghívója szerint az előadók között volt Martonyi János volt külügyminiszter, Bába Iván nagykövet, Herczeg Géza nemzetközi jogász és Király Miklós egyetemi tanár. Záróbeszédet Orbán Viktor, a Fidesz elnöke mondott.

Az európai tapasztalatokról Christoph Pan (Dél-Tirol), Elisabeth Naucler (Åland-szigetek), Leo Neycken (Belgium), Scott Greer (London), valamint Oplatka András (Svájc) és Schöpflin György (London) tartott előadást.

A Fidesz-közei Pro Minoritate Alapítvány szervezésében meghirdetett konferenciának több erdélyi, vagy erdélyi kötődésű résztvevője is volt. Németh Zsolt, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke, Gál Kinga nemzetközi jogász, a HTMH korábbi alelnöke és Lőrincz Csaba külügyi főtanácsadó, korábbi helyettes államtitkár egy-egy témakör moderátorai.

A meghívó szerint Tökés László püspök a még meg sem alakult Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács tiszteletbeli elnökeként tartott előadást, Toró T. Tibor parlamenti képviselő pedig ugyanennek, a még nem létező Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsnak ügyvivő testületi tagjaként lépett fel. A kisebbségek jogai és a nemzetközi jog kérdéskör egyik előadója. Szász Jenő székelyudvarhelyi polgármester volt.

Az erdélyi viszonyokat alaposan ismerő alapítványi szervezők nem hívták meg a konferenciára a Székely Nemzeti Tanács elnökét, dr. Csapó I. Józsefet (csak nem azért, mert mint szuverén egyén nem tartozik a klientúrához? – Åland szigetek igen, Székelyföld nem! – a Szerk.), aki az elmúlt tíz évben következetesen cselekedett az erdélyi autonómia-törekvések érdekében és akinek a Székelyföld Autonómia Statútumára vonatkozó tervezetét, valamint a romániai magyar nemzeti közösség személyi elvű autonómiájának statútumára vonatkozó tervezetét munkadokumentumként fogadta el a Székely Nemzeti Tanács, illetve az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Kezdeményező Testülete. Mint ismeretes, október 26-án Orbán Viktor levélben üdvözölte a Székely Nemzeti Tanács megalakulását.

VET Sajtószolgálat

(Lásd ezzel kapcsolatosan: Postabontás (43. és 45. oldal) Erdélyi magyar kezdeményezés..., Kettős állampolgárság, politikai akaratra várva..., és a hátsó borítót)

Britannia nem ismerte el a második bécsi döntést, és egyre inkább rossz szemmel nézte a Németországnak tett engedményeket. Ez a brit külpolitika irányváltásával függött össze, amelyben az úgynevezett intranzigens erők vették át a vezetést. Eden külügyminiszterre való kinevezése tovább súlyosbította a magyar külpolitika amúgy sem könnyű lavirozási lehetőségeit.

Magyarország szomszédai közül egyedül Jugoszlávia volt tekinthető önállónak. Undén és Malmar átfogóan elemezték a vele kötött barátsági szerződéshez vezető lépéseket, majd a szerződés jelentőségét. Mint megállapították, ekkor háttérbe került a Bácskára vonatkozó magyar területi igény, mert sokkal fontosabb volt mindkét ország számára viszonylagos önállóságának megőrzése.

A Jugoszláviára nehezedő egyre nagyobb angolszász nyomást Hans Knoll forrásain keresztül elemzem, amelyek megerősítették Malmar, ekkor már

belgrádi követ jelentéseit arról a brit szándékról, hogy Jugoszláviában egy nyíltan németellenes kormányt hozzanak létre. Amikor ez végül is az 1941. március 27-i puccshoz vezetett, Magyarország kilátástalan helyzetbe került. Erről jelentve Undén megértette, hogy Teleki Pál számára valóban nem volt más kiút becsülete megőrzésére, mint az öngyilkosság. Malmar viszont keményen ostromozta azt a cinikus brit politikát, amely arra irányult, hogy más népeket áldozzon fel brit érdekekért. Malmar ezzel magyarázta Jugoszlávia tragédiáját. Szerinte: „Az a mód, ahogy az államcsínyt Angliában és az Egyesült Államokban értelmezik, különleges biztatást ad a háborúra vágyakozóknak. A szerbeknek Churchill és Summer Welles urak által kéretlen segítségről szóló ígéretei valószínűleg semmilyen módon nem fogják felidézni a szerbek tudatában azokat a szerencsétlenségeket, amiket más népek okoztak egy hasonló helyzetben.”

Megjegyzendő, hogy Malmar sem-

leges nézetet képviselt és nem volt elsenése Angliának, de miután érthetőleg főleg a kis államok sorsa és jogai foglalkoztatták, ezért volt kritikus a brit politikával szemben is.

Undén megértette Magyarország kényszerhelyzetét, ami a német csapatoknak az országon való átengedésének a következtése, valamint az ennek bekövetkezése esetén várható brit lépésekkel állt elő. Undén tisztán látta, hogy nem területesség bírta rá a magyar vezetést Bácska megszállására, hanem az események egyszerűen túlhaladták a barátsági szerződésben foglalt feltételrendszert. Undén szavaival: „Magyarország számára fellépett a kínálkozó kötelesség, hogy megvédje a magyar lakosságot az első világháború után átengedett területeken.” Végül Undén egyetértően idézi Kristóffy József moszkvai magyar követ Visinszkij szovjet külügyi népbiztosnak adott vá-

laszát az úgynevezett „örökbarátsági” szerződés állítólagos megszegésének vádjára: „Válaszként a magyar követ nem csak azokat a körülményeket fejtette ki, amelyek – [szerinte] – Magyarországnak törvényileg jogot adtak, hogy így interveniáljon, ahogy tette, hanem hasonlóképpen nagyon ügyes módon összehasonlítást tett ezen intervenció és a szovjet kormány saját fellépése között a német-lengyel háború vége felé. Erre Visinszkij úrnak nem volt más mondanivalója, mint hogy akkor semmiféle lengyel kormány nem létezett az országon belül, ami egyrészt nem volt igaz, másrészt rossz argumentum volt. Hiszen Horvátország felszabadulása [értsd önállóvá válása] után jugoszláv kormány sem létezett.”

Roberts, Macartney és Flodström őrnagy, moszkvai svéd katonai attasé forrásaira támaszkodva e fejezet kitér még a Szovjetunió katonapolitikájá-

nak vizsgálatára, bizonyítva a határozott szovjet szándékot befolyásának növelésére a Balkánon.

Tanulság

Összefoglalva a svéd források elemzését kijelenthetjük, hogy a svéd diplomácia megértéssel kezelte a magyar revíziós törekvéseket. Undén 1939. április 6-án tett megállapítására hivatkozva elvethetjük azt a hosszú időn át hangoztatott tételt is, miszerint a revíziós politika vitte bele Magyarországot a második világháborúba: „Ha háború lesz, akkor Magyarország geopolitikai helyzete miatt nehezen tudja majd elkerülni, hogy előbb vagy utóbb bele ne sodródjon, még akkor is, ha semlegességi akaratát bebizonyítottan tekinthetjük.”

Malmarnak a határváltozásokról alkotott sommás véleményével is egyetérthetünk: „Egy rövid időszak alatt, azok a mesterséges államalakulatok, melyeket a világháború után teremtettek Közép-Európa keleti részében, összeomlottak. Elsősorban Csehszlovákia – egy olyan ország, ahol 55%-ot tettek ki a [nemzeti] kisebbségek – azután Lengyelország és Románia. Sorsuk lényegesen függött két tényezőtől: nemzeti heterogenitásuktól és attól az agresszív politikától, amit abban az elképzelésben folytattak a legközelebbi szomszédai ellen, hogy kiindulási stratégiai pontként szolgálnak azon hatalmi csoportosulás számára, amelynek születésüket vagy területi gyarapodásukat köszönheték.” Jugoszlávia esetében Malmar szerint a tragédia oka az angolszász beavatkozáson kívül abban is keresendő, hogy „külföldi propaganda befolyása alatt álló felelőtlen közvélemény kormányzott az utcáról”.

Ezek ismeretében nem is tűnik olyan meglepőnek, hogy az 1989-ben Közép-Kelet-Európában lezajlott változások Csehszlovákia és Jugoszlávia felbomlását, valamint az eddig elfojtott nacionalizmus újraéledését eredményezték. Maga a Szovjetunió is alkotórészeire bomlott. Napjainkban e térségben már csak a szomszédállamokban élő magyar és a Szovjetunió utódállamaiban élő orosz kisebbségek problémái maradtak megoldatlanok az európai (értsd nyugat-európai) normáknak megfelelően.

A reményt azonban nem adhatjuk fel, hogy egyszer ezeket is békés eszközökkel rendezni fogják, és hogy a türelmetlen nacionalizmusok fokozatosan a népek közötti megértéssé alakulnak át. Az előbbire tettek kísérletet 1938 és 1941 között, de éppen az utóbbi hiánya akadályozta meg ennek eredményességét.

Magyarország 283 000 km²-es (Horvátország nélküli) területéből Trianonban elcsatoltak:

Románia	103 093 km ²	5 257 476 lakossal, melyből	
		1 704 851 magyar	31,6 %
		2 828 522 román	53,8 %
		559 824 német	9,8 %
Csehszlovákia	63 000 km ²	3 576 000 lakossal, melyből	
		1 084 000 magyar	30,3 %
		1 702 000 szlovák	47,6 %
		436 000 rutén	12,2 %
		266 000 német	7,4 %
		1 514 999 lakossal, melyből	
Jugoszlávia	21 000 km ²	458 252 magyar	30,2 %
		382 149 szerb	25,2 %
		303 583 német	20,0 %
		91 571 horvát	6,1 %
		76 780 román	5,1 %
		46 000 szlovák	3,0 %
		292 000 lakossal, melyből	
Ausztria	4 000 km ²	26 000 magyar	8,8 %
		266 000 osztrák	91,2 %
		7 615 117 lakossal, melyből	
Megmaradt	92 963 km ²	6 612 000 magyar	88,4 %
		521 000 német	7,0 %
		166 000 szlovák	2,2 %

Az 1938 és 1941 között visszacsatolt területek:

Felvidék	11 927 km ²	869 299 lakossal, melyből	
		751 944 magyar	86,5 %
		85 391 szlovák	9,8 %
Kárpátalja	12 171 km ²	496 000 lakossal, melyből	
		63 000 magyar	12,7 %
Észak-Erdély	43 591 km ²	2 185 546 lakossal, melyből	
		1 123 216 magyar	51,4 %
		920 206 román	42,1 %
		1 025 508 lakossal, melyből	
Délvidék	11 417 km ²	373 335 magyar	36,6 %
		194 940 német	19,0 %
		165 186 szerb	16,1 %

„Gotthusi” épületrom Nagybányán

AVAGY EGY SZABAD KIRÁLYI VÁROS EGYKOR ÉS MA

1. A történelmi Erdély északi határszélén pénzverőhely, bányavidékcentrum, szabad királyi kiváltságolt városa: Nagybánya – az Árpád-házi királyok óta. Plébániatemplomát Szent István király tiszteletére szentelték, s azt az aranybányáiból gazdagon élő civitas fényvel építette fel.

A XX–XXI. századra már csak tornya maradt ránk a sétatérre átalakított cinterem területén. Tűzvész pusztította el, kőfalait pedig szertehordták városépítéshez – még a XIX. század közepén. Építészeti diszeiből, szobrászati részleteiből mindössze néhány töredék maradt csak korunkra, „elérhetőségük” a városi múzeum raktára.

Történetét legrészletesebben mindmáig Schönherr (Décsényi) Gyula művéből ismerhetjük.¹ Abban felmérési rajzokat említ, ám azok részben elhaladtak, részben nehezen hasznosíthatóak, alig felelnek meg a rekonstrukció igényeknek. A templom alapfalai a feltöltött cinterem talajában várják avatott feltárásukat...

A tornyot a millennium évében (1896) Schulek Frigyes új felső emelettel és toronysisakkal látta el, az alsóbb szinteket néhány – kora izlésének megfelelő – stílszerű pótlással egészítette ki. Összefoglaló művészettörténeti munka még nem jelent meg róla.²

2. A középkorban Nagybánya az Asszonypataka (Rivulus Dominarum) nevet viselte. Területe a fennmaradt oklevelek szerint a tatárjárás előtt lakatlan. Neve először 1327-ből ismertes s az 1333-35-ös pápai tizedjegyzék már mint az ország egyik legnagyobb jövedelmű plébániájáról emlékezik meg.

1347-ben I. (Nagy) Lajos király Asszonypataka „tűznek dühösségétől megemészett” szabadalmait, kiváltságait megújítja. Ebben az oklevélben említődik először a Szent István patrocíniumát viselő templom, amely már javában épül.³ Továbbá az építkezés költségeinek fedezésére nevezetes jövedelmi forrást nyitott meg: a bor- és gabonated felének a templom hasznára /”ad opus ecclesie”/, valamint a borvám és a városi mértékek használatából

follyó jövedelemnek a templom építésére /”ad structuram ecclesie”/ történt adományozása által. A bor- és gabonated felét – a plébániai historia domus tanúsága szerint – 1847-ig, a tizedtörléség élvezte is.

Nagy Lajos második – 1376-ban kiadott – privilegiuma már nem említi meg a templomépítést, vagyis addigra mindenképpen befejeződött. Ezt bizonyítja még a város Tibai Péter plébánossal 1387-ben kötött egyessége⁴, amit már „in ecclesia sancti regis Stephani in Rivulo Dominarum” állított ki. Tibai kötelezte magát egy predicator és 11 (!) káplán tartására, ami fényesen igazolja a templom nagyságát és gazdagságát.

További építkezésről nincs oklevéles adatunk, csak a hagyomány beszél róla: a mai is fennálló tornyot Hunyadi János építette vaskapui győzelme után (1442) a töröktől szerzett zsákmányból.⁵

Ezzel a templom elnyerte végleges formáját. A későbbi századokban gyakran találkozunk adománylevelekkel (donationes), végrendeletekkel – azok kivétel nélkül a templomot unikális szépségű építészeti remekként említik. Bőkezű donátorokból nem ismert hiányt – itt kapott végső nyughelyet, a gazdag bányai polgárok körében, a Szapolyai-ház őse: Balázs deák is.⁶

3. A XVI. század derekán – közelebről nem ismerjük a pontos évet – villámcsapás éri a tetőzetet, a boltozat egy része beomlott. Ugyanakkor, 1559-ben új kövezettel burkolták be a templomi közlekedő tereket. A torony építését 1561-ben fejezték be az immár protestánsná vált nagybányaiak. 1567-ben az unitárius János Zsigmond fejedelem ostromolta a várost, a templomot is számos rongálódás érte. 1588-ban a reformátusok királyi engedéllyel szinte újjáépítik Isten házát. Hozzálatnak a belső tér reformációjához, az új liturgikus rendet kielégítendő. 1619-ben négyfióktornyos sisakot kap a templomtorony – ennek eredeti rajzait a városi múzeumban ma is láthatjuk. Kilen év múlva – az eperjesi torony mintájára – új órával látják el; így lett teljes

a „város tornyának” nevezett Szent István-torony. Az ellenreformáció 1677-ben újra a magáénak tulajdonítja Szent István titulussával Isten megszentelt házát. Ugyan Thököly kurucjai, majd Rákóczi szabadságharca református „imperiumváltást” idéz(nek) elő, de az „öreg templom” a szatmári békét követő időben végleg (? – 1773-ig) a jezsuita atyák birtokába kerül. A templom, noha sokat szenvedett, még akkor is csodálatra kész teti szemlélőit – így Szerdahelyi a magyar városokról írt művében is megemlékszik róla.⁷ Ebből az időből való az oltárkép is.

1769. augusztus 29-én, délután hat órákor villám csapott a templomba, ami leég; boltozatai bedőlnek, kövei szétmállanak. Az egyházak közötti torzsalakodás azonban újra és újra megakadályozza az újjáépítés lendületének kibontakozását, s a város gazdagsága is immár a múlté.

4. A romok még így is megkapó látványt nyújtottak. Szirmay Antal Szatmár megye leírásában így emlékszik: „igen Felséges régi Gotthusi épület... faragott kőből cifra tornáczokkal.” Festői részleteinek köszönhetjük, hogy Törökfalvi Pap Zsigmond lerajzolta, s némiképpen fogalmat alkothatunk az eredet arányairól, szépségéről. A romok pedig a környező házakat szilárdították. 1787-től maga a magistratus is bontatja – belőle épült (többek között) a plébánia épülete is. De kőveiből találunk a Vár utca 2. számú házának falában is. 1847-ben pedig tabula rasa-t rendel el a város: végleg eltüntetik a falmaradványokat. A templom helyét 1856-ban feltöltik, sétatert alakítanak ki. Csak a torony áll – önmagában. „Elszántságát” 1869-ben újabb villámcsapás próbálja: a barokk sisak leég. A tornyot ideiglenes, lapos sáttortetővel fedik le.

Magyarország ezeréves fennállásának emlékére Schulek Frigyes tervei alapján, Sztehlo Ottó vezetésével restauráltatja a város a tornyot. Új felső emelet készül, árkados körüljárót és németes izlésű négyfióktornyos sisakot kap. Földszinti helyiségét – mely egykor összefüggött a templom belső terével –

kápolnává alakítják. A rózsablaakba új mérmű körül, a csigalépcső hiányzó fokait kipótolják. És így megújultan a „város tornya” szerepét tölti be.

5. A Szent István-templom tornya a cinterem délnyugati részén magában áll. Középkori szokás szerint a templom „keletelt”, így az épület délnyugati sarkában emelkedő egyetlen torony falsíkjai is megközelítőleg az égtájak irányában helyezkednek el. A torony vöröses kőből épült, kevés gonddal falazva – de a kapuzat köveit igen nagy gondal illesztették össze, az oszlopfők sötétebb színű köve nemesebb anyagra utal. A torony homlokzatának közepén nagyméretű rózsablaak, 3,12 méterre a talajszinttől vonja magára a figyelmet; külső belésének tagozatai, különösen az esőtől védett felső részén szépen megmaradtak, mérműveit azonban a Sztehlo-féle restaurálás idején faragták, azelőtt be volt falazva.

Felette Mátyás címerének töredéke hívta fel magára a figyelmet – a városi múzeumból 1919-ben „elkallódott”. Jelenleg egy üres pajzs és Nagybánya újabb keletű címere foglalja el a helyét. A kerek ablak alatt van (?) az 1896-os restaurálás emlékét megörökítő szürke márványtábla.

Az egykor csúcsíves kapu belése az oszlopfősor felett kevés változtatással indul tovább, az oszlopfők sorában, a belső szélén, a levéldísz kezében feliratos szalagot tartó angyalak zárja le, míg a külső szélén az erősen megsérült kövön csőrében kenyeret (?) tartó repülő madár ismerhető fel.

A torony északi az eredeti bejáratot a Sztehlo-féle restauráláskor leszűkítették. A falsíkon csúcsív nyomait látjuk, mely megfelelhetne a Husel-féle alaprajzon látható, karzatot hordó előcsarnok boltozat indításának. Jelenleg is közlekedést szolgáló csigalépcsőhöz érünk a déli oldalon, mely 1896 előtt még járhatatlannak bizonyult. A lépcsőt három ablak világítja meg. A lépcsőépítmény lefedése rézsús kősisakkal történt, párkánya kis pálcátaggal szegélyezett horonyból áll. Ez a csigalépcső vezet fel a kápolna feletti első és második emeletre. A 3. és 4. emelet ma hangok befogadására szolgál. A nyugati főhomlokzat legfelső ablaka felett van a torony (talán) egyetlen eredeti helyén lévő szobrászati dísz: egy igen megrongált torzfé. Plasztikai dísz találunk még a déli homlokzat második emeletén, ahol egy páncélos vitéz áll, jobbában buzogány, baljában egyenes pallas:

Trianon unokái

Vér és korom között csak ők maradtak (mikor omlottak körülünk a rőt, láng-perzselt dúcok, berobbant tetők), márvány-szilárd, gyémánt-kemény vigasznak,

igen, csak ők, a nemrég még a magzat-burok bugyrában zsidbadó csecsemők, kis szervezetük a haza lámpásai, ők – mi, a félbeszakadt öntudatnak

pokolcsóvái – míg sirtak és nevettek –, mi ámultunk, vagy irtóztunk esetleg, s vak ösztöneink ós-titkain át

keressük létezésünk fény-bejáratát, hogy szemük, mely még félelmet nem ismert,

fölszítsa dermedt lelkünkben az Istent.

Ráslai Tibor

Rómer Flóris szerint Roland-dombormű.⁸

A templom további alapfalai a cinterem földjében rejtőznek. A városi múzeumba kerültek a tympanon-töredékek: a három alvó apostol (Péter, Jakab és János) és a térdelő Krisztus kereszt glóriával.⁹ A múzeumban van még egy nagyobb kőlap¹⁰, melyen a következő felírás olvasható: hoc op...rie anno. Dmi 1468 – ebből Schönherr Gyula Mátyás király építkezésére következtetett. A templomból származó kövek a Szentháromság-templom pincéjéből 1887-ben kerültek a városi múzeum kőtárába. 1919-ben újra visszakerültek s csak Észak Erdély hazatértével foglalták el funkcionális helyüket.

6. Husel János Gáspár építőmester alaprajza kéthajósnaak tñnteti fel a templomot az 1769-ben hozzáépített kápolnával. Az alaprajzot 1770-74 között vették fel, eredetije a városi múzeumban van. Ugyanúgy, mint az 1856-ból való Mezey József-féle felmérési rajz is, mely közvetlenül a sétatér kialakításakor készült.

Az 1619-i tetőzet faszerkezeti rajzait is a városi múzeum archiválja, a jelenlegi tetőzet tervrajzával együtt. Törökfalvi Pap Zsigmondnak köszönhetjük a romokról ránk maradt egyetlen

képet (1842). Ezt könyomatban többször közzétették.¹¹

7. A nagy múltú templom megérdemelné szépségével és történelmi értékével a különös gondoskodást, hiszen történetéhez Nagy Lajos, Hunyadi János emléke fűződik. Itt nyugodott a Szapolyai-ház őse és itt hirdette az ígét az I. Ferdinánd királytól a nagybányai előnevet elnyerő Horthy István – a Horthy-nemzetség névadó őse...

Ráslai Tibor

Jegyzetek:

¹ Décsényi Gyula: A nagybányai Szent István templom maradványai. Bp., 1893.

² Részletkutatások nagyobb számban maradtak fenn. Így Henszlmann Imre, majd Rómer Flóris az Archaeologiai Értesítőben írtak róla. Elszórt adatokat nyerhetünk Nagybánya városáról és köztézményeiről szóló művekben.

³ Nagy Lajos ugyanis megengedte, hogy az építkezésekhez szükséges fát, követ a város határán túli királyi és nemesi birtokokból is kitermelhetik: „Quia robora et magna ligna opere stolonum, fovearum ac domorum edificii necessaria in metis eorum non contigat, et etiam cementum pro ecclesiarum fabrica in metis eorum minime invehitur, ideo annuimus, út robora et magna ligna pro stolonum fovearum ac domorum suarum edificiiis apta et necessaria ac etiam cementum extra metas eorum, sine preindicatio aliarum possessionum nostrarum regalium, insuper etiam in possessionibus nobilium, sed in possessionibus et sylvis nostris regalibus recipiendi habeant facultatem liberam.” G. Fejér: CD IX., I. t., 197.

⁴ G. Fejér: i. m., X., VII. t., 233.

⁵ Benkó József (1740-1814): Transsylvania I.: 180. Kolozsvár, 1806. Imago inclitae in Transylvania nationis Siculicae historica-politica.

⁶ Szirmay Antal (1747-1812): Noticia politica, historica, topographica incliti comitatus Ugochiensis I. t., 186. Pest, 1805, 202 p.

⁷ Szerdahelyi Gábor SJ († 1726): Celebriorum Hungariae urbium et oppidorum chorographia bipartita... Kassa, 1722. „Basilica S. Regi Stephano dicata, super omnes aedes eminent, quae ex quadratibus lapidibus ad magnus ficientione erecta P. P. Societatis Jesu curate subest.”

⁸ Archaeologiai Értesítő X (1876), 18.

⁹ A nagyobbik 1,6 x 0,91 m méretű kőlap, a kisebbik 0,74 x 0,50 m nagyságú.

¹⁰ 0,98 x 0,50 m méretben.

¹¹ Előszőr az 1877-es nagybányai naptárban.

„Én Istenem, legyek vidám...”

BESZÉLGETÉS ISTENNEL VERSES GONDOLATOK ALAPJÁN

Örökkévaló Szeretet, gondviselésnek áldott Istene!

„Szép tündérország támad föl szívemben/ Ilyenkor decemberben/ A szeretetnek csillagára nézek / Megszáll egy titkos, gyönyörű Igézet... És hiszek újra az égi szeretetben...A kis Jézuska itt van a közelemben!” Az adventi úton én is építettem „egy picike jászolt / nem puha bársony, / nem drága selyem”, és szeretetemből „szöttem bele párnát” és lelkesen, örök gyermekséggel hívogattam: „picike Jézus”, nyugodj idebent!

Édes Atyám! Karácsony felé vezető adventi utunkon minden rendű és rangú gyermekedet vezesd úgy, hogy mindannyian megérkezzünk, biztos legyen találkozásunk, az egymásra találásunk, a viszontlátásunk a Szeretet Gyermekével, a Szeretett Gyermekkel, hiszen a szívében épített kicsi jászolba mindenki hívogatja, akárcsak én: „Ó, gyere be kicsi Jézus / Ó gyere be, béke / Hajszolt lelkem hajlékába / Fáradt lábam, hajlott hátam / Bús Betlehemébe. / Nagyon rossz a világ most itt, / Zárva ajtó, ablak. / Mindhiába kopogtatnál, / Előkelőbb lakásokban / Aligha fogadnak. / Nem is nagyon hiszem, hogy jobb / Szállásod akadna, / Mint ez az én fáradt testem / Karácsonyi békét váró / Rozzant istállója. / Gyere bé hát, kicsi Jézus / Karácsonyi Béke! / Rozzant testem kis ablakán / Hadd tekintsen ki az öröm /meleg lámpafénye!”

Tudom, tudjuk, hogy hozzánk is megérkezik, hisz Te küldöd már kétezer éve minden elhúnyó esztendővel, Te küldöd, hogy számunkra „út, igazság és élet” legyen. Ártatlan gyermeki szívvel várjuk, várom most, de felnőtt komolysággal, elszántsággal, pedig „Az aranyalma elgurult / s elgurult az ezüstdió / És most eljött a pillanat / Mikor rájuk gondolni jó. / Aranyalma, ezüstdió / A messziről dalol nekem. / S egy rég kialudt gyertyaszál / Kigyulladt most a szívemen.” Ez a tűz, lelkesedés hajt, hogy menjek el én is Betlehembe a pásztorok felhívó szavára, és lássam meg az évenként megújuló csodát, amit atyai szerete-

ted, irgalmasságod adott és ad a világnak. „Halk hóesésben, karácsony előtt / megyek az úton egyedül, / Mind halványak, ködbeveszők / Az Ipolyon túli hegyek. / Most Betlehem felé megyek. / Bent szívemben az öröm / Boldog glóriát hegedül. / Fehér utamra hirtelen / Árnyék vetődik, vádló kérdés: / A pásztorok is együtt mentek / A bölcsek is hárman voltak... / Mit mond a betlehemi gyermek, / Hogyha senki nem lesz velem, / Ha egymagamban érkezem? / Hát az én szívem nem dobogja / Karácsony örök riadóját: / Menjünk el mind Betlehemig!??? / Kinyújtom kereső kezem: / Ráncos, öreg kezek, / Kicsiny gyermekkezek / Simuljanak belé! / Induljunk együtt Betlehem felé! / Együtt a gyászolókkal, / Az egyedül valókkal! / Hisz a nagy örömből / Mindnyájunknak telik! / A jászol mellett ma / Mindnyájunkra üdvösség derül! / Halk hóesésben Betlehem felé / Ne menjünk egyedül!” Anyira szűkségünk van társakra, adventi kezek összefogódzására, hiszen „Kihűlt a szív, elszállt a lélek / A vágy, a láng csupán a testé, / Herodes minden földi nagyság / A minden igazság a keresztnél!” „Ember ember ellen csatázik / Mi egyesítsen, nincsen eszme, / Rommádólt a Messiás háza, / Tanítása, erkölcs veszve!”

Égi Atyám, ha Te akarod, mindek ellenére meg fogunk érkezni utunk végcéljához, hogy valóra váljon teremtő nagy álmod, közös álunk: „Ma úgy kéne, hogy egymást

öleljék / Szívükre mind az emberek.” S a gyönyörű szép, titokzatos éjben megérkezik a csöpp rózsalevél, a kékszemű Gyermek, a Te követed. „A pásztorfuvolák, kürtök, vonók ki nyilatkoztatása ujjongva hirdeti, s így száll tovább az Éj kórusa az ég magasára. Zengő futam futamra kavarog, s a hangjegyek dallá elegyedve, akár az örvénylő csillagrajok, szállnak a megdicsőült végtelenbe. A csillagokká szépült hangjegyek rároppennek az örökzöld fenyőkre, fényük fényéveknél végtelenebb: üdvünk fényét gyűjtják ki mindörökre. Leoldották kották bilincseit, így rajzanak az örök Betlehembe, s a teremtést betöltve hirdetik: Gyermek jött el, a béke Fejedelme.” (Bach)

Az élmények szédületében, varázsában csak azt hallom, hogy tegnap harangoztak, holnap harangoznak, harang csendül, ének zendül, messze zsong a hálaének, s az én kis falumban, mint minden, tomboló zajából csendre szenderült városban Karácsonykor magába száll minden lélek. A Te tiszteletre épült templomainkban, családi fészkeinkben, amelyek templomokká magasztosulnak az adventi várakozásban és a karácsonyi beteljesülésben, minden ember szeretettel borul földre imádkozni, áll meg a karácsonyfák mellett, mert „ez az egy nap meg egy este / van a küzdelmes évben, / Mikor csak szeretünk / A fenyők tövében. / Mintha az a sok fa / Egyetlen fa volna / S az egész világot betakarná lombja. / S mintha az a sok szív / Mind egy nagy szív volna / Egymásra hajolva / Mind együtt dobogna.”

Atyám! Most, amikor a kis Jézuska már a szívemben van él nem csak a közelben, add meg mindenkinek a legnagyobb karácsonyi áldásodat: „Legyünk hát jobbak, s higgyünk rendületlen / S ne csak így decemberben!”

Ámen.

Balácsi László
unitárius
püspökhelyettes-lelkész

A Helikon házigazdája

Száz éve született Kemény János – A Mecénás

Ősz hozta – ősz vitte. A mondat közepén a vonal az élete – a báró Kemény Jánosé, „az erdélyi magyar irodalom mindenkori legnagyobb mecénása”.

1903. szeptember 1-jén született Amerikában, a pennsylvaniai Pittsburghban, de (választott) szülőföldjének az erdélyi Alsójárát tekintette.

A 19. század végén Európa-szerre sok romantikus történet született az irodalomban, tele váratlan fordulatokkal, édeskés, operett jeleneteknek beillő történetekkel; felhőtlen, boldog életek mentek tönkre egyik napról a másikra, reménytelenné, kilátástalanná váltak családi sorsok. Ebbe a hangulatba illik bele a Kemény Istváné, Kemény János apjéé. Hiteles adatként idézzük magát Kemény Jánost:

„Apámra nem emlékeztem, nem emlékezhettem. Egyszerűen tudomásul vettem, hogy volt, és tudomásul vettem azt is, hogy sok megpróbáltatáson ment keresztül. Őszintén saj-

náltam, és felháborodva hallottam, hogy mennyi igazságtalanság érte őt. Tudtam, hogy nem érdemelte meg mostoha sorsát.” Az történt ugyanis, hogy katonai parancsnoka, egy gazdag herceg felkérte egy váltója aláírására. Kemény tudva, hogy a herceg nagyon gazdag, gondolkodás nélkül aláírta, ám a herceg nyomtalanul eltűnt, így neki kellett fizetni.

A kétségbeesett fiatal huszárhadnagy a gazdag vécsi rokonokhoz fordult segítségért. „Kálmán bácsi hajlandónak mutatkozott fizetni, de csak a Polika néni által kikötött feltételek mellett: apám kivándorol Amerikába. /.../ Így lett Apámból száműzött.” Pontosabban New York-i dokkmunkás, vendéglői mosogatólegény, szállodai liftkezelő.

Apja életének amerikai szakaszát azért tartottam fontosnak ismertetni, mert ha ez a tragédia nem következik be, itthon marad, ő öröklí meg a vécsi várat s akkor nem valószínű, hogy a Helikon létrejön. Az apa halála után, amerikai felesége, a „világ-szép” színésznő Ida Mitchel három gyermekével egész egyszerűen nem tudott megélni. Barátai tanácsára, férje európai rokonaihoz kénytelen költözni, s így kerülnek Alsójárába atyai nagyapjához. Itt éli a kis Jánoska boldognak mondható gyerekkorát, amit csak néha zavarnak meg a nagyenyedi év végi vizsgák mikor, mint magántanuló, számot kellett adjon tudásának gyarapodásáról. Aztán, egy nap megtörtént a csoda. Kálmán bácsi a vécsi várúr – felesége, Polika néni akaratának megfelelően – „végre és visszavonhatatlanul” őt jelölte ki a vár és a vagyon másodörökösévé. „Így lettem én, az Amerikába száműzött Kemény István nincstelen árvája a velem azonos nevű erdélyi fejedelemtől nemzedékről nemzedékre öröklődött várkastély és erdőbirtok másodfokú várományosa.”

Tízéves korában került a híres kolozsvári református kollégiumba ahol neves tanárok gondoskodnak az ifjúság neveléséről. Közülük elég ha az intézmény igazgatóját említjük, későbbi helikonista társát Kovács Dezsőt. Érettségi után a „családi ta-

nács nem látta jónak, hogy Jánoska irodalmár legyen, s mint erdőbirtokvárományos, csakis az erdőmérnöki karriert választhatja. 1921 őszén iratkozott be a bécsi Hochschule für Bodenkultur-ba. Az igazi színház- és operaszerepet itt oltódott a későbbi nagy mecénás lelkébe, itt fogalmazódhatott meg az a fogadalom, amit Marosvécs megöröklése után kimonodott: vagyonát a művészetek és irodalom pártolására szenteli. Két év után, 1923-ban nagybátyját szívszélhűdés éri s őt táviratilag hazahívják átvenni örökségét.

Az alig húszéves fiatalember megnősül és bekerül az erdélyi irodalmi életbe. Jelen van Gernyeszen azon a templomszentelési ünnepségen mikor Berde Mária írónő felveti a házigazda, gróf Teleki Domokosnak és a jelenlevőknek, hogy „itt kellene megcsinálni az erdélyi Helikont”, vagyis a keszthelyi mintájára a szabad írói közösséget. Teleki nem vállalja, de Kemény Jánosban akkor érlelődik meg a gondolat. Két év múlva a százrégei irodalmi esten már előbbre lépnek és megegyeznek, hogy Kemény báró megindítja a mozgalmat és vigyáz arra, hogy a csoportosulásban minden komoly erdélyi író bekerüljön. Végül 1926 júniusában meghívta vécsi kastélyába az akkori irodalmi élet 28 legszámottevőbb képviselőjét és tette ezt nyaranta, közel két évtizeden keresztül. E találkozók résztvevői több alkalommal vállották, írásban és szóban, milyen fontos volt nemcsak az íróknak, de az irodalom pártoló erdélyi magyarság egészének az az összetartó erő, ami a vécsi közösséget jellemezte. Kuncz Aladár szerint „... a szellemi csoportosulások között talán egész Európában a legösszefogóbb és legegységesebb kisebbségi alakulat...”

Felejtethetetlenek voltak a helikoni napok és nem lankadó „élmény” számba mentek számukra a rákövetkező esztendő is A csodálatos környezetben álló főúri várkastély, a park évszázados tölgyeivel, az étkezések idejét jelző gongütés vagy a pazarul megterített nagyebédlői asztal – mindent egyszerűnek és termé-

Az ifjú teológus Marosvécsen

szetesnek, nem hivalkodónak tűnt úgy, hogy a legszegényebb körülmények között élők is otthon érezhesék magukat, itt mindenki egyenrangú volt: az arisztokrata éppúgy mint a kisvárosi tanító.

Létezésének közel húsz éve alatt, 1926 és 1944 között, Kemény János 54 íróársának küldte el meghívóját (ő volt az 55-ik) ezzel elnyerve a helikoni tagságot.

Az első találkozó mély nyomot hagyott a résztvevőkben. A vendégeket hintókkal szállították fel az állomásra a várba. A kőoroszlános kapu előtt Kemény János és ifjú hitvese, nővére Gizella és Bornemissza Karola várták az érkezőket. Még aznap megtekintették a kastély termeit, a külön épületben elhelyezett könyvtárat, a kis vártemplomot, melynek kriptájában a vécsiek alusszák százados álmukat. Bebarangolták az óriási parkot. Másnap (júl.16-án) a találkozó első napján egy hét pontból álló határozatot fogadtak el, mely az elkövetkező években tevékenységük gerincét képezte. Szólnunk kell itt azokról az erőfeszítésekről, amit a könyvkiadás terén tettek. Az Erdélyi Szépművészi Céhben keresztül biztosították az írók műveinek megjelentetését (több mint 160 kötet), rövidebb írásait pedig az Erdélyi Helikon hasábjain. Kapcsolatot teremtettek más irodalmi társaságokkal, bel és külföldön irodalmi esteket szerveztek az anyaországban, a román és szász írókkal a kölcsönös megértés jegyében találkoztak, pártolták a színjátszást, képzőművészetet (gondolunk itt a Helikon mintájára alapított Barabás Miklós Céhre), emléktáblákat állítottak.

Kemény János mikor megörökölte tetemes birtokát, fogadalmat tett, hogy vagyonát az erdélyi művészet, irodalom és művelődés oltárára helyezi. A helikoni találkozók egyik fénypontja a minden évben kiosztásra kerülő Kemény János és neje adományozta 30.000 lejes díj volt, vagy pl. a modern magyar irodalomtörténet megírására kitűzött pályázatra adományozott 100.000 lej, amit Szerb Antal nyert meg.

E rövid felsorolás távolról sem tükrözi azt a sokrétű tevékenységet, ami a helikoni összejövetelek napi-rendjén szerepelt.

Az utolsó nap délutánja is eseményszámba ment, a jelen levő írók, a környék értelmiségének részvételével, irodalmi délutánt tartottak. A házigazdák, hogy az esemény teljes

Az ifjú pár

legyen, rendszerint a negyedik napon kirándulást szerveztek a havasokba.

A társaság búcsúvacsorán köszönte meg a ház urának és asszonyának a szíves vendégfogadást, amire Kemény János meghatottan válaszában elmondta, hogy a nagy öröm az övé és házanépéé, amiért vendégül láthatta barátait.

Sajnos, a második világháború véget vetett a találkozók sorozatának és

a Kemény család élete is gyökeresen megváltozott. A menekülésből visszatérve egy feldúlt, kirabolt kastélyt találtak és kényszer lakhelyet Marosvásárhelyen. A diktatúra sötét éveiben Kemény János személye, egész egyszerűen ismeretlen volt, nem létezett, sem mint író, sem mint irodalomszervező, hasonlóan Nyírőhöz, Reményikhez vagy Kóshoz.

* * *

Ezt a hatalmas űrt kellett kitöltse 2000 tavaszán a nagy mecénás fia, Kemény Miklós alapította **Helikon – Kemény János Alapítvány**, melynek célja báró Kemény János írói, irodalomszervezői munkásságának, szellemi hagyatékának és a helikoni íróközösség örökségének ápolása.

Az alapítvány a 2003-as évet – *Kemény János centenáriumi évnek* nyilvánította és változatos programot dolgozott ki az egyéves rendezvénysorozatra. Kezdődött ez az idei év tavaszán mikor megszerveztük a kisiskolások Kemény János versmondó versenyét. Megható volt, ahogy a közel 40 döntős résztvevő lelkesen szavaltta János bácsi bűbajos gyermekverseit.

Augusztus hónap folyamán első alkalommal találkoztak a helikonisták leszármazottai és rokonai, akik egyemberként vállalták a nagy elődök emlékének ápolását. Kéré-

Kettesben feleségével – Augusta Paton-nal – anyai év után...

A vécsi várkastély

sünkre a Duna Televízió szeptember elsején, pont a születésnapon, a Kemény Jánosról készült portréfilmet sugározta.

Főrendezvényünk szeptember 6-án zajlott le, amikor Marosvásárhelyen a világhírű Teleki Téka

kiállítási termében megrendezte a Kemény János és az Erdélyi Helikon c. kiállítást az író műveiből, korabeli fotókból, és jellegzetes dokumentumokból. Marosvécsen felvonult az egész falu emlékezni „tisztelevéretett egykori urára”. Az ünnepséget

megtisztelte és emlékező szavakkal méltatta a nagy mecénást Pomogáts Béla is az Illyés Közalapítvány elnöke, aki a Magyar Írószövetség nevében koszorút helyezett el a síron a helybeliek, szászrégeniek, maroshévíziek, marosvásárhelyiek képviselőinek virágai mellé.

Ugyanaznap este a marosvásárhelyi Kultúrpalotában került sor az ünnepi megemlékezésre. Ahogy a helyi sajtóban olvashattuk: „Szép közönség töltött el élményteli két órát a nagyteremben, ahol Adamovits Sándor a kuratórium elnöke megnyitó beszédében vázolta az Alapítvány eddigi megvalósításait, a centenáriumi év eddigi rendezvényeit és jövőbeni terveit, Pomogáts Béla és Sütő András író a tőlük megszokott veretes szavakkal méltatták a 100 éve született Kemény Jánost. Ezt követően színvonalas műsorra került sor. A szünetben a résztvevők megvásárolhatták Kemény János *Kakukkfűökák* c. önéletrajzának újrakiadott kötetét és e sorok írójának *A Helikon házigazdája* c. ismeretető könyvét. Nem hagyhatjuk szó nélkül a Hunyadi László mintázta helikonistákról készült plakett-kiállítást sem, ami a Bernády házban nyílt meg és nagy közönségsikernek örvend.

Ezekkel a rendezvényekkel természetesen még nem ért véget az ünnepség. Következnek Szováta, Nagyenyed, Kolozsvár és Budapest egy-egy emlékező irodalmi esttel.

Az 55 íróból ma már senki sem él. Wass Albert halálával a kör bezárult s ma már csak a mennyei kőasztal mellett emlékeznek a régi csodálatos vécsi napokra. A Nagy Mecénás – Kemény János és hűséges felesége, Augustza asszony a várkertben alusszák örök álmukat a havasi sziklából pattintott síremlék alatt, amin Jékely Zoltán csodálatos sírfelirata olvasható:

Míg volt miből
mindenkinek adott.
Élete áldás volt: agapé!
Vándor ne kérdezd:
vissza mit kapott?!
Tisztábban állhat így
Az Úr elé,
hogymindene, mi volt:
Mindenkié!

Adamovits Sándor
(a *Helikon* – Kemény János
Alapítvány elnöke)

Átalvető 48

AZ ÁTALVETŐ 48. KARÁCSONYI SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL:

- Dermedtlenkűek (Az Átalvető kommentárja)
- Borbély Zsolt Attila: Arad után, ki tudja merre
- Nits Árpád: Öngyűlöletbeszéd
- Vetési László: Szórványgondok Erdélyben
- Szász István Tas: Gondolatok egy erdélyi út után

A lap előfizetési díja egy évre 1400,-Ft.,
külföldről 10 EUR, tengeren túlról 20 USD.

Az előfizetéseket postai utalványon a következő címre kell
küldeni: EKOSZ 7101 Szekszárd 1. Pf.480.

Naplójegyzetek

MEGISMERNI A KORMÁNYFŐT FURCSA JÁRÁSÁRÓL

Különös események tarkítják most a nemzet és kisebbségellenes cselekedeteiről felismerhető kormány göröngyös útját. Többnyire botlások.

Ez ma már annyira jelzésértékű lett, hogy maga a kormányfő is megbotlott rakoncátlan kuttyájának vezetésében. Pedig a neveletlen kutya, jóneveltetésű nevelt lányának képezte tulajdonát.

Kérdezte is tőlem a szomszédasszony, vajon mint médiába keveredett egyén mit hallottam. Hogyan fordulhat ki a bokája egy ilyen nagy és kedves embernek.

Mit felelhettem volna e szeretettől fűtött honleánynak? Így szóltam: Tudja kedves, ilyen neki a járása.

Na, de az általa vezetett kormányának is kilazultak már a bokaszalagjai, és hasonló bajokkal küzd a párt is, melynek ő már tagadhatatlanul nem tagja.

A táppézbaki okozta likat éppen most stoppolgatják bokafixükön. És mellette ott sorakozik a sok többi. Számomra a legcsúnyább (és csak teljes cserével feledtethető) a kettős állampolgárság ügy. Ezt már csak levelekkel remélték takargatni. Sajnos nem sikerült. A Teller levele alkalmatlan erre a fűgefalevél szerepre.

De van amit jól csinál a koalíció, és sajnos sok minden amit rosszul az ellenzék.

Most éppen arra figyeltem fel, hogy a Terror Háza, miután kiállta a legcsúnyább támadásokat és a tüzet egyaránt, újfajta taktikának eshet áldozatul. Megpróbálják magukévá tenni. Az ifjú bal ott tüntet falain kívül és falain belül olyanok tartanak előadásokat, akik utóbbi években tanúsított magatartásukkal inkább azt igazolták, hogy büszkék lennének, ha az ő felmenőik is ott szereplnének a tárlókban a Pető szülők mellett. Nem kizárt, hogy első lépésnek ez a taktika lesz jó, s majd utána jöhet az átalakítás, vagy akár megszüntetés. Csak tegyék be lábukat az ajtórésbe. Nekem folyton erdélyi hasonlatok jutnak eszembe, mint afféle erdélyi Mórckának. Az erdélyi magyar tanítézetek románosításához is hasonló módszereket használtak korabeli elvtársaik.

Most azonban megfigyelhető egy ennél fontosabb kísérlet is. Erről az anyaországban nem sokat beszélnek, de aki nyitott szemmel jár észlelheti.

Az a csoport, amely megszokta, hogy a mindenkorai élcsapat része le-

gyen sőt, ha csak lehet annak vezetője, most mintha észrevette volna, hogy az MSZP már nem biztos nyerő. Ezért aztán gondolni kell a jövőre is. Ennek érdekében pedig az energiákat meg kell osztani. Nem szabad az egészet a veszett fejsze nyeléhez kötni, bölcs előre-látással kell figyelni a mai ellenfél, a majdani lehetséges győztes gyengéit és azokat kihasználva még jobban beépülni és felkészülni egy másrmilyen hatalomátvételre is. Ezt pedig olyan zseniálisan kell csinálni, hogy akkor és ott már megint azokat a célokat lehessen szolgálni, mint a mai összetételben.

Hogyan lehet ezt csinálni? Csupán azt kell tudni, hogy ez is, az is, mint a paraziták esetében, csak gazdaállat. A célpont, az elpusztítandó szervezet, az a magyar nemzet. Mégpedig itt – egyedül itt – kimondható, hogy az összmagyar.

A győzelemre törő ellenzék most a bal-liberális oldalról hív oktatókat s maradék pénzét rájuk költi. Egyesek szerint azonban ezek nem balról valók, hanem saját részei a jobboldalnak. Afféle liberáljobboldali baloldaliak.

A jelenséget kutató és gyanakvásra nevelt polgár ezért el kell döntse, miszerint azt remélik-e kedvencei, hogy a jól megfizetett oktatók elárulják a baloldal csodás titkait, vagy arról van szó, hogy

elhitették velük, miszerint ezek a derék oktatók tulajdonképpen rejtőzködő jobboldaliak, kiket csak a kíváncsiság vagy a kenyérgond sodort a baloldal műhelyeibe?

A kedves olvasó figyeljen. A hihetetlen történetek sora folytatódik.

Most éppen az egyedüli reményt jelentő vezetőnek tanácsolják feddhetetlen tanácsosai, hogy maradjon csendben, nehogy elkopjon. Most éppen a szelidségről és az ellenfélnek átnyújtandó virágokról elmélkednek.

Az ellenfél által útja során elszórt magas labdák meg ott trónolnak a keleti égen, mint egykor a vörös csillagok. Senki nem csapja le őket igazán.

Mi meg csak nézzük és csodálkozunk. Ilyenkor azt érezzük, hogy nagyon buták vagyunk, s a politika magas tudománya elérhetetlen számunkra.

Közben olvassuk az uszító jobboldalról és hazugságairól szóló történeteket.

És hallgatunk, hogy el ne kopjunk.

Általában egy-két év után jelennek meg szerényen ki nem mondott, józan paraszti ésszel feltételezett igazságaink, mint tudományos újdonságok. Többnyire mint elszalasztott pillanatok, mint kapitális hibák, mint hihetetlen hiszékenységek.

Szól a szóvivő: Hogy ez akkor nem jutott eszünkbe?!

De majd most kiképeznek minket az eddig bal-liberális mezben szenvedők és győzelemre vezetnek.

ESZKÖZÖK

*Egy vidám, s most újraéledni
kés barakkra emlékezve.*

Sarló serénykedik settenkedve,
Alamuszin, aljas alattom,
Rothadás rózsaszín reménye,
Lóti lét lendül lábodon,
Olomszürke ordas oson.

Életed élve élnéd,
Sajnálát soha sehol.

Kalapács konokul kalapál,
Akarat alszik alatta,
Lator lélek lamentál,
Arcod arctalan akarja,
Pirosra pecsétel pórét,
Álnok, ármányos áradat,
Csatában csontod csattan.

LEPLEZETLENÜL

Hány éven át ünnepeltünk Erdélyben augusztus 23-án, a csendesesen és bensőségesen megélt belső ünnep – augusztus 20 – után három nappal, lelkesen feszítettünk hazánk fejlődő (lásd etnikailag átalakuló) városainak utcáin.

Az ünnepi vörös lepel mindent fedett, mint bűvészasztal terítője a kellékeket. De ennél is több rejtőzködött a hétköznapok nagy közös vörös takarója alatt.

Úgy látszott sohse hull le a vörös csillag, s még a sarló és kalapács is ott tündökölt a keleti égen.

Aztán eltűnt a lepel, s mindenki azt várta, hogy átlátható lesz a jövő. Hogy többet nem lehet alságosan folytatni a homogenizálást. Hogy nem lehet a nemzetudat elválaszthatatlan és elvárt része a xenofóbia. Hogy ezek az eszmék az idejét múltá és felesleges eszközök és célok tarába kerülnek.

Vártuk, hogy együtt megyünk a boldog Európa felé.

Kinek kellene felsorolnom a csalatkozások sorának történetét. Hosszú listáját.

Rájöttünk, hogy a több mint évszázadnyi lélekmérgező munka eredményeit nem lehet egy viharos éjszakán semmivé tenni. Pláne ha nem is akarják.

Hiszen még lepel is van ismét, csak most az fekete és egyházi, meg nagyon képletes, mint erről az egyre több bádogfényű hagyma-kupola s annak földrajzi elhelyezkedése árulkodik.

De az új, az Európa felé csörtető vezetés is leleplezi magát, ha kell. Nap mint nap.

Legutóbb az aradi Szabadság szobor utolsó percben (milyen jellegzetes módszer) történt leparancsolása alkalmából.

A közember is tudja jól, hogy ez nem része az Európa felé meghirdetett közös menetelésnek. Egy átlagos szellemi képességekkel rendelkező polgárnak is a könyökén jön már ki ez a felismerés.

Mi az oka annak, hogy sem a kisebb-ségi, sem az anyaországi politikusok nem voltak erre felkészülve? Hogy csodálkozásuk látszólag őszinte. Őszinte?

Tisztelt óvatosan politizáló politikusok! Hol van a saját érzékenységünk tiszteletének elvárása. Mi egyebet sem teszünk, mint bocsánatot kérünk, hogy élünk. Lassan honfoglaló őseink mások érzékenységét sértő választásáért fogunk franciás pardonokat mondani hotelek dísztermeiben, vagy lápi vadászaton.

Mi feltétel nélkül támogatunk, minket feltétlenül átvernek. Megaláznak. Bármit megtehetnek velünk, bármit állíthatnak, terjeszthetnek felőlünk. Mi kussolunk.

Miniszterelnökünk is nemsokára Visinaru néven mutatkozik be, s nem várja cserében a barátságos választ: akkor én meg Nasztázy vagyok. Pedig azt mondják van neki jó Mudura.

Vadászgatnak, lövöldöznek, nem holmi ócska szobrokkal foglalkoznak. Este az elmagyarosodott hortobágyi csikósok bemutatót is tartanak a megőrzett ősi román folklórból. Az ősi dák kincsek lelőhelye táján született Bartucu nevű népzenekegyüttes dallamai szólnak. A csikósok nagyokat csattogtatnak: réce-fice bumm bumm bumm.

Minek ide idegen terroristákra emlékeztető ízléstelen szobrok?

Eljen a kapitalizmust építő népek örök barátsága.

GÁTLÁSAINKRÓL, A GÁTLÁSTALANSÁG MÁGNESVIHARÁBAN

A magyarság sorsa miatt aggódni még képes ember agyát úgy érik ma az ingerek, mint a napkitörés mágneses vihára. És a következmények is hasonlóak. Halmazódnak a szellemi angínák, sőt infarktuszok, s amikor a várható jövőbe pillantunk, jó ha megússzuk némi „rheumatikus lelki-sajgással”.

Az a mentális rombolás, ami most folyik, legalább két emberöltőnyi „klebelsbergi munka” után kiált. Vagy talán az sem lenne elég? Mert amiként gátlástalanul rosszra lenni oly könnyű, ellentétben a nemes kötelmek sokaságát betartva küzdő jóval, olyantén képpen sokkal könnyebb a lelkek és agyak rombolása, mint azok építése. Ráadásul előbbi már rövidebb távon is anyagi hasznot hozhat a rombolóknak, nem úgy az építés. Ez többi ugyanis történelmi léptékű munka. A különbség akkora, mint egy metropolis felépítése és lebombázása között.

A romboló is élhetne okosabban az elődei által már lerombolt lelkű és szellemű szavazók által reábizott (kezére hagyott) javakkal, de ő tudja, hogy kevés az ideje. A gyors haszonszerzés kényszerre pedig arra készíti, hogy mindent gyorsan elkótyavetyéljen.

Ha valaki kiszámítaná, hogy az ország kiárusításának vesztesége és a kiárusítóok haszna között mekkora a különbség, akkor jönnénk csak rá igazán ennek tragikumára. Mert az általuk jutalmul bezsebelt milliók, vagy akár milliárdok, fillérek az elvesztegetett vagyonihoz viszonyítva. És ez a különbözet örökre elúszott. Ha drágábban adták volna a prédát, akkor az így szerzett haszon, vagy annak legalább egy része itt működne. De még ehhez sem volt türelmük.

Ha elgondoljuk, hogy mennyire közbömbös e demagógok számára az ország sorsa, elborzadunk. Őket az érdekli, hogy eredményes romboló munkájuk máris korai gyümölcsöt termelt számukra. Bár ebben benne van nagy öregjeik és „becsületben” eltávozott elődeik munkája is. Gondolok itt a mai kívánalmaknak éppen megfelelő módon előnevelt szavazóikra. Sőt még a nemszavazók egy részére is. Mert nem szavazni is lehetséges több okból.

De ha magunkba nézünk, akkor sem lehetünk nyugodtak?

Miközben azon siránkozunk, hogy a jobboldali médiának mily mostoha sorsot szántak, kiderült, hogy az egyetlen napilapunkra mindössze 83000 előfizető van.

Emem ez megdöbönt.

Belső vitapartnerem rögtön azzal válaszol, hogy hírek szerint a legnagyobb példányszámú napilap is csak 120-130.000 előfizető körül jár. Na de az az oldal – a lerombolt lelkű-szellemű – eltartja a média 90 százalékát, ráadásul a benne foglaltatott összes szenny-lappal egyetemben.

Es szól ismét a bévülső válasz. Ők a gazdaság urai, nem előfizetésből élnek. Ovék a reklám.

Igaz. Mind igaz.

Es mégis.

Azt az egyet legalább képesek kellene legyünk megerősíteni. Eppen az előfizetésekkel. Filléreinkkel. Csak azért. Hiányosságai ellenére. Mintegy közvéleménykutatás nélküli tükröt tartva a kételkedők elé.

Olcso beszédre mindenkor kaphatók vagyunk. A sérelmek mértéke szerint, kétségbeesésünk foka szerint, ha kell jajveszékelnünk sőt átkokat szórunk.

De hol állunk a cselekvőképességgel?

Jönnek a meghívók ide-oda. Szervezetek szórják szabályzataikat elektronikus úton. Tagdíjakról szavazgatnak hol itt, hol ott. Gyűlés és gyűlekezés követi egymást. Vezetőket és helyetteseket, meg bizottságokat választunk. Tiltakozunk, elhatárolódunk és szolidaritást vállalunk. Saját hangjukba szerelmes beszélők beszélye ropfen a termék magasába. Tapsolunk. Lelkesedünk. Csüggedünk.

Mennyivel egyszerűbb lenne és hasznosabb egy-egy előfizetés. Ennek árát sok felesleges jövés-menéssel, prézsmítálással töltött idővel elveszítjük.

Miért nem támogatjuk a saját médiánkat?

Most hallom, hogy rendkívül komoly, tárgyyszerű és hasznos lap indult ez év tavaszán. Kitűnő gárda szervező-dött körötte. Cáfolhatatlan anyagokat közölt, támadhatatlan hangon. Munkatársai áldozatkészek voltak. Néhány hónap után, ez év végén megszűnik. Egyetlen harcos, áldozatvállaló ember zsebéből nem futhatja többre. Nekünk nincsenek eredeti tőkefelhalmozóink, akiknek érdeke lenne támogatni saját oldaluk médiáját. Vagy felénk is vannak, csak épen ennyire önzők és fősvények lennének? Ha igaz annak a közvéleménykutatásnak az eredménye, mely azt mutatná, hogy az élesszemű választók szerint a jobboldal többet lopott, akkor miért hagyja satnya kis médiáját hirdetéseik nélkül?

Az itt felbukkanó tény vajon mit bizonyít? A mi oldalunkon nincsenek hirdetésre képes tőkésék? Hol bujkál a sok – állítólag jobboldalra lopott – pénz, párnahajkabban helyettesíti az allergiát keltő pihetollat? S miből hirdet a bal? Csak az ő tőkéje működik? Vagy akinek tőkéje van az leve balra sorol be? Esetleg a jobboldali tőke nem mer hirdetni csak a baloldali médiában, nehogy ellehetetlenítsék gazdaságilag? Megannyi kérdés.

Mi azonban nem tehetünk mást, mint hogy a magunk erejéből támogatjuk saját gondolataink nélkülözhetetlen terjesztésének eszközeit. Ennyire még kellene fussa. Ha nem egyéb, némi áldozatot vállalva. Mondjuk a dohányzás-tól elvont forintokkal.

Egy csapásra két legyet ütve.

Az ötleteket nem is folytatunk.

Itt nem halandó libákról szól a történet, mint a klasszikus viccben. A siker biztos lenne.

Szász István Tas

Nem elfogyni!*

K Ö N Y V I S M E R T E T É S H E L Y E T T

Bambuszalja (Bekecsalja)

Valamikor a múlt évezred vége felé elindult egy áomhajó, hogy szépreményű utasaival megkerülje a földet. Egy kegyetlen szélvihar azonban megtizedelte a legénységet és a hajót elterelte eredeti útirányától. Bolyongott a „bárka” a háborgó óceánon, és hét túlélő utasával teljesen ismeretlen vizekre érkezett. Aztán egy februári délutánon léket kapott és zátonyra futott valahol délen, egy bennszülöttektől hemzsegő szigeten. A hajótöröttek mind a heten kikászálódtak a hajóból, majd tüzet raktak a közeli erdőszélen. A tűz melegenél tervezgetni kezdtek.

A pap megállapította, hogy renováltatni kellene az ősi bambusznád templomot, és elhatározta, hogy remek politikai vicceivel felvidítja majd az őserdő komor lakóit.

A tanárnő elmondta, hogy szép magyar beszédre, versekre tanítja az óslakókat, és annak ellenére, hogy ruhatáruk eléggé szegényes, karneválokat rendez számukra téli esteken.

A vállalkozónő egy üzlet megnyitását tervezte, ahol friss banánt forgalmaz, és határozottan kinyilvánította, hogy a szigeten lévő összes tanfolyamra beiratkozik.

Az óvó néni szánkózni viszi majd a fekete csöppségeket, de egy szőlős telepítéséről se mond le, mert a szőlőlé derűsebbé teszi majd a hosszú, munkás hétköznapjaikat.

A kultúrigazgató kijelentette, hogy versenyt hirdet „a legszebb bambusznádkonyhó-erkély” címmel, de addig is zsebnaptárakkal és apró figyelmességekkel bombázza sorstársait.

A sporttanár gombfocibajnokságot szervez a törzsek között, „nélkülözhetetlen” alapítványokat hoz létre, és mivel értesülései szerint a sziget népessége rohamosan csökken, a gyermekáldás megkésztetését is célul tűzi.

A friss diplomás tanító elhatározza, hogy rögtön átképezi magát és pat-

tintott kőbaltákból néprajzi kiállítást rendez, majd regéket gyűjt a sámánoktól.

A hosszú tanácskozás után a hetek rájöttek, hogy álmaikat csak úgy tudják megvalósítani, ha beindítanak egy helyi lapot. Mivel a bambusznád alsó, nagyobb leveleire írtak, az újságot Bambuszaljának nevezték el.

És írták rendületlenül, bombajó, derűlátó cikkeiket...

Még az sem zavarta őket, hogy a Bambuszalját legtöbbször tízórájuk csomagolására használták a „tévékukac” bennszülöttek. Sajnos, a törzsfőnökök anyagilag egyáltalán nem támogatták a lapot, ezért legtöbbször ingyen vagy mangóért (bagóért) adtak túl rajta.

De írtak szorgalmasan, és a tengert kémlelve reménykedtek...

Ingázó ortodox zsoldosok

Valahányszor felvetődik a probléma, hogy Nyárádszereda főterén ortodox templomot akar építeni a román hatalom, gyermekkorom kedves faluja: Backamadaras jut az eszembe. Szülőfalum egyik utcájában ugyanis jókora ortodox templom állingál árválkodva. Miért került oda, ebbe a színmagyar székely kisfaluba, a Nyárádmente szívébe ez az idegen istenháza, gyermekéssel soha fel nem foghattam. Annál inkább értem ma, felnőtt fejjel, hogy mi az üzete ennek. Mert hiába áll üresen a madarasi ortodox hajlék, hiába halt ki szülőfalum utolsó görögkeleti híve, a betolakodás szimbóluma mai napig ott éktelenkedik kicsiny falum madárdalos középpontjában. Uralja a tájat végérvényesen.

Nagyapám próbálta néha viccesen felfogni ezt a rémséget. Ott lakott szemben a román templommal és nagy nyugalommal nézte, ahogy Lajos, a falu egyetlen ortodox lakója tesz-vesz, takarít a templom környékén. Egy idő után átszólt buzgó falubelijéhez: „- Te Lajos. Ne kínlódj egyedül, hívd össze a híveket, és egy-kettőre végezzetek ezzel a rengeteg munkával.” Azóta nagyapám, Isten nyugtassa, megtért oda, ahol már nem kell nemlétező híveket szorgalomra buzdítson. Őt már nem

zavarhatja, hogy a Nyárádmente fővárosában Nyárádszeredában is nagyjából csak egy ember van, aki éjt nappalá téve tesz-vesz, nyüzsög a román egyház körül. Ahelyett, hogy összeterelné a híveket. Közben ide is ortodox templomot terveznek, hogy uralhassa a tájat végérvényesen. Aztán a híveket és nemhíveket.

De, milyen hívekről beszélnek? Hisz alig van néhány román család községünkben, aki néhanapján eljár a megfőző ortodox kápolnába. Jól megférnének román falusfeleink ebben a számukra bőségesen tágas hajlékban. A hatalom azonban nem alkuszik. Megtölti időnként idegen kocsikön idecsábított „testvérekkel” a kicsi kápolnát, hogy aztán lefilmezhessek, milyen sokan vannak és mennyire nem férnek már a régi épületben. Természetesen a szeredai árvaházi gyermekeket is oda rendelik felekezettől függetlenül, hogy ők is töltsék a létszámot. Annak ellenére tehát, hogy ennyire kevesen vannak a nyárádszeredai ortodox egyház tagjai, nem hagy fel dédelgetet álmaival a „honfoglaló” államvallás és a hatalom. Alakoskodik, erőszakoskodik és előbb utóbb ott szeretne látni ősi főterünkön egy saját szimbólumot. Hogy uralhassa a tájat végérvényesen. Később aztán a lelkeinket.

Nagyapám ha élne, csavaros eszével biztos találna egy vicces megoldást erre a lehetetlen helyzetre. Talán azt javasolná, ingázzanak azok az ortodoxok zsoldosok ezután Backamadarásra. Így két legyet üthetnénk egy csapásra. A madarasi román templom vadgálambok helyett megtelne étellel, a szeredai főteret pedig meg lehetne tartani mostani történelmi méltóságában, közepén a jó öreg Bocskai szoborral. Remélem, írásomat nem olvassák derék backamadarasi falusfeleim. Nem hiszem, hogy ötletemet kitörő örömmel fogadnák. Az is lehet, ha időnként hazautaznék, hirtelen menedékgógot kellene kérjek a felújított, de tudtommal soha nem használt ortodox templomban. Különben letörnék a derekamat.

Bukovinai hányódások

A puliszka összekötött bennünket.

Kétéves moldvai hányódásom idején nem volt szinte nap, hogy ne fo-

* Részletek Csiki Sándor: NEM ELFOGYNÍ! Szóvirágos gondolatok útközben c. kötetéből.

(Csiki Sándor írásai – Alto Nyomda Kft. – Székesfehérvár 2003)

gyasszak ebből az ősi román nemzeti edelből. Ott volt kiborítva mindig a konyhaasztal fából készült lapitóján. Hidegen, melegen, meredten, de ennünk kellett belőle, mert kenyér nemigen volt akkoriban.

En legtöbbször villával vágtam.

Ion bá velem szemben ülve koszos ötagújával tekerte az oldalát. Úgy, ahogy az istállóból beérkezett. Ritkán mosott kezét. Különben a felesége, Elena néni főzött a legjobban, abban a Moldva folyó völgyi bukovinai faluban. Legalábbis falusfelei szerint. Ő sokszor mosott kezét. Édesanyám figyelte ezt meg, amikor egyszer meglátogatott édesapámmal és a testvéreimmel. Megdöbbenésére háziasszonyom a puliszka-főző üstben tisztálkodott.

Akkoriban még jó volt a gyomrom. Azért kötöttünk egy egyezséget a házínimmal. Ő kirakta az ételt, de én csak fogyasztottam el, ha izlett. Ha meg tudtam enni az ebédet, az asztal fölött lévő ortodox naptáron bekarikáztuk azt a nevezetes napot. Hónap végén összeszámoltuk a karikákat és fizettem. Legjobban a tehéntúrós puliszkát készítette tejföllel. Ez lett Moldvában a kedvenc étel.

Ion bá mindenivó volt.

Az udvar közepén nagy nyugalommal főzte a pálinkát akkor, amikor Erdélyben mindenki rettegve főzicskél, nehogy elkobozzák üstjét és jól megbüntessék. Házigazdám ült békésen a csepegő hűtőkád előtt egy kicsi széken és várta, hogy csupra megteljen az egyszerűfőzött itókával. Ennél rosszabbat csak a falu postásánál ittam húsvétkor. Répából főzték és én szinte meghaltam tőle.

Alig várták, hogy vakáció után visszatérjek.

Hoztam mindig magammal Erdélyből a kétszerfőzött, Nyárad menti háziszóttest. Eleinte azt mondták méreg, később itták jóízűen. A húsz tagú tanári testület egy liter erdélyi tüzezvíztől már szépen vigyorgott. Főleg ezért vártak vissza.

Különben sokat vitakoztam tanárkollegáimmal.

Agyukat reménytelenül megfertőzte a kommunista történelemhamisítás. Hiába is magyaráztam nekik, hogy mi Erdélyben őshonosak vagyunk, nem Magyarországról telepedtünk oda, nem voltak képesek, vagy nem voltak hajlandók elfogadni a tényeket. Azt viszont elismerték, hogy Erdély kultúraltabb és ha valaki Moldvából áttelepedik Transilvániába, az soha az életben nem kívánczik vissza.

Ion báról lepattantak a történelemferdítő kommunista tézisek.

Ő azt mondta egyszerűfőzött cuj-káját izogatva: „Tudja, tanár úr, az

volt a jó világ, amikor Ausztria-Magyarországhoz tartoztunk. Bukovinában akkor rend volt, jólétben éltek az emberek és nem hazudoztak nekünk össze-vissza. Sokat meséltek az öregek ezekről az időkről és mindig azt mondták: akkor jobb élet volt, nem adták porcióra a kenyeret, mint most.”

Ebben a kérdésben Ion bával tökéletesen egyetértettem. Nem ellenkeztem vele. Végre valami összekötött. A puliszkát leszámítva.

Kaméleonok kora

A kétlábú kaméleonok földbe vájt üregekből leskelődnek. Színüket gyakran változtatva kitartóan várnak áldozatukra. Beolvadnak a tájba, hogy aztán váratlanul támadva megszerezhessék zsákmányukat.

A kétlábú kaméleonok se maradnak restek. A változás előtt pártaktivisták vagy besúgók voltak. Mára már kikúsztak a világosságra és keresztény (demokraták), megint pártvezérek, elég gyakran nagyfőnökök lettek. Erre mondja Murphy törvénye, hogy az emésztőgödörben is a legnagyobb darabok mindig a felszínen úszkálnak.

Úgy látszik, van aki arra született, hogy állandóan felül maradjon és rendszerváltásról rendszerváltásra kedvező pozícióba kerüljön. Csak az a kérdés, mikor hazudtak ezek a csúszómászók, amikor beálltak kommunista szekértőlónak vagy amikor keresztényekkel vedlettek? Képzeldék, ők fognak bevenni bennünket Európába!

A kétlábú kaméleonok másik fajtája nem a meggyőződését hanem a nemzeti hovatartozását váltogatja. Mindig aszerint írja a nevét, ahogy éppen érdekei kívánják. Ha magyarok közt forgolódik ly-al írja családnévét, de ha ne adj isten, román főnökeinek akar imponálni, mindjárt elhagyja neve árulkodó farkincáját és az u-végződést részesíti előnyben.

Így is lehet zsákmányt, pozíciót, anyagi előnyöket szerezni. Később rossz lelkiismeretük miatt, ezek a hüllők másokat is próbálnak besározni. Jó kapcsolataik révén főhelyen replikáznak, kioktatnak, fölényeskednek és marják azokat, akik erkölcsi tisztaságát soha fel nem érhetik. Egyszerűen hiába pottyannak be a pócegödörbe, akkor is, ott is folyamatosan forgolódnak büzlenek.

Egyetlen megoldás van a kipusztításukra. Azok a becsületes élőlények, akiknek stabil színű, szolid meggyőződésük, igazi nemzeti hovatartozásuk van, jó messzire kerüljék el a kaméleon fajtákat. Így módon, ezek a kétlábú

hüllők zsákmány nélkül maradnak, de az is lehet, hogy egy idő után egymást fogják letámadni. Addig is hagyjuk kedvükre úszkálni őket.

Bocskai szelleme

(Ne bántsátok a másként gondolkodókat!)

Közel négy évszázada annak, hogy Bocskai Istvánt Erdély fejedelmévé választották Nyárádszeredában a székelyek. A Tündérkert közepében, Marosszéken Nyárádszereda volt az egyik legjelentősebb település. Később a történelem úgy alakult, hogy ezt a szerepét az egykori város lassan elvesztette, és Orbán Balázs könyvében, „A Székelyföld leírása” című műben már csak „szegény Szereda”-ként szerepel.

A „magyar nép Mózesének” szelleme azonban belengi ezt a történelmi helyet és mindenkor helytállásra kötelez. Ezért mindenki, aki Bocskai örökségét hordozza, járjon egyenes gerinccel. Közel az idő, amikor a magyar nemzet újból méltó helyét foglalja el az európai nemzetek közt. Mi mindannyian a magyar nemzet határokön átnyúló részei vagyunk. Hinnünk kell, hogy a mostani magyar vezetők betartják Bocskai intelmét, hogy „...Magyarországtól, ha más fejedelemség alatt lesznek is, el ne szakadjanak.”

Mi, a nemzeti vonal képviselői, a nyughatatlan kezdeményezők, semmiképpen sem akarunk elszakadni a magyar nemzetől, sem érdekvédelmi szervezetünktől, de még vezetőinktől sem. Ha pedig időnként bíráljuk kis, közepes és nagy fejedelmeinket, ezt nem azért tesszük, mert koránjukat le akarjuk verni a fejükről: Inkább azért, hogy ne térjenek le a Bocskai útról. Mert a hajdúk fejedelmének szelleme a végvárban arra kötelez: maradjunk vég-sőkig a magyar nemzet része. A Nyárádmenti Fórum, a Nyárádszeredai Kezdeményezés vagy a Nyárádszeredai Lokálpatrióta Klub nem irányul senki ellen. Sőt, túlmutat a napi olcsó politikán és figyelmeztet az egymás között való szép egyezsége.

Vezetőink pedig, akik valószínűleg szintén egyezséget akarnak, ne bántásák ingyen dolgozó másként gondolkodókat. A szolgálatba kapaszkodjanak, ne a koronájukba, vagy ha az jobb a nemzetnek, utasítsák vissza a koronát. Miként azt Bocskai tette, aki a koronáról mondott le, de hazát mentett.

Erre kötelez a Nagy Fejedelem szelleme itt és most, Erdélyben.

Ki löje főbe magát?

Szeptember végén a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség (VMMSZ) szervezésében Szabadkán emlékműsor keretében emlékeztek meg a Rákóczi-szabadságharc évfordulójáról. A rendezvényen a Magyarok Világszövetségét (MVSZ) a tiszteletbeli elnök, Rác Sándor, az 56-os Nagybudapesti Központi Munkástanács elnöke képviselte. Üdvözlő beszédében többek között ismertette az Országos Választási Bizottság (OVB) határozatát, melyben az jóváhagyta az MVSZ népszavazási kezdeményezést a kettős állampolgárság ügyében. Beszéde végén átadta a VMMSZ elnökének, Dudás Károlynak az MVSZ Rákóczi-emlékzászlaját. Dudás Károly arról beszélt, hogy a Nagyságos Fejedelem zászlót bontott 300 évvel ezelőtt a szabadságért. Most mi szintén szabadságharcunkat vívjuk. Azért küzdünk, hogy ne vízzel, pénzért tudjunk majd az anyaországunkba utazni. Ezért a jelmondatunk: Kettős állampolgárságot!

Eddig semmi különös. A rendezvény végén Kasza József, a Vajdasági Magyar Szövetség elnöke, a szerb kormány miniszterelnök-helyettese odament Rác Sándorhoz, és többek előtt számon kérte tőle a kettős állampolgárságért történő népszavazási kezdeményezést, melyet felelőtlenségnek nevezett, mert szerinte a magyarok nem szavazzák meg, és akkor főbe löheti magát, mármint Rác Sándor. Kasza kifejtette, hogy ezt az ügyet a parlamenti pártokra kell bízni.

Ehhez tudni kell, hogy az MDF ekkorra már túl volt a parlamenti cirkuszhöz jelenetén, mikor parlamenti pártként törvény előterjesztés helyett utcai aláírásgyűjtéssel foglalkozott. De miután az MVSZ-nek az OVB jóváhagyta a népszavazási aláírásgyűjtését, az MDF illetékesei gyorsan ráébredtek, hogy nekik parlamenti pártként elsődleges dolguk a törvénytervezetek alkotása, és beterjesztett egy törvénymódosító csomagot. A kétharmados törvény elfogadását firtató újságíró kérdésére Dávid Ibolya, az MDF elnöke igyekezett mindenkit megnyugtatni: „Számomra biztató volt, Kasza Józsefnek és Kovács László külügyminiszternek a két nappal ezelőtti tanácskozása.”

Azóta sok víz lefolyt a Tiszán meg a Dunán is, és történt egy s más a magyar politikában határon innen és túl.

Mádl Ferenc köztársasági elnök október végén Erdélyben járt, ahol a

Krónika nevű napilap újságírója a következőt találta kérdezni tőle: „*Ön nemrég bejelentette, hogy szakértői bizottság létrehozását tervezi annak megvizsgálására, milyen módon nyújthatna a Magyar Köztársaság kettős állampolgárságot a határon túli magyarok számára. Megalakult-e ez a szakértői bizottság, és ha igen, milyen következtetéseket sikerült levonnia a testületnek?*”

A romániai magyarság legitim vezetői nem kérték Magyarországtól, hogy vizsgálja meg az itt élő magyarok kettős állampolgárságának lehetőségét. A szakértői bizottság így ezzel a kérdéssel természetesen nem foglalkozik. Nem is jut eszünkbe, hogy illetékességi körünkön túlterjeszkedve olyan kérdéseket is tárgyaljunk, amelyeket az érintettek nem vetnek fel. Azok az országok, amelyek kisebbségi magyar szervezetei ezt kérték, Magyarország és a határokon túli magyarság fontos kérdésének tekintik ezt az ügyet, amelyet az Európai Unió egységét teremtő, határokat feloldó filozófiája és politikája szempontjából sem tartanak közömbösnek.”

Akadott egy szemfüles újságíró a kolozsvári Szabadságnál, aki nyomban számon is kérte Markó Bélától a fentiek szerinti mulasztást: „*Arra a kérdésünkre, hogy szóba került-e Mádl Ferenc azon három nappal ezelőtti kijelentése, miszerint az RMDSZ nem kérte a kettős állampolgárság megadását az erdélyi magyarság számára,*

Markó Béla ekképpen válaszolt:

„*Elmondtuk, hogy az RMDSZ már 2000 szeptemberében és októberében összegyűjtött több mint 80 ezer aláírást az ún. külhoni állampolgárság, tehát a kettős állampolgárság bizonyos formájának a támogatására. Ezt 2000. október 16-án jeleztük az akkori magyar miniszterelnöknek, Orbán Viktor-nak. Október 19-én volt is a miniszterelnök úrral egy megbeszélés, amelyen hivatalosan is közvetíttem neki ezt az igényt. Azt a választ kaptuk, hogy elvi kifogás ugyan ezzel kapcsolatban nincsen, de nem látják lehetségesnek, nem látják időszerűnek ezt a megoldást. Az RMDSZ tehát már régen közvetített ilyen igényt a magyar kormány-nak.*”

Nos, hogy a káosz teljes legyen az egyszerű választópolgárok előtt – akiknek szavazataiért négy évenként a szóban forgó politikusok igen nagy udvarlásba kezdenek – idézzük fel, hogy mit mondott ez év nyarán Orbán Viktor a tusványosi rendezvényen a Szabadságban megjelentek szerint: „*A kettős állampolgárság az Európai Unióban teljesen jogszerű, a szerb kormány is jelezte, hogy kész tárgyalni. A magyar kormány viszont ellenzi a kérelmet. Nincs a világon olyan nemzet, olyan ország, amely hasonló helyzetben így cselekedne. Ennél mélyebbre nehéz lenne süllyedni*” – jelentette ki Orbán Viktor Tusnádfürdőn, a XIV. Bálványosi Nyári Szabadegyetemen. A volt kormányfő erről a kérdéstről „*a határokon áttelő nemzetegyesítés*” kapcsán beszélt.

„*Jól tudjuk, hogy a mindenkori ellenzék dolga az éppen hatalmon lévő kormányt bírálni. Persze, az sem ártana, ha a bíráló fél becsületesen hozzátenné: mit is tett annak idején, amikor hatalmon volt a szóban forgó kérdés megoldása érdekében.*”

A szerb miniszterelnök a nyári szabadkai nyilatkozatával szemben, mely szerint nincs akadálya a délvidéki magyarok kettős állampolgárságának, Budapesten homlokegyenest ellenkezőt mondott. Vagyis kitűnőre vizsgálva felmondta a Kovács-Bárony páros által feladott leckét, miszerint nem lehet etnikai alapon állampolgárságot adni, hanem csak Szerbia-Montenegro minden állampolgárának.

Időközben az MDF a kettős állampolgárságról beterjesztett törvényter-

vezetével újra bolondját járatta a mezei választópolgárokkal. Történt ugyanis, hogy az illetékes parlamenti bizottságban a szavazásnál a törvénytervezet parlamenti vitára bocsátását leszavazták. Ez úgy történhetett meg, hogy az előterjesztő MDF illetékes bizottsági tagjai nem vettek részt a bizottsági ülésen. Ha ott vannak, simán átmege a szavazáson, és az országgyűlés napirendjére kerül. Erre mondják, hogy az MDF-nek van véleménye a témáról, csak nem ért vele egyet. Mikor kitört a sajtóban a botrány, az MDF frakcióvezetője azzal védekezett, hogy teljesen mindegy, mert a plenáris ülésen a parlament úgyis leszavazza. És itt van a finom csúsztatás, pedig már Deák Ferenc is megmondta, hogy hazudni nem szabad. A Magyar Országgyűlés szabálya szerint egy törvénytervezet akkor kerül a parlament elé, ha az illetékes bizottság megszavazza. Ha viszont elveti, még mindig van egy lehetőség, hogy a frakcióvezető a plenáris ülésen előterjessze. Ez történt ez esetben is, és el lett utasítva. Ha adott esetben a bizottság megszavazta, már nem kerül a plenáris ülés elé. Nos itt van a lehelet finom csel, amit a minimálbérrel és alatta élők milliói nem tudhatnak, hisz ők nem ismerhetik a parlamenti szabályok labirintusait, ellentétben a jól fizetett képviselőkkel, és folyhat tovább a népámítás.

Erre mondaná néhai Antall József, hogy „*tetszettek volna forradalmat csinálni*”. Igen ám, csak a forradalom olyan esemény, hogy akkor egy D-dű-

ros játékos, azaz III/III-as sem kerülheti el a sorsát, és a rendszerváltó kormány bársonyszéke helyett minimum a „*gulágon*” találja magát.

Nos a történetek után, mikor ismét egyértelmű a minimálbér alatt élők milliói előtt, hogy a kettős állampolgárságot a politikai pártok elszabotálták. Kasza József Szerbia-Montenegro iniszterelnök-helyettese visong a legjobban: „*Kasza József az MTI-nek nyilatkozva közölte: sajnálatos, hogy nincs kellő politikai akarat a magyarországi parlamenti pártokban a kettős állampolgárság kérdésének rendezésére.*” Meg vagyok győződve, ha Kasza nem politikus lenne, akkor biztos kaszkadőr, mert az ilyen látványos mutatványokat már ott is díjazták. A Kossuth Rádióknak november 8-án meg ezt nyilatkozta: „*Nem lep meg az ilyen hozzáállás, mert az eddigi tárgyalások során az eddigi tapasztalatom az, hogy igazán senki nem akarja a magyar parlamentben a kettős állampolgárság kérdését komolyan megoldani. Sem a szocialista párt, sem a jobboldal (...) nem fogadom el semmi szín alatt, hogy mindenkinek jár a kettős állampolgárság Európa szerte, minden irányba, kivéve a magyarokat. Ilyen nincs. És ezt még Európa sem követeli, hanem a magyar politikai élet szűk látóköre hozott bennünket ilyen helyzetbe.*”

A történetek ismeretében csak annyit kérdezek Kasza József szerb-montenegrói miniszterelnök-helytestől: ezek után ki löje főbe magát?

Az, aki a magyar választókra bízna a kettős állampolgárság ügyét, vagy az, aki a magyar parlamenti pártokra Kovács Lászlóval az élen és a szerb-montenegrói politikusokra?

S még mielőtt bárki azt mondaná, hogy nekem valami személyes problémám lenne a fenti szerb-montenegrói miniszterelnök-helyettesessel, szeretném kijelenteni, hogy nekem csak a pipogya magatartás ellen van kifogásom. Sajnos ebben egymást licitálják túl az elszakított területeken élő úgynevezett „*legitim*”, ahogy a fidesz főkulügyére, Németh Zsolt nevezi őket. Felvetésem alátámasztására a kettős állampolgárság kapcsán álljon itt a következő eset.

A 2000. romániai parlamenti választásokon bejelentette indulási szándékát a Marosvásárhelyen élő Kincses Előd, és ezzel párhuzamosan lemondott magyar állampolgárságáról. Ugyanígy indult a választásokon a Moldáviában mai szóval terrorista cselekményekért bebörtönzött Ilie Ilascu is, akinek egy percig sem kellett Romániában tartózkodni a román állampolgárság elnyeréséhez. Nos mi történik a két jelölttel ezután? Kincses Előd jelöltségét az RMDSZ megóvja, mert állítólag úgy értesültek, hogy még nem lépett hatályba a magyar állampolgárságról való lemondása, és az akkor érvényes román törvények szerint, kettős állampolgár nem lehet képviselő. De jelölt igen. Viszont ezzel szemben a „*legitim*” RMDSZ-nek szava sincs Ilascu kettős (román-moldáv) állampolgársága ellen. És nem akad olyan (román szemszögből) nemzetáruló „*legitim*” román párt, aki megóvja jelölését. De viszont akad, amely egyenesen bejutó helyre teszi a listájára. Méghozzá a Nagy Románia Párt. Képzeljük el, ha létezne ennek megfelelő nevű párt a magyar országgyűlésben, micsoda óbégatás lenne éjjel és nappal kelettől nyugatig. Közben Ilascu kísétál a börtönből és besétál a román parlamentbe, ahol egyenesen az Európa Tanács román küldöttségének lesz a tagja, és röpdös Bukarest és Strasbourg között.

Ez alatt az udvarhelyi Bardócz Csabát, aki a csereháti ügy miatt szállka a román hatóságok szemében, egy közlekedési kirakat perben elítélik, és azóta is száműzetésben él. Hol az a magyarországi parlamenti párt, amely felteszi befutó helyre őt az EU-s választási listáján?

Okos Márton

Megalakult az Erdélyi Szervezetek Tanácsa

2003. november 13-án az Erdélyi Magyarok Egyesülete Budapest, V. kerület Molnár utca 5. szám alatti székházában az **Erdélyi Körök Országos Szövetsége** részéről dr. Kövesdy Pál elnök, Márton Ferenc és Hompoth Zoltán, az **Erdélyi Magyarok Egyesülete** részéről B. Kis Béla elnök, az **Erdélyi Magyarságért Alapítvány** képviselőjében Atzél Ferenc és az **Erdélyi Szövetség** elnöke, dr. Lipcsey Ildikó megalakították az

ERDÉLYI SZERVEZETEK TANÁCSÁT.

Céljuk egymás kölcsönös tájékoztatása, az információk átadása és az együttműködés összehangolása az aktuális eseményeknek megfelelően. A szervezetek közötti kapcsolatok folyamatossá tétele érdekében nevezettek elhatározták a negyedévi személyes konzultációt. A következő találkozóra 2004. március első szombatján kerül sor. Az Erdélyi Szervezetek Tanácsa, az **ESZT** felkéri a többi erdélyi társadalmi szervezetet a csatlakozásra.

Az **ESZT** központja:
1056 Bp. V. ker. Molnár u. 5.
Telefon/fax: 328-0555, 06-20-9956159.
E-mail: erdelyime@mail.datanet.hu.

Könyvek Gheorghe-Gheorghiu-Dejről

1. Paul Sfetcu: Tizenhárom év Dej előszobájában*

Gheorghiu-Dej 43 éves volt, amikor Románia politikai életének színpadára lépett. Egy korszak jelöli nevét, ahogy utódját is. Egy, a villamosságra szakosodott munkás vezette 1944 és 1947 között a Tájékoztatási Minisztériumot, elnöke volt a Nemzetgazdasági Tanácsnak, Ipari és Kereskedelmi miniszter, 1948-52 között a Minisztertanács elnökhelyettese, 1952-55 között miniszterelnök, 1961-től haláláig az Államtanács elnöke, 1945 októberétől élete utolsó napjáig az Román Munkás Párt Központi Bizottsága főtitkára, kivéve azt a néhány hónapot 1954-55-ben, amikor a szovjet párt ösztönzésére a kollektív vezetés jegyében Apostolnak adta át a helyét.

A román kommunista párt első emberéről, Gheorghe Gheorghiu-Dejről, aki amikor 1931-ben kapcsolatba került a mozgalommal az Ivanov konspiratív nevet kapta, közeli munkatársa vall meglehetősen elfogultan visszaemlékezéseiben. Paul Sfetcu Bukarest külvárosában született, 1945-ben lépett be a pártba, katonai iskolát végzett, 1950-tól az RMP KB kancelláriájában dolgozott, majd az un. „jobboldali elhajlók”, Pauker, Luka, Georgescu kizárása után került a főtitkár irodájába, és lett ott rövid időn belül kabinetfőnök és Gheorghiu-Dej bizalmasa, egészen a főtitkár életének utolsó percéig.

Sfetcu olyan ember, aki élete végéig felnézett Dejre, jó tulajdonságokkal ruházta fel, nem kételkedett egyetlen lépésében sem, a nagy embert tisztelte benne, a múlt hőst és jelen, az 50-60-as évek formálóját. Lavinia Betea történész, aki valószínűleg a korszak legjobb ismerője, figyelmeztet előszavában: amit korában, tehát az 50-60-as évek történetírása Dej majd Ceausescu mozgalmi életéről főljegyzett, abban valóság morzsák vannak ugyan, de a tényleges valóságtól távol áll. Így van ez „a Grivita hőse” legendával is. A valóságban a vasúti munkások sztrájkját nem Gheorghiu-Dej, hanem Constantin Doncea szervezte, vezette. Esetleg így nyer értelmet Dej ellenszenvé Donceával szemben, és a vele szemben alkalmazott szigor az SZKP XX. kongresszusát

követően, amikor néhányan, a román pártban is megpróbálkoztak a Dej által alkalmazott diktatúra és kultusz bírálataira, többek között Doncea is.

A börtönévek természetesen valóságosak voltak, 1934-ben a krajovai perben őt 12, Donceát, Dumitru Petrescut, Gheorghe Vasilichit még hosszabb időre ítélték el, utóbbi hármat a Komintern kérésére a Szovjetunióba menekítették. A valósághoz semmi köze nem volt ahhoz a legendához, hogy a börtönben Dej, „az öreg” az elítélt kommunistáknak valamiféle egyetemet, ideológiai továbbképzést szervezett volna. Nem szólnak viszont arról sem az életrajzírók, sem maga Dej, hogy a hivatalos szervek visszautasították Dej és Chivu Stoica Szovjetunióba történő emigrációval kapcsolatos kérését – lehet, hogy ez a sikertelenség ad magyarázatot ellenszenvére azok iránt, akik 1944-ben moszkovitaként tértek vissza Romániába –, arról sem, hogy 1943-ban újra akart nőszülni, a kommunista Elena Sirbuval, akinek nővérét, Victoria Sirbut a Patrascanu perben 8 évre ítélték. Foris István és Remus Koffler mellett ugyanez a Victoria Sirbu – Főris élettársa – alkotta 1940-44 között a párt titkárságát. A perben a hármas közeli munkatársai, Emil Calmanovici és Jac Berman szintén az áldozatok között voltak. A pert természetesen Gheorghiu-Dej elvárásainak megfelelően „vezényelték le”. Patrascanu 1968-as rehabilitálása során kiderült: Dej széljegyzetekkel látta el a vallomásokot és meghatározta minek bevallására, kell rávenni a letartóztatottakat.

Az is tény, hogy a börtönbeli társai lettek 1945 után a politikai, gazdasági élet vezetői; mindenekelőtt: a karánsebesi csoport tagjaiból került ki az akkori Románia elitje. A belső magot Dej körül Chivu, Apostol, Mogyorós alkotta. Egyik hozzájuk kapcsolódó kör a fiatal Draghichiből és Ceausescuból állt. A másik kör: az országban a Szovjetunió javára folytatott kémkedésért elítéltekből: Bodnarenko, Didenko, Bucicov, Nikolschi neve merült fel leggyakrabban. A Dej-csoport tagjait képezték természetesen azok is, akik a háború idején kerültek börtönbe: Georgescu, Chisinevschi, Miron Constantinescu, Vincze János; végül az országban élő párttagok: Bodnaras, Parvulescu, Rangheti.

A román pártvezetést 1944 őszétől a Szovjetunióból hazatérők, még pedig a Tudor Vladimirescu és a Horia Closca, és Crisan hadosztály politikai tisztjei: Ana Pauker és Luka László, illetve a Moszkai Rádió román adásának munkatársai, Doncea, Borila, Rautu, Petrescu, Vasilichit egészítette ki.

Minden jel arra mutat, hogy Dejt a féltékenységgel mellett a személyes sérelem,

bosszú is vezette, midőn leszámolt párton belüli ellenfeivel: 1944-ben Főrissal, akit agyonverték, 1952-ben a beteg Paukerrel és Lukával, 1957-ben a régi sztálinista gárda, Malenkov, Molotov, Kaganovics, Sepilov eltávolítása idején, Chisinevschivel és Constantinescuval. Természetesen ez a körülmény Sfetcu számára szigorú tabu volt egész életében. Gheorghiu-Dej egyetlen tette helyességét nem kérdőjelezte meg.

Nem egyezik az egykori kabinet főnök véleménye a korszak jellegének megítélésével kapcsolatban sem. „Sztálin nevét be lehet helyettesíteni akár Gheorghiu-Dejrel, akár Ceausescuval” – írja Lavinia Betea, aki másokkal együtt vallja: 1953 után Romániában egy Sztálin nélküli totális sztálini diktatúra élt tovább. A történész érdekes összehasonlításokat tesz Sztálin és Dej életútja között. Egyikük sem rendelkezett olyan, főleg emigrációban eltöltött évekkkel, mint Lenin, Trockij, Zinovjev; egyikük sem volt képzett hivatásos pártmunkás; Dej is vallotta az „ember a népért” elvet; egyformán bizalmatlanok voltak a zsidó származású pártvezetőkkel szemben, de felhasználták őket, ha kellett. Dej ezen túl, számtalan szokást, külsődlegességet vett át Sztálintól, „a vörös cártól”: Kedvenc szórakozása a billiárdozás volt, akárcsak Sztálinnak, a hivatalos iratokon kétféleg, piros és kék ceruzát használt, le fel sétált az irodájában, úgy fogadta a látogatóit, különvontal utazott. Stb.

Paul Sfetcu mind végig lojalitással, csodálattal és tisztelettel szolgálta urát, Dejt – írja Betea. Szemében tévedhetetlen volt, népének szeretett atyja. Sok apró megfigyelést rögzített az évek hosszú során. Az egyszerűséget, közvetlenséget és emberi együttérzést különösen figyelemre méltónak találta Sfetcu. Jó politikai érzéke is hangsúlyt kap, mindenekelőtt a szovjetekhez történő kapcsolattartásban. Elnéző volt azokkal szemben, sőt még biztatott is rá, akik egyházi esküvőt akartak tartani. Sfetcu kifogyhatatlan erényei sorakoztatásában: igazságszerető, szigorú, ha a családjáról van szó.

Sfetcu magyarázatot talál Dej antiszemitizmusára is. A moszkovitákra, Ana Paukerrel az élen, úgy tekintett, mint egy közeli birodalom képviselőire, akik elsősorban a birodalmi és nem a román nemzeti érdekeik képviselői. A két román fejedelemségekben a 18. század végétől a fejedelmi címét és székét Isztambul görög, un. Fanariótól negyedéből származók vásárolták meg. Róluk nevezték el Dej belső köreiből Paukeréket „moszkvai fanarióták”-nak. Az 50-es évek legelejéről, magától Gheorghiu-

* Paul Sfetcu: 13 ani in anticamera lui Dej. Bucuresti, Editura Fundatiei Culturale Romane, 2000. 335 p.

Dejtől származik a történet. Az RMP kancelláriáján meglepetten tapasztalta, hogy az erdélyi származású, magyarul beszélő elvtársak, tulajdon képen zsidók. Azaz: a zsidó kommunisták magyar etnikum mögé rejtették valós származásukat, azaz becsapták a párt főtitkárát. Azt is szóvá tette, hogy az egészségügyi minisztériumban a 13 főigazgató körül 12 zsidó, vagy hogy a Tervhivatal vezetőségének 60%-át ők alkotják. Ez a szemlélet lényegében nem különbözött a román szélsőjobboldalétól, amely már 1934-ben követelte a numerus clausus bevezetését. Gheorghiu-Dejnek erre a magyarországi 56-os események után, 1958-ban nyílt alkalmá, amikor félhivatalosan meghirdették a zsidók kivándorlását.

Abban Betea igazat ad Sfetcunak, hogy Dej volt az, aki elsőként kísérelte meg a közeledést az „imperialisták táborá” felé. Ennek jegyében 1954 februárjától szorgalmazta a pénzügyi és gazdasági kapcsolatot felvételét Angliával és az USA-val, ugyanebben az évben Bodnaras felvetette Hruscsovnak a szovjet csapatkivonást Romániából; Eisenhower ezt követően adott utasítást a bukaresti amerikai követségnek, hogy működjenek a Szovjetunió és Románia közötti ellentét mélyítésén, 1959-ben létrejött az első jelentős találkozó De Gaulle és Dej képviselője, Maurer miniszterelnök között, 1962-ben a kubai válság idején Dej Kennedyhez intézett levelében különállásáról biztosította; 1964 februárjában Dean Rusk amerikai államtitkár nyilvánosan kijelentette, hogy az USA támogatja a kommunista táboron belüli nemzeti függetlenségi törekvéseket, pontosabban Románia leszakadási szándékát.

Sfetcu emiatt igazi hősnek tartotta Dejt. Érdekes, ahogyan Dej és Hruscsov kapcsolatáról ír. Dej anakronisztikusnak tartotta, hogy Hruscsov változatlanul bele akar szólni a testvérpártok belső életébe. A román pártfőtitkár – mint a legkülönbözőbb megnyilvánulásaiából világosan kiderül: Hruscsovot Sztálinnal szemben nem tartotta félelmetes figurának, sőt, Sztálintól nemcsak félt, de tisztelte is –, épp Sfetcu előtt beszélt arról, hogy egymás ellen játssza ki az egyes országok pártvezetőit, intrikál, nem őszinte, és nem nyílt. Dej nem mulasztott el egyetlen neheztelő, sőt ironikus megjegyzést sem a Hruscsovval történt találkozásai után. Refrénként tért vissza: „lám, a parasztja, nekem akar leckéket adni a proletár taktikából és stratégiából”.

2. Dennis Deletant: Gheorghiu-Dej és a rendőrállam 1948-1965*

A londoni College Egyetem Szlavisztikai és Kelet-Európai Tanulmányok Intézetének román szakértője, Dennis Deletant a Gheorghiu-Dej- és a Ceausescu-korszakra specializálta magát. A párt archívumokban és a politikai rendőrség levéltárában folytatott kutatásokat, alkalmá volt több, a korszakot megélt román politikussal beszélgetni. Román kollégáival együtt hangsúlyozza: a román származású Cristescu, mint a párt főtitkára 1923-ban óva intett attól, hogy a párt felvegye programjába a nemzeti kisebbségek önmegrendelkezésének elvét, mert azzal a hatalom részéről azonnal kiprovokálja a betiltását.

Ezzel szemben az erdélyi magyarok Köblös Elek (Badulescu), Körösi-Kriszán Sándor (Georgescu), Vitalij Holoscenko, az ukrán KP részéről, akinek autoritását Marcel Pauker (Luximin) kétségbe vonta (Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Boris Stefanov és Luka László támogatta), Alexandru Stefanski a lengyel KP, a bolgár Stefanov, és Főris István kiszolgálták a Komintern, olyan határozatokat fogadtak el, amelyek sértették Románia érdekeit – húzza alá nyomatékkal a szerző.

Természetesen az angol szakértőt is foglalkoztatja a párt nemzeti összetétele, utal arra, hogy sokan közülük román nevet vettek fel. Ebben is követi a román történészeket: Ion Roitman (Josif Chisinevschi), Lev Oigenstein (Leonte Rautu), Neulander Ernő (Valter Roman). 1933-

ban: nemzetiségi összetételét illetően 440 magyar, 375 román, 300 zsidó, 140 bulgár, 100 orosz, 70 moldován, 70 ukrán, 170 egyéb. Érdekesen alakult a párt létszáma is. 1922-ben: 2000, 1925-ben: 1661, 1927-ben: 300, 1937-ben: 1635 tagja volt a pártnak; 1940 előtt 4200, a terület veszteség után 1000 fő-re csökkent a párt.

A román kommunista párt, a többihez hasonlóan három helyen tevékenykedett: a Kominternben, otthon, illetve otthon ugyan, de a különböző börtönökben. A 30-as évek végétől a három irányzat egyre többször került egymással ellentétbe.

1940 októberében Dimitrov hívására Főris és Theohari Georgescu Beszarábia keresztül Moszkvába érkezett. Beszarábia elfoglalásának következménye a román párt szempontjából, hogy az itt született Leonte Rautu és Alex. Barledeanu felvették a szovjet állampolgárságot, Moszkvába küldték őket, ahol kapcsolatba léptek Lukával, Valter Romannal, és Ana Paukerrel 1941 májusában együtt hozták létre az RKP „Moszkvai irodáját”.

Miután Románia belépett a Szovjetunió ellenes háborúba, a kommunista elitélteket Karánsebesről a Tirgu-Jiu-i lágerbe szállították, amelyet 1939 őszén a lengyel menekültek számára létesítettek. (Innen szállították el a zsidó származású kommunistákat Transznisztríába, ahol kevesen éltek túl a megszállást, így Aurel Rottenberg, (Stefan Voicu) és Simion Bughici.)

A szerző bemutatja a párt vezető személyiségeit. Ami Ana Pauker, született Rabinsohn életútját illeti, tipikus mozgalmi pálya volt. Férjével, Marcel Paukerrel együtt vettek részt az RKP alakuló kongresszusán, 1922-es kongresszuson, Ploiestiben mindketten a KB. tagjai sorába kerültek, 1924-ben elítélték, 1926-ban külföldre távoztak, Komintern évek, 1931-32 különböző külföldi pártban instruktorként, 1934-ben a Komintern Romániába küldte, ahol egy évre rá letartóztatták. A 18 kommunista perben ítélték el, Mogyorós Sándorral, Estera Radosevcsikkal, Alexandru Draghicsivel, Ljuba Chisivevschivel együtt.

A román származású Gheorghiu-Dej azon kevés kommunisták egyike volt, aki nem a Kominternben sajátította el a mozgalom elméletét és gyakorlatát. Életréteke adatai, részvétele a bukaresti Grivita művek 1932-es sztrájk megmozdulásokban, a börtönévek, különösen Doftanan jól ismertek. A szerző árnyalja ezeket az ismereteket. Doftanan szoros kapcsolat alakult ki köze és Gheorghe Apostol, Nicolae Ceausescu, Alexandru Draghici, Mogyorós Sándor között. Rajtuk kívül a szovjet ügynökök egész sorával került itt kapcsolatba. Pintilie Bodnarenko, Vasile Bucikov, Petea Goncsaruk, Szergej Nikonov, Misa Posteuca később bizalmi emberei lettek. Tirgu Jiuban határozta el Gheorghiu-Dej és köre Főris István kizárását, és egy ideiglenes titkárság felállítását, Emil Bodnaras, Constantin Parvulescu, Iosif Rangheti személyében. Gheorghiu-Dej vádjá: hogy

* Dennis Deletant: Teroarea comunista in Romania. Gheorghiu-Dej si statul politienesc. 1948-1965. Bucuresti, Polirom, 2001. 271 p.

Fóris besúgó volt. (Helyettesével, Remus Koflerrel együtt ezzel vádolták 1954-ben a Patrascanu-perben). Ezt a mai napig nem sikerült hitelt érdemlően bizonyítani.

Fóris Moszkvából azt az utasítást kapta, a bukaresti titkáron, Petre Gheorghiu keresztlül, hogy szervezzen szabotázsokat. Fóris nem tartotta időszerűnek. Gyengének ítélte ugyanis a mozgalmat ahhoz, hogy tömegeket mozgathatott volna meg. Gheorghiu-t tartóztatták és elítélték, de nem mint kommunistát, hanem mint szovjet kémeket. Másik vádpont azzal volt kapcsolatos, hogy Patrascanu – Fóris volt a pártkapcsolata – Piki Vasiliuval, a BM államtitkárával konzultált a párt a háborúval kapcsolatos magatartásáról. A „**Fóris elleni vádak, eltávolítása és meggyilkolása Dej parancsára nyitotta meg az utat a párt évtizedes maffia jellegű harca előtt a párton belül a hatalom megszerzéséért**” – nyugtázza a szerző.

A szerző amit az RKP szerepéről és az 1944 augusztus 23-i államcsínnel kapcsolatban megállapít, ahhoz nem fér kétség, hogy ti. Románia jövője szempontjából meghatározó volt, hogy fegyverszüneti tárgyalások alkalmával a nyugati tárgyalófelek – Magyarország és Románia szinte egy időben kezdte el tapogatózását diplomáciai úton, a háborúból való kiugrásról – határozottan a Szovjetunióval való kapcsolatok felvételét javasolta. Ez Románia jövőjét is meghatározta, hogy előbb vagy utóbb bekövetkezik egy baloldali fordulat. Ezt készítette elő a Szovjetunió, hogy a fegyveres erőket minimálisra csökkentette, és a Bodnaras vezette kommunista párthoz kapcsolódó hazafias gardák voltak az egyetlen mozgatható szervezett, fegyveres testület az államcsínyt követően. (Antonescuékat is őktartóztatták le.)

A Legfelsőbb Szovjet Parancsnokság rendelete alapján ugyanez történt a rendőrséggel, 18.000 fős állományt 12.000-re, a csendőrök és a határőrök létszámát a 75.000 főről 15.000-re, a román hadsereg létszámát pedig 419.000-ról 136.000-re csökkentették – igaz 1947 – végére. Helyette Bodnaras létrehozta a kommunista elkötelezettségű hazafias gardákat, melyek segítségével a párt hatalomátvétele bekövetkezett. Közlebbbről: 1945. február 28-án V. Vinogradovot, a SZEB helyettesét a déli hadsereg helyettese, Ivan Susaikov váltotta fel, és a szovjet katonai erők rákényszerítették Mihai román királyt Petru Groza miniszterelnökké történő kinevezéséhez. Ezzel – kimondatlanul is osztja a szerző az új román historiográfia álláspontját: Groza koalíciós kormánya álkoalíciónak tekinthető, a kommunista hatalomátvétellel ezzel megtörtént már 1945-ben.: a baloldal a 18 tagú kabinetből 14 helyet foglalt el. Ismerősek azok az események – a román delegáció két hetes várakoztatása Moszkvában –, amelyek a fegyverszüneti egyezményt megelőzték. Ez az angol és amerikai ellenvéleményt figyelmen kívül hagyva, a szerző szerint „**legális keret**

biztosított a Szovjetunió politikai és gazdasági pozíciói megszilárdítására Romániában.”

Deletant megvizsgálja ennek következményeit a román fegyveres testületknél is. A Különleges Információs Szolgálatnál 600 személy tevékenységét vizsgálták felül, de csak kettőt találtak bűnösnek; a politikai rendőrség, a belügyi állomány döntő többsége helyén maradt. Azonban csak egészen rövid ideig. Addig – feltehetően, ezt így nem mondja ki a szerző –, az információkat, neveket, ügyeket átadták a szovjet hatóságoknak. A kommunista belügyminiszter rövidesen hozzákezdett a tisztogatáshoz a fegyveres testületeknél. A BM 6300 fős állományából 3000-et távolítottak el, az NKVD részéről Alexandru Nikolski a Detektív Testületével megvetette a jövőendő szekuritate alapját. Ebben nagy szerepe volt a szovjet ügynököknek, Andrej Gluvakovnak, Vladimir Gribicsinek, Misa Protopopovnak, Vanea Didenkonak, Iaska Alexeevnek, Mihai Postanski Posteucanacnak, Alexandru Sismannak, Piotr Goncsiaruknak.

Megkezdődött a tisztogatás az állami életben. 1945 április-ban az Igazságügyi Minisztériumban létrehozták a közbiztonsági intézményét, többek között Stroe Botez, Avram Bunaciu, Draghici, H. Leibovici, M. Mayo, C. Mocanu, M. Popilian, I. Pora, I. Raiciu, Stefan Ralescu, Dumitru Saracu, Alexandru Sidorovici, V. Stoican, Camil Suciuc, C. Vicol személyében. Archie Gibson angol újságíró szerint a Groza-kormány első két hónapjában 90.000 személyt tartóztattak le. Ezt követte a társadalom minden rétegét érintő terror. Ellenforradalmár, szabotázis, vasgárdista, osztályellenesség, görög katolikus egyház, szerzetesrendek, régi rendszer hívei, pártok tagjai, fegyveres testületek, parasztság, és természetesen a párt maga sem mentesült a párttagság felülvizsgálása során – 192.000 személyről volt szó. A rendőralam, a totális terror a politikai rendőrség, a szekuritate számlájára írandó Romániában is. Az NKVD kezdetben a hazafias gardák révén hatolt be a román hírszerző szolgálatba – élén Szergej Nikonov állt –, az SSI-be és a biztonsági szolgálatba. A szigurancába, ezt Groza által kiadott 1945 április 27-i törvény erősítette fel. Az SSI feladata, amely négy osztályból és egy titkárságból állt, egyrészt azoknak az információknak az összegyűjtése külföldön, (társadalmi, gazdasági, politikai, katonai), amelyek az állam alapvető érdekét szolgálják, másrészt egy besszarábiai születésű orosz, Pjotr Goncsaruk vezetése alatt az országon belüli katonai és civil kémelhárítás.

A szigurancra élén is egy ukrán származású, Romániában kémkedés vádjával elítélt személy, Pantelimon Bodnarenko – a Gheorghe Pintilie nevet vette fel –, és Boris Grünberg (Alexandru Nicolski) állt. Ők közvetlen kapcsolatban álltak a NKVD Külföldi Információs Szolgálatának veze-

tőjével, a szovjet tanácsos Dmitri Georgievici Fedicikinnel. Gh. Pintilie/Bodnarenko és felesége, Ana Toma – korábban Sorin Toma felesége volt majd Constantin Pirvulescu élettársa – kinevezése 1948 februárjában a Román Munkáspárt Központi Bizottságába azt jelentette, hogy az NKVD közvetlenül ellenőrzése alatt tartotta a párt legfelsőbb rétegét is. Például Gheorghiu-Dej titkárnője 1948-ban Szergej Nikonov felesége volt, kabinet főnöke: Mihai Gavrilovici, a rendelkezésre álló őrség vezetője, Valerian Bucicov, mindketten az NKVD alkalmazásában. A szekuritate T egysége a lehallgatásokkal foglalkozott. Valamennyi pártvezető telefonját, beleértve Gheorghiu-Dejt is lehallgatták.

Az új állambiztonság az 50-es évek elejére az egész országban berendezkedett. A szekuritate dokumentumaiból kiderül: 1951-ben 45.299 személyt gyanúsítottak kémtevékenységgel Romániában; 417.916 személyt figyeltek meg, 5401-et közülük le is tartóztattak; 1948-53 között 60.000 személyt tartóztattak le, 1953-58 között újabb 10.000-et; más statisztikák szerint 1950-58 között 75.808 személyt ítélték börtönbüntetésre (1957-58 között: a magyarországi események következményeként: 11.976 személyt börtönöztek be), 22.000 személyt munkaszolgálatra hívtak, 60.000-nem kényszerlakhelyet jelöltek ki, 45-64 között 335 halálos ítéletet hoztak; a kollektívizálás idején ezen felül 80.000 földműves került börtönbe, akik megtagadták, hogy belépjenek a szövetkezetekbe.

Érdekes a szekuritate nemzetiségi összetétele 1948-ban összesen: 3973 fő, ebből: 338: zsidó, 247: magyar, 24: orosz, 5: német, örmény: 3, cseh: 5, olasz: 1, bulgár: 3, jugoszláv: 13, román: 3334.

Deletant monográfiájának fontos fejezete: annak végig kísérése, hogy Gheor-

ghiu-Dej hogyan számolt le riválisaival a párt legfelsőbb vezetésében. Moszkva iránt tanúsított teljes lojalitása ellenére – Sztálin haláláig –, a moszkovitáknak számító Forist (1944. április 4-én Tirgu-Jiuban egy a Dejből, Bodnarasból, Ranghetiből, Pirvulescuból és Chivu Stoicából álló bizottságban kérte Dej Fóris eltávolítását, a vádak azonban később nem igazolódtak be, hogy ti. áruló lett volna, Gheorghe Pintilie és sofőrje, Dumitru Mitea (Necin) személyesen gyilkolta meg, míg édesanyját Birtas Gábor, a nagyváradi szekuritate vezetője), Patrascanut (akire értelmiségi származása és népszerűsége miatt volt féltékeny. Patrascanu nemcsak a kiugrást előkészítő szakaszban állt kapcsolatban a királyi udvarral és polgári politikusokkal, hanem a nyugati titkosszolgálatokkal is, akik előtt kijelentette: Romániában a munkásosztály gyenge, és így alkalmatlan, hogy átvegye a hatalmat), és Ana Paukert (Dimitrov azzal küldte haza Moszkvából, hogy ő legyen a párt vezetője) iktatta ki. Ana Pauker amiatt bírálta meg a hazai kommunistákat, hogy bekapcsolódtak az augusztus 23-iki államcsínybe. Hogy megnyerje Sztálin bizalmát Gheorghiu-Dej, maga köré gyűjtötte a Szovjetunió javára folytatott kémtevékenység miatt Romániában börtönben ülő NKVD ügynököket és magas pozíciókba nevezte ki őket.

Az RKP 1945. októberi konferenciájáig gyakorlatilag Ana Pauker töltötte be a főtítkári posztot – jobb keze Luka László volt. Gheorghiu-Dej hivatalosan 1945. januárjában azért tartózkodott Moszkvában, hogy Sztálinnal gazdasági és szállítási természetű kérdésekről tárgyaljon. A valós célja más volt. Kipuhatolni Sztálin szándékát, és személyét kedvező színben feltüntetni azzal, hogy késznek mutatkozott az aktuális szovjet igények maximális teljesítésére. Gheorghiu-Dej jó benyomást tett az SZKP főtítkárára, Molotov előtt kijelentette: **„Ana Pauker jó elvtárs, de mégis csak zsidó és polgári származású, a román pártnak viszont a munkásosztályból származó és román nemzetiségű vezetőre van szükség”**. Majd Gheorghiu-Dejtől e szavakkal köszönt el – emlékezik vissza Silviu Brucán – **„Határoztam. Sok sikert főtítkár elvtárs!”**

Dennis Deletant azt állítja, hogy Patrascanu likvidálása nem kizárólag Gheorghiu-Dej számlájára irandó. Hivatkozik arra a beszélgetésre, amely Robert Levy és a párt Ellenőrző Bizottságának vezetője, Charlotte Gruia és Szabó Jenő a szekuritate tisztje között zajlott. Ebben utóbbiak egybehangzóan állították, hogy 1947 végén Sztálin azt az utasítást adta az RKP PB-nak, hogy találjanak kapcsolatot Patrascanu és a már börtönben lévő két történelmi párt vezetősége között, rendszerellenes magatartására. Több rossz pont is volt már eddig is Patrascanu rovására. 1945-ben megakadályozta, hogy Kolozsváron népbíróságot állítsanak fel a román háborús bűnösök elítélésére. Erdély

magyar lakosságát felszólította, hogy fogadják el az egységes román nemzetállam tényét és szimbólumait. A párizsi béketárgyalások idején az RKP KB. határozata a revizionista és a sovinszta tendenciák ellen, egyaránt szólt a magyarságnak, és Patrascanunak. Közeli munkatársának, Herbert Belu Zilbernek megvédolása angolok és amerikaiak javára történő kémkedéssel 1947 márciusában, jelzés értékű volt Patrascanu számára.

1948. január 29-én felkereste a bukaresti szovjet követet, Szergej Ivanovics Kavtaradzét, hogy tisztázza helyzetét: ő nem az erdélyi magyarságot, hanem a magyar miniszterelnököt vádolta revizionizmussal. Másodszor a zsidó vagyoni visszaadásával kapcsolatban fejtette ki véleményét: azokat vissza kell adni tulajdonosuknak kivéve azokat az eseteket, amikor a lakásokba funkcionáriusokat költöztettek be. A követ Moszkvába küldött levelében nem találta igazoltnak azt a vádat, hogy Patrascanu kommunista ellenes magatartást tanúsított volna, és hogy kapcsolatot tartott volna fenn a különböző hazai és külföldi reakciós körökkel. Patrascanu bukásának okai közé tartozik, hogy Sztálin ellenezte Titonak a balkáni föderációra vonatkozó tervét. Patrascanu tagja volt annak a csoportnak, amelyek Titot fogadta 1947 decemberében. A Szovjetunió a Román Munkáspárt alakuló kongresszusára időzítette a Patrascanu ügyben történő döntést. Ennek tudatában kérte fel Gheorghiu-Dej Teohari Georgescu belügyminisztert, hogy vádolja meg Patrascanut, burzsoá magatartással.

1948. április 28-án Dej, Draghici, Georgescu, Rangheti előtt kellett igazolnia magát az 1922-1944 közötti években kifejlesztett kommunista tevékenységét. Ezt házi őrizet követte. 1949. január 19-én új fejezete következett a pernek., amennyiben azonos szempontok érvényesültek a vádpontok összeállításánál a táborban zajló perekben. Remus Koffler decemberi letartóztatását követően olyan vallomást kényszerítettek ki belőle, mely szerint 1941-ben Patrascanut is beszervezte a sziguranca. Ezt megelőzően októberben a házi őrizetből Patrascanut és feleségét átadták a külföldi hírszerzésnek és elhárításnak. A vádak hasonlóan lettek ekkora, mint amivel Rajkot vádolták: Patrascanu és perének tagjai egy az angol amerikai titkosszolgálatnak kémkedő hálózat tagjaiként szerepeltek. 1949. januárjában átadták a szekuritaténak. Vallatásában három, Szaharovszki vezette szovjet ügynök is részt vett.

A kihallgatás következő szakasza előtt Ioan Soltutiu ezredes vezetése alatt a kihallgatók egy csoportja Prágában járt, a Slánsky pert tanulmányozandó. Tiganov szovjet tanácsos, Szaharovszki helyettese egy olyan pert akart, amely felülmúlja a táborban folyó többi pert. Deletant tehát nem tagadja Dej felelősségét, de hangsúlyozza, hogy Moszkva irányította az eseményeket, és Dej is Moszk-

vának akart megfelelni. Nem keres viszont arra választ, hogy a Patrascanu perre miért Sztálin halála után egy évvel tettek pontot. Hogy ti. Gheorghiu-Dej egy román Nagy Imrét látott Patrascanuban, akit épp ezért nem hagyhatott életben.

A monográfia értékes fejezete, amely a „román Gulág” címet viseli. Alexandru Draghici belügyminiszter meg volt arról győződve – írja Deletant –, hogy követni kell Romániának is a terror szovjet modelljét. Mintegy 75 börtön és munkatábor működött. A máramarosi börtönt „a politikusok börtöné”-nek nevezték, itt sánylódtak a két világháború közötti teljes élő politikai elit – püspökökkel, egyetemi tanárokkal együtt – súlyos körülmények között. Ezt egészítette ki a híres Duna-Fekete tengeri csatorna munkatábor, ahol 20.000 személyt tartottak fogva az 50-es évek elején.

Röviden utal a szerző arra, hogy az 1956-58-as megtorlásokat megelőzte, illetve ezzel egy időben zajlott a viszonylag sokáig fennmaradó fegyveres csoportokkal való leszámolás. Akik a hegyekben hosszú ideig tudták tartani magukat. Ezzel lényegében véget ért az a folyamat is, amely során Gheorghiu-Dej leszámolt pártbeli ellenfeleivel, közelebről: jobboldali elhajlás váddal távolították el Paukert. Lukát és Georgescut. Ebben azonban fő szerepet játszott Dej idegenkedése a moszkvitáktól és az idegenektől, mindenekelőtt a zsidó származású vezetőktől. Luka több magyar származású személyt rántott magával: így Solymos Ivánt, a Magyar Népi Szövetség gazdasági szakértőjét, és Jakab Sándort az egykori illegalistát. Ezúttal érintettek a halálos ítélettől megszabadultak, de politikailag lehetetlenné váltak.

Deletant érinti azt is, hogy milyen szerepet játszott a román párt Nagy Imréék elrablásában, illetve Bodnaras az AVH megszervezésében. Több információ bizonyítja, hogy nemcsak Bodnaras 1956. novemberi magyarországi tartózkodása idején „küldött a szekuritate több száz magyarul beszélő, erdélyi származású tisztet Budapestre, akik ott részesei voltak az eseményeknek”, hanem azt megelőzően, 1956. nyarán az I-es Igazgatóság több személyt küldött hamis, nyugat-német, osztrák, olasz és francia útlevelel Magyarországra, hogy a helyszínről küldjön tájékoztatást Romániába. Bodnaras helyettese, az NKVD tisztje, az erdélyi származású Einhorn Vilmos mint a budapesti román követség alkalmazottja fedésben, építette ki az új román hírszerző szolgálatot a magyar fővárosban.

Lipcsey Ildikó

ERDÉLYI MAGYAR KEZDEMÉNYEZÉS RMDSZ-PLATFORM TÁJÉKOZTATÓJA A SZÉKELYFÖLDI ÖNKORMÁNYZÁS (AUTONÓMIA) LÉTREHOZÁSI FOLYAMATÁRÓL – 2003

Az **önrendelkezés** biztosítása létkérdése minden nép, minden autonóm nemzeti közösség számára. A székelység, az erdélyi magyarság legnépesebb tömbben élő része, amelynek fel kell vállalnia az egész romániai magyar nemzeti közösség számára, tehát a vegyes lakosságú területeken, valamint a szórványban élő romániai magyarság számára „a belső anyaország” szerepet.

A székelység önrendelkezésének megvalósulási formája a **területi autonómia**.

A **közvetlen demokrácia**, a közakarat érvényesülésének megtestesítői azok a településekkénti állampolgári gyűlések a Székelyföldön, melyek döntenek a helyi **Székely Tanács** megalakításáról, továbbá megfogalmazzák igényüket a **Székelyföld autonómiájára**, illetve kijelölik képviselőjüket/képviselőiket a Széki Nemzeti Tanácsba.

Azért szükségszerű a közvetlen demokrácia jegyében kezdeményezni a települési gyűléseket, mert csak az autonómia státútum (autonómia törvény) érvénybe lépése után lehetséges megrendezni az önkormányzatok létrehozása céljából kiírandó szabad, általános, titkos, közvetlen választásokat. Az állampolgári (települési) gyűlések a legalkalmasabbak és a leghitelesebbek a közösségi akarat megjelenítésére.

A székely „székek” hagyományos, hétszáz esztendőös múltú székely közigazgatási szerveződések, nevezetesen: **Udvarhely, Maros, Seps, Kézdi, Orbai, Csík, Aranyos szék**. (Aranyos szék a Székelyföldtől külön állt, és településeinek lakossága ma már nem magyar többségű.) A felsorolt első 6 székből (melyeket „derékszék”-nek is neveztek) a XV. századtól a derékszéknekél korlátozottabb hatáskörű 6 fiúszék vált ki: **Miklósvár, Bardóc, Gyergyó, Kászon, Keresztúr, Szereda fiúszék**.

A **Székelyföld anyaszéke** 1466-ig Maros szék volt (Marosvásárhely = Novum Forum Sicolorum anyavárossal), utóbb pedig – 1876-ig – Udvarhely szék (Székelyudvarhely anyavárossal). A régiségben az anyaszékben lakott a székelyek főkapitánya, itt tartották a székely nemzeti gyűlések, s ide fellebbezhetek a pörös felek a hét derékszék, illetve a hat fiúszék igazságszolgáltatási testületeinek ítéletei után.

A székelyföldi önkormányzás (autonómia) mai létrehozási folyamatában az **őshonos székelység történelmi önkormányzási (autonómia) hagyománya** éppen annyira fontos tényező, mint a **nemzetközi jog legújabb vonatkozó dokumentumai**, így az Európa Tanács Közgyűlésének ez év június 24-én, Strasbourgban elfogadott 1334/2003. számú Határozata és Ajánlása az európai regionális (területi) autonómiák olyan tapasztalatáról, amely a különböző etnikumok közötti ellentétek feloldására és összeütközéseik megelőzésére, illetve megszüntetésére alkalmasak.

A közakarat hitelességét tovább víve, a széki székely tanácsokból megalakuló **Széki Székely Tanácsok**, illetve ennek tagjaiból alakított **Székely Nemzeti Tanács** – mint a Székelyföld őshonos etnikai közösségének, a székelységnek közösségi középviselői testülete – újból kinyilváníthatja a székelység területi autonómia iránti igényét, megszavazhatja a **Székelyföld Autonómia Státútumát** és törvényre emelés végett eljuttathatja ezen Státútumot az ország törvényhozása (a Parlament és a Szenátus) elé, és mindaddig képviselheti – a létrehozott saját testületein keresztül – a székelység érdekeit, amíg **Székelyföld Törvényerejű Státútuma** lehetővé teszi a Székelyföld önkormányzati testületeinek szabad, általános, közvetlen és titkos választásokkal való létrehozását.

A Székely Nemzeti Tanács Kezdeményező Testülete (SZNTKT) a dr. Csapó József szenátor, A romániai magyarság – autonóm

nemzeti közösség (Székelyudvarhely, 2002) című kiadványában közzétett önkormányzási törvény tervezetét (A Székelyföld – Terra Sicolorum – Területi Autonómiájának Státútuma) ajánlja az egyes székely tanácsoknak elfogadás végett.

Minden Széki Székely Tanács a maga köréből kijelöli a saját döntéshozó-, végrehajtó- és ellenőrző testületeit.

Sarkalatos kérdés a küldöttek képviselői aránya is. Az SZNTKT sepsiszentgyörgyi majd marosvásárhelyi ülésén javasolta, hogy a helyi állampolgári gyűlések 1500 lakosig falvanként 1, egyetlen településből álló községenként 2, városenként 4, municipiumonként 8 küldöttet jelöljenek a Széki Székely Tanácsba, és a lélekszám szerinti arányos képviselő biztosítása érdekében minden további 3000 lakos után még 1 küldöttet.

Ugyancsak az SZNTKT javaslata szerint Udvarhely szék 128 településén a **2003. október 12-ét** követő héten kezdődik a települési gyűlések lebonyolítása, tehát a tetszőleges létszámú (legkevesebb 3 személyből álló) helyi Székely Tanács megalakítása, illetve a település képviselőjének/képviselőinek kijelölésére az Udvarhely Széki Székely Tanácsba. Ez a szakasz **október 26-ig** az **Udvarhely széki Székely Tanács** megalakításáig tart, ugyanezen nap délutánján alakul meg a széki tanácsok tagjaiból a **Székely Nemzet Tanács**.

A **települési gyűlés fogalma rugalmasan értelmezhető**, tehát jelenthet egyetlen falu, vagy falvakat magába foglaló község, vagy kisebb települések csoportja állampolgári gyűlését, viszont fontos, hogy ezen a gyűlésen kimutatható legyen a települési képviselő, bár nem számszerűsíthető formában.

Ezek a helyi gyűlések érvényesek a **számszerű jelenléttől függetlenül**, továbbá az ezeken megjelent állampolgár a saját családjának, vagy rokonságának álláspontját is képviselheti. **A döntés nem szavazással, hanem a közakarat kinyilvánításával történik**, amikor hatáskörükbe tartozó kérdésekről döntenek, és ez leginkább akkor történik, amikor a közakarat kinyilvánítására kerül sor, például arra, hogy az adott település autonómiát akar, mégpedig olyan hatáskörrel és intézményekkel, amelyeket a státútum-tervezet magába foglal!

A gyűlésen résztvevők nyilvánosan, **kézfelemeléssel** fejezik ki véleményüket a közakarat kinyilvánításáról, vagy valamely javasolt küldött/küldöttek képviselővel való felruházásáról.

A **demokratikus jogállamokban ma már a demokrácia nem a többség (diktatúrája) demokráciája, hanem szavatulása a számbeli kisebbség esélyegyenlőségének, teljes és tényleges egyenlőségének!**

A székelység autonómiájában a középviselői szolgálat és nem hatalom!

Noha a Székely Nemzeti Tanács a Székelyföld többségi lakosságának képviselőjét látja el, de nem diktál az autonóm széki székely tanácsoknak, amiképpen a széki székely tanács a szék többségi lakosságát képviseli, de nem diktál az autonóm helyi közösségeknek, a helyi (településekkénti) székely tanácsoknak.

Igen fontos, hogy valamennyi helyi székely tanácsba csak becsületes, jellemes, értelmes és döntéshozatalra vállalkozó helybeli székely emberek kerüljenek, akik bírják településük lakóinak megbecsülését.

535 600 – EMK Székelyudvarhely, Tamási Áron út 15.
e-mail: emkrmdsz@xnet.ro,
tel/fax: 00-40-266-211 697, 00-40-722-790 924
<http://www.nexus.hu/erdelyimagyarkezdemenyezes>

Tisztelt Szerkesztőség!

Először is gratulálok az Erdélyi Magyar-ság 52. számához. JELES EZ A SZÁM, HISZEN HA HETILAPRÓL LENNE SZÓ, éppen most lenne egy éves! De közben az alapítás óta már eltelt 14 év. A tartalom-ból egy dolgot szeretnék kiemelni, mégpedig a hátsó borítón levő képet. Döbbenetes, hogy már templomainkat is, szinte a szó szoros értelmében „felfalják”.

Ez a kép adta az indítást, hogy levelemmel felkeressem Önöket, éppen az Erdélyből áttelepültek kisemmizésének egy legújabb példája okán.

A következőkről van szó:

Mint ismeretes, a 10/2001 sz. törvény (*Legea privind regimul juridic al unor imobile preluate in mod abuziv in perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989*) szerint kárpótlásra jogosultak azok is, akik ingatlanjuk elkobzásakor, 1989 előtt már részesültek „kárpótlásban”, még akkor is, ha ma már külföldön élnek. Mint ismeretes, az 1989 előtti előírás szerint, bármilyen értékes ingatlan esetében is, a kárpótlás mértéke nem haladhatta meg a 80 ezer lejt. Az elkobzásakor már valamilyen kárpótlásban részesültek esetére a fenti törvény a következőket mondja ki (19. cikk. 2. bek.): *Daca persoanele indreptatite au primit despagubiri, ele au dreptul la diferenta dintre valoarea incasata, actualizata cu indicele inflatiei, si valoarea corespunzatoare a imobilului.* Ez az előírás tehát jelenlegi állampolgárságtól függetlenül, mindenkire vonatkozik. Így rendben is volna. De ezzel szöges ellentétben, az idén tavasszal megjelent 498/18.04.2003 sz. kormányrendeletben (*Hotararea Guvernului privind aprobarea normelor metodologice de aplicare unitara a Legii 10/2003*) a következő mondat szerepel: *„In cazul persoanelor, care au facut cerere de plecare definitiva din tara si au fost despagubite de stat, acestea au fost indetulate rezonabil (!), pentru acest motiv nu au dreptul la despagubiri.”* Még hogy méltányos! Tehát a külföldre távozottaknak kuss! Tipikus román megoldás! Nagyon jó volna, ha az Erdélyi Magyar-ság következő számában egy szakavatott jogász foglalkozna ezzel a kérdéssel, hiszen sokunkat érint.

Sz. L.

Kedves Honfitársaim!

„Felsütött a Nap sugára, minden ember ablakára / jaj, Istenem mi az oka, az enyémre nem süt soha?”

Ez nem egy magyar népdal a diszkriminációról.

Mindazok akik diszkriminációt emlegetnek, a valóság egyik felével hadonásznak. Tudatom velük, hogy fegyverük bumeráng - visszaüt. Leginkább azok hivatkoznak rá, akik a közmédiából és közéletből kirekesztik a hiteles magyar hangot és pálcát emelnek, ha csak a bőség kosara felé pillantunk. Miattuk tilos Közép-Európában a magyar nemzetnek az, amit környezete megtehet, megengedhet magának,

horvátok, szlovákok, románok, bolgárok. A britek és a Commonwealth of Nations, a frankofon államok, spanyolok és latin-amerikaiak mind élhetnek és élnek is valamilyen előnyös megkülönböztetéssel pl. nyelvi kultúrájuk érdekében, ám a magyart a honfoglalás óta előítéllettel szemléli a nyugat-európai. Mára a kanadai inuit-eszkimónak több joga lett, mint a kolozsvári vagy beregszászi magyarnak. Határon túl élő túlélőinknél a nyelv és etnikum nagyjából egybevág. Ezért, amint a magyar hátrányos helyzetét csökkenteni szeretné, az inkvizíció, vallásháborúban füstölt és jakobinizmuson pácolt, direktóriumi gőzben érlelt hivatalnokok fejéhez vágják, hogy etnikai alapon megkülönböztet. Miért lehet az etnikai-nyelvi elvet kettős mércével mérve háttérbe szorítani a pl. a felekezeti szempontok képest, sőt a másság másféle eleméhez képest? Nem tudom ilyen-e tényleg az igazi európai gondolat, gyanítom csak a pesti hűberek moszáka előre puha kezecskéket.

Hol itt a „szabadság, egyenlőség, testvériség”?

„Mennyi bánat, keserűség / még a testvér is ellenség...” A szép magyar népdal másik sorát is segítségül hívom, amikor kimondom: a magyar társadalomnak színt kell vallania testvériségből, és persze szabadság-vonzalomból, ez lesz a mi új szövetségünk, a szeretet próbája. Ne féljünk a nagy szavaktól.

Csupaszítsuk le a terheitől a jelszót és mondjuk ki: *Aki magyar velünk tart!*

A kettős állampolgárságról szóló népszavazást azon az alapon is támogatnunk kell, mert ütött az utolsó óra, s „amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra!”

(Lábjegyzet az utolsó sorhoz. Ezt a közmondást kellett volna szem előtt tartania a polgári és balos külügyeknek, amíg módjuk volt rá. A kettős állampolgárság illetve a külhoni magyar állampolgárság megoldásának kérdését történelmi hiba volt halasztgatni és státusz törvénnyel behelyettesíteni.

Kannibál, komprádor pesti politikusa-ink csak a vereségből tanulnak, vagy abból se, ejsze ez nekik nem is vereség, náluk ez előre megfontolt alamuszóság.

Nem az új vasfüggöny az egyetlen következmény, ami a magyarságot sújtó alamuszi helyzetmegítélésből fakad. Az európai uniós csatlakozás során, rövidesen egymás hegyin-hátán zuhognak a papíron rögzített hátrányos helyzetből fakadó csapások. A polgári politikusok sem voltak rest az Európai Uniót rátküldni a magyar közvéleményre. Fizetség: megmondtuk nehéz lesz. Nagy választói szűvés. Aki vakon bíz, kés alá húzik.

A közelmúltban, ahogy fölerősödött a kritika a rossz beidegződésekkel terhelt magyar külpolitikával szemben - hiszen nyilvánvaló már, hogy az európai uniós csatlakozási tárgyalásokon a történelmi haza magyarjaival alig és hatástalanul törődtek a magyar külügyek -, ismét előkerült a kettős állampolgárság kérdése. Mint a megváltó nagy ötlethez nyúltak témához újra a felszínen maradni akaró pálfordulók, pártfordulók, azok, akik gáncsolták és szapulták azt aki csak korábban megpendítette. Lett is helyette ki-ki itélje meg mire jó státusz törvény s most vízumkényszer. Nem meglepő, hiszen így viszonyultak a '90-es évek elején a koronához, a nemzeti minimumhoz, a Trianon-kérdéshez, a Beneš-dekrétumokhoz. Kérem mindazokat, akik ma a külhoni állampolgárságért való egykori aláírásgyűjtésről beszélnek, ne felejték el a „szerzőket” és azt, hogy társutasságukig a Világszövetség Erdélyi Társasága és a Világszövetség már a munka sűrűjében volt.

Nálunk minden jócselekedetnek megvan a méltó büntetése. Vagyis a jobboldali parlamenti többség e nagy munkát aszaltára tevő Magyarok Világszövetségét le akarta törölni a magyar közéleti palettáról. Támogatását megvonták, még a Magyar Állandó Értekezletről is kirekesztették, aminek pedig egyik alapítója volt. Sokan még ezt is lenyelték volna, ha helyette élethépes nemzetközi magyarságpolitika érvényesül. De ez nem történt meg, csak saját eu-parlamenti karrierjükkel törődtek. Itt a következmény.)

Szavaimra ügyelő, 65-ik évfordulóját ünneplő Magyarok Világszövetségének megkülönböztető tisztelettel:

Nagy András, grafikus
(www.hunsor.org)

Felelőtlen nemtörődömség avagy egy kis párt árulása?

Megdöbbenve értesültem az Országgyűlés Rendészeti Bizottságának október 28-i határozatáról. Ez a testület úgy döntött, hogy nem veszi tárgysorozatba az állampolgársági törvény módosítására beadott indítványt, amelyet a bizottság előtt az MDF frakcióvezetője - Herényi Károly - ismertetett. A szavazásnál az elutasítás mellett 7-en, ellene 8-an szavaztak, 2 képviselő pedig tartózkodott. Így került a javaslat vissza a Tisztelt Ház plénuma elé, ahol 173 igen, 24 nem, 168 tartózkodással a tárgysorozatba vételt szintén elvetették.

Ezek után szükségesnek tartottam, hogy az R.B. döntésének tüzetesebben is utánajárjak. Miként is jött létre ez a szavazási eredmény? Arra a meghökkentő tényre jöttem rá, hogy a negatív határozat úgy valósulhatott meg, hogy az MDF két bizottsági tagja nem jelent meg az ülésen. Ha nem így történik, egy szótöbbséggel, ajánló címkével mehetett volna a javaslat a Parlament elé. Véleményem az, ha a Bizottság MDF-es tagjai közül valamelyik akadályoztatva lett volna, úgy megbízottal kellett volna ellátnia feladatát. Ezt tették az MSZP és a FIDESZ illetékesei

is. A tényekből pedig az derül ki, hogy az MDF-nek kimondottan célja volt, hogy megbuktassa a saját javaslatát. Mi lehet ennek az oka? Erre némi magyarázatot kapunk akkor, ha átolvassuk Herényi képviselő úr a kolozsvári Krónikának tett nyilatkozatát, amelyben kifejti – az elutasítás előzetes politikai döntés volt, a plenáris ülés amúgy is mindent elutasított volna. – Egyébként a Házszabály rögzíti, (98. §./3.) hogy csak bizottsági jóváhagyásával tárgyalható egy javaslat.

Csak mellékesen jegyzem meg, Herényi képviselő előterjesztésére vették el 2000-ben az MVSZ minden állami támogatását, melyet azelőtt minden kormány megadott. Szomorúan kell tudomásul vennünk, hogy a baloldal az áljobboldallal összefogva, meg akarja akadályozni, hogy a világ magyarsága a kettős állampolgárság révén újra egyesülhessen. Úton-útfélen ordítozzák, hogy kettős állampolgárság nem kell, mert sok millió éhes magyart fog az anyaországra zúdítani, növelve a munkanélküliséget, lakáshiányt, rontva az egészségügyi ellátást. Vegye mindenki tudomásul, nem anyagiak determinálják a világszerte szétszórta magyarságot, hogy kettős állampolgársága legyen, hanem az, hogy végre nemcsak lélekben, hanem hivatalosan is a magyar nemzet szerves tagjává váljanak. Egyébként, akit anyagiak hajtának, az úgysem a teljesen lepusztult Magyarországon keresné boldogulását, hanem tovább, nyugaton, ahol sokkal nagyobbak a lehetőségek.

Végezetül csak annyit, bizonyos körök rettegnek attól, hogy nemzetünk lerázza magáról a globalizmus igáját, és újra anyagilag erős, öntudatos Magyarország lesz. Hát féljenek is, mert a magyarok Istene megsegít minket, s akkor vége lesz a vérszívó, korrupt vezetők basáskodásának. Rettegjenek az országgyűlést uraló bal és áljobboldali honatyák, miniszterek, mert ébred a nép.

u. Dr. Buzás Gábor – Abda

A VERECKEI SZOROS

legsúlyosabb pontján, ahol Árpád vezér bevonult főserégével a völgybe, áll egy obelisz, amelyet a hálás utódok a millennium tiszteletére állítottak és lepleztek le. Az emlékmű oldalaira erősített, szövegekkel ékesített táblákat régen eltávolították, megsemmisítették az értelmetlen és bűnös sugallatok vezérelte kezek.

1989 óta a megkopott obelisz és környéke zarándokhely lett (újra): az anyaországból és a világ minden tájáról érkező magyarok róják le kegyeletüket az „ország kapujában”.

Valaki ezt írta festékszóróval az évszázados gránitra: Üdvözljük Magyarországon!

Óriási visszatetszést váltott ki a tett: elmarasztaló, acsarkodó, rágalmazó stb. cikkek jelentek meg, amelyekben eltélik, megbélyegzik a „bűntettet”.

Am miért, miért nem: nem törölte le senki.

Igazat adok a nemtetszést nyilvánítóknak, egyet értek velük, óriási bakinak, mi

...Ami erő vagy hatalom elvesz, az idő és kedvező szerencse lassú visszaadhatják. De amiről a nemzet félve a szenvedéseiktől, önként lemondott, annak visszazserzése mindig nehéz és mindig kétszemes...
(Deák Ferenc)

több: hibának tartom! Ugyanis elenyésző azon szlávajkúaknak a száma – netán ha arra járnak –, akik értik a szöveget. Mielőbb korigálni kellene a mulasztást: az üdvözlő szöveget – tekintettel az eltelt több mint 1.100 évre – ukránra, oroszra meg az ENSZ többi hivatalos nyelveire is le kellene fordítani – van hely bőven az obeliszken. Hadd tudja meg a világ: OTT VAN MAGYARORSZÁG KAPUJA.

Dr. Szöllösy Tibor – Técső

Kettős állampolgárság: politikai akaratra várva...

Az ősz a kettős állampolgárság vitájától volt hangos a Kárpát-medencében. A kérelmet a leginkább érintettek, a délvidéki magyarok fogalmazták meg, akik novemberből már csak vízummal léphetnek kis-Magyarország területére. A délvidéki kérelmes – látva a magyar politikai elit akarategyengességét – azóta követelése keményedett, és ötvenezren aláírásukat is adták nyomtaték gyanánt.

A magyar kormánypartokat váratlanul érte az elszakított területeken élő magyarok kérése, pedig számíthattak volna rá, hogy a vízumkötelezettség bevezetését követően az ily módon nehéz helyzetbe jutó délvidéki magyarok felvetik a kérdést, kérést. Kovács László néhány nyilatkozattól eltekintve átadta a témában a terepet a politikai államtitkárnak. Bársony András nem túl barátságos, érzelmektől mentes, hideg kijelentéseivel magára haragította a külföldi magyarokat.

No persze, különösebb illúzióink amúgy sem lehetnek a határon túli magyarokat deklaráltnál túlszeretni nem akaró balliberális kormánykoalícióval kapcsolatban. Ugyanakkor érthető a délvidéki magyarok aggodalma, akiknek orrára koppant idén őszről a schengeni vízumsorompó. Másfelől joggal kapaszkodhattak Gyíngyics utódjának reménykeltő kijelentéseibe.

A köztársaságban gondolkodó Medgyessy-kormány azonban korán lehűtötte a külföldi magyarok éledő reményeit: az EU-tól a magyar adófizető- és választópolgárig mindennel előhozakodott, ami szerinte lehetetlenné teszi a kettős állampolgárság bevezetését.

Belgrád időközben – magyarországi unszolásra vagy sem, de – visszakozott: becsukta a résnyre kitárt ajtót. Délvidéken erre felpaprikázódtak a kedélyek, hiszen számukra, számunkra a kettős állampolgárság – akarjuk vagy sem – jórészt érzelmi kérdés is. Sok millió magyart, az ország egyharmadát fosztották meg diktátu-

mok hazájuktól, nemzetiségüktől, állampolgárságuktól. S miután nyolc évtizeden át mindegyikhez ragaszkodott és az anyaországra úgy tekintett, mint szülőre, melytől elszakították erőszakos kezek, mint a babiloni fogságba hurcolt zsidók Jeruzsálemre, éppen onnan jön a hűvös hangnem, a kimért szó, a közömbösség, a hideg zuhany: a nem kellett! Az, hogy 20 millió román nem kell, még érthető. De hogy 3 millió magyar se kelljen, az már a tudathasadást sűrölja...

A magyarigazolvány nem több gesztusnál, jó szándékú gyógyír. A lelkek Trianonját csak a magyar állampolgárság visszaadása tudná lerombolni sok millió magyar szívében. A kérdésben az ellenzék is ellentmondásosan nyilvánult meg. A Fidesz az MSZP magatartását ostromozta. Az MDF legalább előhozakodott egy ép-kézláb javaslattal: ennek értelmében nem kellene egy évet várni, Magyarországon lakhelyet és munkahelyet keresni ahhoz, hogy állampolgársághoz jussunk. Aztán az MDF is öngólt rúgott: az Országos Választási Bizottságnál megóvta a Magyarok Világszövetségének népszavazást kezdeményező akcióját, miközben egy saját akcióval állt elő. Így mindkét kezdeményezés hamvába holt.

A Fidesz stratégiája kifulladt az MSZP határon túli politikájának ostromozásával. A november elején Nagyvárados megtartott *Történelem – Fő utca* nevű rendezvényen több fideszes politikus is részt vett. Körtük Schmitt Pál, a Fidesz – Magyar Polgári Szövetség alelnöke is. S noha „határon túli rendezvényen” vettek részt, egyetlen szóval sem említette egyikőjük sem a kettős állampolgárságot. Pedig vannak „itthon” is és „otthon” is nagyon-nagyon sokan, akik nem érik be az egyébként jól hangzó Hajrá, Erdély! jelszóval.

Mindez azt mutatja, a legnagyobb ellenzéki párt határon túli politikájában még nem kristályozódott ki: támogatja-e vagy sem, hogy az utóállamokban élő magyarok is magyar útlevelel jussanak. Pedig 2006-ban a Fidesznek már nem kell attól tartania, hogy elveszíti a választásokat, amiért túlszereti a határon túli magyarokat, hiszen szavazóbázisának elsősorú része támogatja az idegen uralom alatt élő magyarok ebbéli igényét.

A Fidesz mégis kivár és taktikázik. Egyrészt biztos benne, hogy a jelenlegi kormány a tárgyalasztalnál tovább nem hajlandó elmenni a kérdésben, inkább lebegtetni a kormányzati ciklus végéig. A Fidesz tett már annyit a polgári kormányzás alatt, hogy a kettős állampolgárságot nem támogató döntése esetén se veszítse el a külföldi magyarok rokonszenvét, akiknek a szavazatai amúgy sem számítanak, merthogy nem szavazóképesek... A barátság marad, de a hiányérzet is! Egyelőre lehorogonyoztunk a Jóreménység fokánál...

Székelyföldi vendégmunkásokkal utazom hazafelé Budapestre. Három moldovai fiatal is velünk tart. Hol románul, hol oroszul szövik a szót. Majd piros román útlevelet nyújtanak át a határőrnek. Összenézünk, nyelvünk egyet, hűmmögünk és irigykedünk. No nem a román útlevelel, hanem a törődés miatt.

Fábián Tibor
(Erdélyi Napló)

ADOMÁNYOK (Ft)

ADOMÁNYOK – BELFÖLD

Ajtóny Pál	Pécs	2.000.-
Andrásófszky Barna dr.	Mosdós	2.500.-
Balázs Károly dr.	Bp.	1.000.-
Bálint N. Ildikó dr.	Pilis	4.000.-
Balogh Erzsébet	Debrecen	1.500.-
Banga Katalin	Bp.	1.000.-
Bányai Ferenc	Bp.	2.000.-
Barakonyi István	Bp.	1.500.-
Bárczay Istvánné	Bp.	2.000.-
Biczó Erzsébet	Márok	1.500.-
Botlik József dr.	Bp.	2.000.-
Csegezi Eszter		
Zsuzsanna dr.	Bp.	3.000.-
Cseresnyés János dr.	Szombathely	2.000.-
Cserhalmi Lajosné	Bp.	2.000.-
Csukás Zoltán dr.	Miskolc	3.000.-
Dálya Emília	Bp.	500.-
Daur Kft.	Bp.	1.000.-
Dobos László	Erd.	3.000.-
Dozsa Sarolta	Dömsöd	1.500.-
Fabian Lajos	Sopron	6.000.-
Fabian Tibor	Bp.	5.000.-
Farkas Gábor dr.	Százhalombatta	8.000.-
Fazakas Kalló Sándor	Bp.	1.500.-
Filep János	Bp.	3.000.-
Goschy Béla dr.	Bp.	2.000.-
Hartl Eva	Eger	2.500.-
Hirsch Gabriella	Bp.	2.000.-
Hódos Ferenc	Répcelak	2.000.-
Homoródi András dr.	Székesfehérvár	500.-
Horváth Jánosné	Nagykanizsa	2.000.-
Hoyos Imre	Bp.	2.500.-
Incze Laura dr.	Jászberény	1.500.-
Jakab Terézia dr.	Bp.	3.000.-
Jancsó László	Miskolc	3.000.-
Jánki Lajos dr.	Mezőkövesd	2.000.-
Kaizler László dr.	Mátranovák	3.000.-
Kálmán Győző	Szombathely	1.500.-
Kegyes Attila István	Pécs	2.000.-
Keresztes Sándor dr.	Bp.	2.500.-
Kiss Irén	Bp.	1.000.-
Kiss Székely Zoltán	Bp.	1.500.-
Koltai Erika	Pécs	5.000.-
Kovács Árpádné	Gyöngyös	1.500.-

Kovácsné Sárcz Erzsébet	Miskolc	2.000.-
Kozma Károly	Bp.	1.000.-
Kulin Imre dr.	Bp.	1.500.-
Lám István	Bp.	3.500.-
Lendvay Elemérné	Bp.	1.500.-
Lokodi Árpád	Gyöngyös	2.500.-
Ludvig Gyuláné	Bp.	3.000.-
Lukácsffy István	Érd	3.000.-
Mág Tamás	Göd	3.000.-
Magyar Gábor	Bp.	500.-
Majer János	Tapolca	3.000.-
Molnár Sándor	Balatonfured	3.000.-
Nagy István	Dömsöd	1.000.-
Pántli László	Nagyigmánd	4.000.-
Parászka Mária Szonja dr.	Bp.	3.000.-
Péterfy Pál dr.	Budakalász	3.000.-
Pelthő Károly dr.	Bp.	10.000.-
Póczi Magdolna dr.	Nógrádgárdony	1.000.-
Premontrei Prepostság	Csorna	2.000.-
Rózsás János	Nagykanizsa	2.000.-
Rusztli Gyula	Bp.	10.000.-
Sándor Imre dr.	Pécs	1.000.-
Schmidt István	Bp.	2.000.-
Schneider László	Bp.	6.000.-
Sipos Sándor	Esztergom	3.000.-
Szamosi Elemér	Bp.	3.000.-
Szász Árpád dr.	Sopron	1.500.-
Széchy Gábor dr.	Bp.	3.000.-
Szentpéteri Ádám	Bp.	10.000.-
Szőcs Attila	Bp.	2.000.-
Tarr Ferenc dr.	Nyíregyháza	20.000.-
Torma Akos dr.	Kaposvár	3.000.-
Török István	Sárospatak	5.000.-
Török Miklós	Leányfalu	10.000.-
Udvarhelyi Nándor	Miskolc	3.000.-
Udvar Sándor dr.	Ónod	2.000.-
Varga Sándor dr.	Bp.	5.000.-
Veréb Attila	Gyula	2.000.-
Veres Hortenzia	Bp.	1.000.-
Vidó Zoltán	Bp.	1.000.-
Werneke Tivadar	Szomor	1.000.-

ADOMÁNYOK – KÜLFÖLD

Böröczky László	Belgium	25.- EUR
-----------------	---------	----------

Az Erdélyi Magyarság külföldi képviseletei:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Belgium:

gr. Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdrop,
Postabank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járari
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink támogatásukat akár címünkre postázott csekkel, akár **money orderrel** rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak támogatást nyújtani, úgy kérésre (akár üzenettrögzítőnkön keresztül is) csekket küldünk.

FONTOS TÁJÉKOZTATÓ

Azon a támogatóinknak, akiknek adószáma már szerepel nyilvántartásunkban, ezzel a lapszámmal együtt küldtük/küldjük az ún. 1%-os APEH igazolást.

Kérjük, hogy akik esetleg az idei évben még nyújtanak támogatást, és erről igazolást kérnek, úgy a befizetési csekk közlemény rovatában tüntessék fel adóigazgatási számukat – így is utalva erre. Ezzel nagymértékben könnyítik, gyorsítják munkánkat.

Ha valaki 2004. január elejéig bármilyen oknál fogva mégsem kapná kézhez az igazolást, de arra igényt tart, úgy kérjük, hogy azt felénk valamilyen módon legkésőbb január közepéig jelezzze, a befizetés dátumának egyidejű közlésével. Az általunk kiállított igazolásokról ugyanis legkésőbb **január 31-ig jelentést kell adnunk** az APEH felé. Tehát ez után már nem tudunk igazolást kiállítani, mert ezen határidő elmulasztása jogvesztő hatályú.

Mint ahogy azt már korábban is írtuk, előfizetést/támogatást minden esetben csak a tárgyév végéig fogadunk el, s minden e feletti összeget alapítványi támogatásként könyvelünk – ha csak a támogató másként nem rendelkezik.

Alapítványunk mint közhasznú alapítvány az idén is jogosult az ún. 1%-ra, amit a személyi jövedelemadó bevallásnál lehet felajánlani számunkra. **(Adószámunk: 19667173-1-43)**. Sőt, mindenkit arra kérünk és biztatunk, hogy az elkövetkező adóbevallásnál továbbra is éljenek a támogatásnak ezzel a módjával. A befizetett adományokról – **kérésre** – un APEH igazolást állítunk ki, aminek értelmében a befizetett összeg 30 %-ával a személyi jövedelemadó összege **a befizetés évében** csökkenthető, az idevonatkozó érvényben lévő rendelet szerint.

Szíves tájékoztatásul közöljük, hogy az idén az ún. 1%-ból befolyt összeg 743.933.- Ft. volt, ami

jelentősen hozzájárult túlélésünkhöz, amiért is nagy-lelkű támogatóinknak ezúton is köszönetet mond Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány. Ezt az Erdélyi Magyarság kiadásának költségeire, vagy még náluk is szegényebbek támogatására fordítottuk.

A 2003. évre benyújtandó adóbevallásnál – aminek benyújtási határideje magánszemélyeknél a jövő év március 20-a – nyilatkozni kell ezzel kapcsolatban. Ennek módja a következő:

Egy, az Ön által beszerzett borítékon fel kell tüntetni az Ön nevét, lakcímét és adóazonosító jelét (kivül). A borítékban elhelyezett papírra pedig rá kell írni alapítványunk adószámát, ami: **19667173-1-43**.

Célszerű, bár nem kötelező, az alapítvány nevét is: **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**. A borítékot csatolni kell az adóbevalláshoz. **Kérjük, hívják fel erre barátai, ismerőseik figyelmét is, és javasolják nekik, hogy éljenek ezzel a lehetőséggel, és ők is buzdítsanak másokat erre.**

A határainkon túl élő olvasóink ezen a téren úgy segíthetnek, hogy ők magyarországi ismerőseik, barátai figyelmét ráirányítják lapunkra, illetve erre a lehetőségre.

Itt hívjuk fel támogatóink szíves figyelmét arra, hogy igazolást – **most** – csak a 2003-ben befizetett támogatásokról tudunk kiállítani. Aki 2004. január elseje után adja postára támogatását, annak az igazolás csak a 2004-as naptári évre állítható ki. Tehát neki a 2005-ben esedékes adóbevallásában kell ezt beállítania.

Még egyszer megköszönve támogatásukat, a lap valamennyi olvasójának és támogatójának Kegyelemteljes Karácsonyi Ünnepeket és egy Boldogabb Újzestendő kíván

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

Székely Nemzeti Tanács kezdeményező testület

KÖZÖSSÉGI AKARATTAL SZÉKELYFÖLD AUTONÓMIÁJÁÉRT

SZÉKELYSÉG – MÚLT ÉS JÖVŐ

Székelyföld autonómiaja (Terra Siculorum)

Székelyföld (Terra Siculorum) autonómiaja nem sérti Románia területi integritását és nemzeti szuverenitását; a területi önkormányzás a közösségek államon belüli önrendelkezésének jogára, a subsidiaritás, az öngazgatás elvére épül.

A történelmi Székelyföldön meghonosult autonómiát a székely székek szervezettsége és hatásköre testesítette meg, amelyek létezésére már az 1200-as évek írott dokumentumaiban utalás található. A székely székek autonómiaja területi önkormányzasként működött, sajátos társadalmi és közigazgatási felépítéssel, sajátos jogokkal és különleges státussal.

A székek mai polgárai a települési gyűléseken és választott közképviselői révén, újból nyilvánítják a területi autonómia iránti igényüket, megfogalmazták követelésüket az önkormányzás törvényes kereteinek Székelyföld autonómia-státuma általi szavatolására.

A székelység (siculitas) ismeri történelmét, őrzi hagyományait, megfogalmazza követeléseit, s a történelmi feltételeknek megfelelően igényli a területi autonómiahoz való jogot. Európa jogálműveiben alkalmazott megoldások igazolják a régiók területi autonómiájának alkalmazhatóságát és életképességét, azokat a régiókat, amelyeknek számbeli többségben levő polgárai s ezek közössége a nemzeti identitás megőrzéséért védelemre szorul, a történelmi, társadalmi, kulturális sajátosságoknak megfelelő intézkedéseket igényel.

Az Európa Tanács 1993/1201. számú Ajánlása 11. szakaszában előírja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogát, hogy azokban a régiókban, ahol ezen személyek a lakosság számához viszonyítva többségben vannak, autonóm vagy helyi hatóságokkal, vagy saját történelmi és területi feltételeknek megfelelően, sajátos státussal rendelkezzenek.

Az Európai Parlament Unió állampolgárságára vonatkozó, 1991 november 21. Határozata 3. szakaszában kinyilatkozza, hogy az Unió és a tagországok bátorítják a területükön történelmileg jelenlévő etnikai- és nyelvi közösségek identitásának kifejezését és együttélésük elősegítését, garanciát vállalva az állampolgárok tényleges egyenlőségének biztosítására, a sajátos helyi-, regionális-, vagy csoport önkormányzási formák szavatolására, a régiók közötti együttműködés, a határokat túllépő kooperáció elősegítésére.

A Regionális Autonómia Európai Chartája (European Charter of Regional Self-Government, adopted by the CLRAE, Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1997/1118. sz. Határozata) többek között a következő alapelveket fogalmazza meg:

- a regionális autonómia elismerése magában foglalja az állam iránti lojalitást, amelynek régiói a szuverenitás és a területi integritás tiszteletben tartásával fejlődnek,
- a megfelelő európai intézmények szervezésének az Európa szintjén alkalmazott politika kidolgozásakor és alkalmazásakor figyelembe kell vennie a régiók jelenlétét az európai államokban,
- a régió, mint az állam lényeges összetevője, saját önzonosságára révén Európa sokféleségének tanúbizonysága, s a régió történelmi hagyományai tiszteletben tartásával hozzájárul ennek kulturális gazdagodásához;

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2003/1334. sz. Határozata az autonóm régiók

pozitív tapasztalatairól, mint konfliktusmegoldó ihletforrást Európában (2003. június 24.), többek között, a következőket állapítja meg:

- Az Európában megújult feszültségek részben azoknak a területi változásoknak és új államok keletkezésének tulajdoníthatók, amelyek a két világháború és a korábbi kommunista rendszer 90-es években bekövetkező összeomlása nyomán születtek meg.
- Ezek a feszültségek tükrözik azt az elkerülhetetlen fejlődést, amelyen a nemzetállam fogalma átment, s amely a nemzeti szuverenitást és a kulturális homogenitást mint lényegi kérdést tekintette. Napjainkban, a demokrácia gyakorlatának valamint a nemzetközi jognak a fejlődését tekintve, az államoknak új elvárásokkal kell szembenézniük.
- Az államoknak a feszültséget meg kell előzniük olyan rugalmas alkotmányi vagy törvényhozási szintű egyezségekkel, amelyek elébe mennek ezen elvárásoknak. Hatalmat, illetve hatásköröket adván a kisebbségeknek önnön ügyeikre nézve, akár átruházván azt a központi kormányzattól, akár azzal megosztva, az államok néha összeegyeztethetik a területi egység elvét a kulturális sokszínűség elvével.
- Az autonómia, ahogy azt azokban az országokban alkalmazzák, amelyek tiszteletben tartják nemzetiségeik alapvető jogait és szabadságát, jórészt úgy tekinthető, mint egy "államon belüli megoldás", mely lehetővé teszi a kisebbség számára, hogy gyakorolja jogait és megőrizze kulturális önazonosságát, miközben bizonyos garanciákat nyújt az állam egységére, szuverenitására és területi integritására nézve.
- A „területi autonómia” kifejezést olyan, általában szuverén államokon belül kialakított berendezkedésre értik, ami által egy bizonyos régió lakosai tágabb hatalmi jogosítványokat kapnak, amelyek tükrözik sajátos földrajzi helyzetüket, és amely oltalmazza és előmozdítja kulturális és vallási hagyományait.

A székelység (siculitas) mérvadóknak tekinti az említett nemzetközi dokumentumokat, igényli a történelmi és területi feltételeknek, a közösség követelményeinek, az Európában alkalmazott, megoldásoknak megfelelő területi autonómia gyakorlásához nélkülözhetetlen törvényes keret megteremtését.

MIÉRT VAGYUNK ÉS MIRE VÁLLALKOZUNK?

Mi a Székely Nemzeti Tanács?

- Székelyföld őshonos közösségének, a Székelységnek közképviselői testülete.

Milyen önépítő folyamat révén jön létre a Székely Nemzeti Tanács?

- minden székely település képviselőjének szavatolásáért az 1500 magyar nemzetiségű lakosnál kisebb település a székely tanácsba 1 (egy) küldöttet jelöl,
- az 1500 magyar nemzetiségű lakosnál nagyobb települések, minden újabb 3000 magyar nemzetiségű lakos után egy-egy küldöttet jelölhetnek – időpont október 12.,
- a választott települési küldöttekből létrejövő székely tanácsok határozata alapján, amelyeket a székely fórumok hitelesítenek – október 19.
- a székely székely tanácsok együttes ülésén a közképviselővel felruházott tanácsokból megalkul a Székely Nemzeti Tanács – október 26.

Hogyan alakul meg a Település Székely Tanácsa?

- az október 12-én összehívott települési gyűlésen, a közvetlen demokrácia elve alapján,
- a település állampolgári gyűlése megválasztja a Település Székely Tanácsát, amely legkevesebb 3 tagból áll,
- a település állampolgári gyűlése kijelöli a székely tanácsba javasolt küldötteket,
- nyilvánítják egyetértésüket az SZNT KT által munkadokumentumként elfogadott autonómiastátútumban feltüntetettekkel,
- alapelv: a település lakói állampolgári gyűlésen a közvetlen demokráciát gyakorolják, amelynek hatáskörét, a Helyi Autonómia Európai Chartájának megfelelően, a helyi választott önkormányzati testületek hatáskörének gyakorlása nem korlátozza.

Hogyan alakul meg a Szék Székely Tanácsa?

- október 19-én a települési gyűléseken kijelölt küldöttekből megalakul a Szék Székely Tanácsa, (Kézdi-, Orbai-, Sepsi-, Csik-, Udvarhely-, Gyergyó-, Maros-, Miklósvar-Bardóc Szék), amelyet a székely közösségi fórum hitelesít,
- alapelv: a küldöttek a képviselői demokráciát gyakorolják.

Hogyan alakul meg a Székely Nemzeti Tanács?

- október 26-án a székek székely tanácsainak együttes ülésén, a közképviselővel felruházott tanácsokból megalakul a Székely Nemzeti Tanács,
- az SZNT KT tagjai – a küldöttek jóváhagyásával – a Székely Nemzeti Tanács tagjaivá válnak.

Mi a hatásköre a Település Székely Tanácsának?

- képviselni a közösség területi autonómia iránti igényét,
- kijelölni a települési székely tanács tagjait,
- a nemzeti önzonosság védelmében ellátni a közösség közképviselőt.

Mi a hatásköre a Székely Székely Tanácsnak?

- képviselni a székely közösség területi autonómia iránti igényét,
- ellátni a székely székely közösség közképviselőt,
- kijelölni a Székely Székely Tanács Állandó Bizottságát, amely áll az elnökből, 2 alelnökből, 2 titkárból, 2 jegyzőből,
- kijelölni a Székely Nemzeti Tanács szakbizottságainak elnökeit és minden Szakbizottság 7 állandó tagját.

Mi a célja és hatásköre a Székely Nemzeti Tanácsnak?

- Székelyföld őshonos lakossága, a székelység nevében igényelni és elnyerni a történelmi terület autonómiáját, nemzeti alapú euróregióvá nyilvánítását,
 - kijelölni a Székely Nemzeti Tanács Állandó Bizottságát, amely áll az elnökből, 4 alelnökből, 4 titkárból, 2 jegyzőből,
 - kijelölni a Székely Nemzeti Tanács szakbizottságainak elnökeit és minden Szakbizottság 9 állandó tagját,
 - közzétenni a véglegesített, elfogadni Székelyföld Autonómia Statútumának tervezetét,
 - a közakaratot képviselve, jóváhagyás végett Románia Parlamentje elé terjeszteni Székelyföld Autonómia Statútumát,
 - Székelyföld autonómiájának törvény általi szavatolásáig közképviselni a székelység érdekeit.
- Milyen nemzetközi dokumentumok teszik jogosá a területi autonómia igénylését és megteremtését?
- az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Koppenhágai dokumentuma (1990),

- az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet Genfi dokumentuma (1991),
- az Európai Állam- és Kormányfők Bécsi Találkozójának dokumentuma (1993),
- az Európai Parlament Unió állampolgárságára vonatkozó, 1991 november 21. Határozata,
- az Európa Tanács 1993/1201. sz. Ajánlása,
- az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1997/1118. számú Határozata által elfogadott Regionális Autonomia Európai Chartája,
- az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2003/1334. számú Határozata.

Mi történik Székelyföld Autonomia Statutumának Parlament általi elfogadása után?

- a Statutum rendelkezései alapján szabad és általános, közvetlen és titkos választások révén megalakulnak a helyi közigazgatási önkormányzatok, a széki önkormányzatok és Székelyföld Önkormányzata – saját törvényhozó, végrehajtó és igazságszolgáltató hatósággal,
- ha a Székelység úgy dönt, hogy Székelyföld Önkormányzatának létrejötte után, nemzeti önazonossága védelmében, továbbra is szüksége van közösségi képviselőre, akkor saját akaratából fenntartja a Székely Nemzeti Tanácsot.

Mi nem a Települési Székely Tanács?

- nem jogi személy,
- nem önkormányzati testület,
- nem helyi választásokon jelöltek által állított szerveződés.

Mi nem a Széki Székely Tanács?

- nem jogi személy,
- nem önkormányzati testület.

Mi nem a Székely Nemzeti Tanács?

- nem választási párt,
- nem önkormányzati testület.

Miért találkozunk az autonómiatörekvés a székelyföldi román közösség érdekeivel?

- hasznosítandó Székelyföld gazdasági fejlődésének,
- részese a teljes és tényleges egyenlőségnek,
- számszerű jelenlétének megfelelően, résztvevője a különböző szintű közigazgatási önkormányzatoknak.

KÖZVETLEN AKARATNYILVÁNÍTÁS, KÉPVISELETI MEGBÍZATÁS

A küldöttek képviseleti arányáról

A települési gyűlések, amelyek a helyi székely tanácsok megalakulásáról döntenek, s megfogalmazzák igényüket Székelyföld autonómiájára, a közvetlen demokrácia, a közakarát érvényesülésének megtestesítői.

Azért szükségszerű a települési gyűléseket kezdeményezni, mert az önkormányzatok létrehozása céljából kiirandó szabad, általános, titkos, közvetlen választásokat az autonómiastatutum érvénybe lépése után lehet megrendezni.

A közösségi akarát megjelenítésére tehát az állampolgári (települési) gyűlések a legalkalmasabbak és a hitelesek.

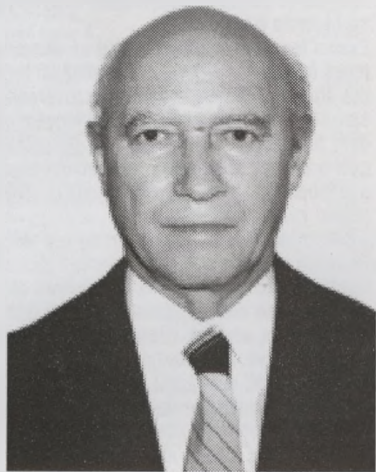
E hitelesség készíthet arra, hogy ezen települési gyűléseken kijelöljék a küldötteket a széki székely tanácsokba, azaz a széki székely tanácsok tagjait, s a széki székely tanácsok megválasztják saját döntéshozó-, végrehajtó- és ellenőrző testületeiket.

Miért nem lehetséges, hogy széki gyűlés hozza létre a széki székely tanácsot? Azért, mert a széki népgyűlés megrendezése kivihetetlen. Ilyen feltételek közepette, a települési gyűlés döntése és az általa kijelölt képviselő sokkal hitelesebb egy esetleges fórumnál, illetve annak határozatánál!

A közakarát hitelességét tovább víve, a széki székely tanácsokból megalakul Székely Nemzeti Tanács közösségi középviselővel felruházva nyilváníthatja ki újból a Székelység területi autonómia iránti igényét, szavazhatja meg Székely-

föld Autonomia Statutumát és juttathatja ezen Statutumot törvényre emelés végett a Parlament elé, s képviselheti – létrehozott testületein keresztül – a székelység érdekeit mindaddig, amíg Székelyföld törvényerejű statútuma lehetővé nem teszi Székelyföld önkormányzati testületeinek szabad, általános, közvetlen és titkos választásokkal való létrehozását!

Sarkalatos kérdés: a küldöttek képviseleti aránya. A szentgyörgyi ülésen az SZNT KT elfogadta a települési képviselet elvét, s marosvásárhelyi ülésen kiegészítette az arányos képviselet elvének alkalmazásával.

Csapó I. József

E határozat védhető, megmagyarázható, indokolható:

- a települési gyűlés (egyébként az is megfogalmazódott, hogy a székeken a „település” fogalma rugalmasan értelmezhető, tehát jelenthet falut, falvakat magába foglaló községet, kisebb települések csoportját, a fontos, hogy a települési képviselő kimutatható legyen) nem számszerűsíthető! A kezdeményezett falu(települési)gyűléseken nem kötelező a részvétel, a számszerű jelenléttől függetlenül érvényes, a család, vagy rokonság képviselőiben is részt vehet a polgár és képviselheti álláspontjukat. Nem szavazás, hanem közakarát nyilvánítás történik, amikor hatáskörükbe tartozó kérdésekről döntenek, s ez leginkább akkor történik, amikor a közakarát nyilvánít, például azt, hogy autonómiát akar, mégpedig olyan hatáskörökkel és intézményekkel, amelyeket a statutumtervezet magába foglal! Esetleg a gyűlésen résztvevők nyilvánosan, kézfelemeléssel fejezik ki véleményüket a javasolt küldött vagy küldöttek képviselettel való felruházásáról,
- a demokratikus jogállamokban ma már a demokrácia nem a többség (diktatúrája) demokráciája, hanem a számbeli kisebbség esélyegyenlőségének, teljes és tényleges egyenlőségének szavatolása!

Az SZNT KT ajánlja, hogy a települési gyűlések a széki székely tanácsokba jelölt küldöttek számának meghatározásakor az arányos képviselet elvét is juttassák érvényre.

Ennek megfelelően:

- Minden székely település képviselőtételének szavatolásáért az 1500 magyar nemzetiségű lakosnál kisebb település a széki székely tanácsba 1 (egy) küldöttet jelöl.
- Az 1500 magyar nemzetiségű lakosnál nagyobb települések, minden újabb 3000 magyar nemzetiségű lakos után egy-egy küldöttet jelölhetnek.

Figyelmeztető:

Ha valaki hatalmi pozíciót akar megszerezni, annak számolnia kell azzal, hogy a Székely Nemzeti Tanács Székelyföld többségi lakosságának képviselőtét látja el és nem „diktál” az autonóm széki székely tanácsoknak, amiképpen a széki székely tanács a széki többségi lakosságát képviseli és nem „diktál” az autonóm helyi (települési) közösségeknek.

A középviselőt tehát szolgálat és nem hatalom!

AUTONÓMIASTATUTUM ÁLTAL SZAVATOLT ÖNKORMÁNYZÁS

Székelyföld Autonomia Statútuma a történelmi terület önkormányzásának jogi garanciája. A Statutum Parlament általi törvényre emelésekor Székelyföld, történelmi azonosságának kifejezésékként, önkormányzati közösséggé alakul, az ott többségben levő lakosság nemzeti önazonosságának védelmében sajátos hatásköröket gyakorol, az euróregió minden polgára számára teljes és tényleges egyenlőséget szavatol.

Székelyföld lakói, szülőföldjükön, a történelmi hagyományoknak megfelelően, a demokratikus jogállamokra jellemző regionális önkormányzás szellemében, maguk döntenek sorsukról. Akaratukat a saját kebelükből választottak révén juttatják érvényre, akik a közösség megbízásából, annak érdekében döntenek és hajtanak végre.

Székelyföld Autonomia Statútuma tartalmazza mindazokat a hatásköröket, jogosítványokat és intézményeket, amelyek lehetővé teszik, hogy a székelység, a történelmi régió magyar nemzetiségű polgárai és minden más nemzetiséghez tartozó lakos teljes és tényleges egyenlőségben élhessen, önazonosságát megőrizhesse, az autonóm terület fejlesztésének előidézője és részese lehessen.

Az Autonomia Statutum szerint Székelyföld Románia Köztársaságon belül jogi személyiséggel rendelkező autonóm régió, amely a jelenlegi Kovászna-, Harghita-, valamint a Maros megyéhez tartozó történelmi Maros szék területét foglalja magába, s helyi közigazgatási egységeként tartalmazza a történelmi régióban levő községeket, valamint a területi közigazgatási egységeként újrászerveződő székely székeket.

Székelyföld önkormányzati intézményei: az autonóm régió intézményei (Székelyföld Nemzeti Tanácsa, mint döntéshozó, Önkormányzati Bizottsága, mint végrehajtó, Székelyföld Elnöke, mint képviselőtétel ellátó), a székek intézményei (a döntéshozó széki tanács, a végrehajtó széki bizottság, a képviselőtétel ellátó széki elnök), valamint a települési önkormányzatok intézményei (a községi-, városi-, municípiumi tanács és polgármester).

Székelyföldön a magyar nyelv egyenrangú lesz az állam hivatalos nyelvével.

Székelyföldön anyanyelvét mindenki szabadon használhatja a magán- és a közéletben, különösen a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, a gazdasági élet minden területén, a bank- és pénzügyekben, a kulturális intézményekben.

Székelyföldön megteremtik a magyar anyanyelven tanulás lehetőségét az oktatási intézményekben – óvodától egyetemig. Legyen Székelyföldnek önálló Tudományegyeteme!

Székelyföldön a magyar anyanyelvű kulturális intézményekben teljes értékűvé válik a nemzeti önazonosság megőrzését szavatoló művelődés, hagyományápolás, a nemzet történelmének megismerése és ápolása.

Székelyföld anyagi alapjainak hasznosítása, Székelyföld pénzügyi autonómiája a régióban élők közös haszna és gyarapodásának záloga.

(Összeállította: Dr. Csapó I. József, 2003. augusztus 28.)